

AMAZONSKÝ PROUD

VLADISLAV VANČURA¹

OBSAH

Předmluva k prvnímu vydání r. 1923

AMAZONSKÝ PROUD

Ráj

Poslední medvěd na Šumavě

Houpačka

Nezábavná skutečnost

Starosta a báby

Slapská pošta

Nenadálá smrt

Hudba na ulici

Čižba

Sbohem!, Marie!

Vzpomeň si na něco veselého

¹ Převzato z: Vančura V., *Amazonský proud. Dlouhý, Široký, Bystrozraký*, Praha 1959 (redakčně upraveno).

Samotný chlapec

Proud amazonský

Býti dělníkem

DLOUHÝ, ŠIROKÝ, BYSTROZRAKÝ

Cesta do světa

I.

II.

III.

IV.

V.

VI.

VII.

VIII.

IX.

Dlouhý, Široký, Bystrozraký

F. C. Ball

Předmluva k prvnímu vydání r. 1923

„Ráj je spočínutí a váha, nikoliv tíže. Přeměníš-li patero dílů světa v jejich obrazy, nachýlí se k tomu slovu každý z nich pod jiným úhlem, který může být změřen. Svět se ruší a buduje podle potřeby živého ducha, ale ráj trvá nehybný; širá smrt a omezenost bodu. V něm jsou mohutnosti čiré bez poměrných výšek, odvozených soustav a bez cvičení. Co bylo, jest a bude, bez příčinného vztahu v holé jsoucnosti se kupí a z utajeného skladu plynulost dějů vyvozuje tvar: krystaly, organismy a dílo.“

I knížka je dílo a povídá nějakou pravdu o světě. Pravda této knížky byla však ověřena před jejím početím. Život plyne, věci se dějí, události se přiházejí, překvapující i zázračné. Jejich místa v úhrnlosti dějů i věci dostalo se jim již při jejich zrodu, poněvadž poznání i řád života, rození nového byly vloženy v srdce básníka. Výklad světového dění udál se před napsaným slovem. Povídka stala se pak zaznamenáním, historií, ba jakousi registraturou skutečnosti. Registraturou věcnou a všeobsáhlou. Mluví v ní věci živé i neživé (jsou věd neživé?) i pomyslné. Úplný svět, v němž žijeme; prostý, všední, každodenní a příznačný. Bylo by zbytečno zdržovati se příčinným výkladem a řetězci popisů, jež vpravdě beztoho nic nepovědí. Prosté tvrzení, výsledek mnohotvaré skutečnosti, je krajně reálné a vytváří klad. Buduje s jistotou prostor z věcí, jež dobře znáš, nazývajíc je pravým jménem. V něm objeví se ti krása i mechanických pochodů života, jež dávno pozbyly chuti, a obyčejných věcí, jichž si nikdo nevšímá, poněvadž plní dobu mezi každým jitem a večerem člověka.

Tobě pak, čtenáři, platí slova, jež mohou stát v čele každého nového díla: Kdo máš uši k slyšení, slyš a rozuměj!

Devětsil

AMAZONSKÝ PROUD

Ráj

Nad propastí žalu vznáší se slovo a proniká všemi věky až k počátku. Když bylo učiněno skutkem, na arachtuské vysočině vzešly z něho dva ráje, růžový a modrý. Modrý ráj byl dobře oplocená obora a růžový byl sad. Kolouchové, býčci, berani a vlci honili se v modrém, všichni mladí a samci. V růžovém ráji byly klisny, laně, jalovice, kočky a ostatní zvířata rodu ženského.

V rájích rostly stromy kolmo ze země a všechny tvary byly základní. Záření slova padalo, budující sad i oboru, a ráje se neklidně utvářely, zůstávající – mimo růst – bez vnějších změn. V oboře žil se zvířaty chlapec a anděl, v sadě krásná panna a opět anděl. Tito tvorové pohybují se v čase jako lidé v prostoru, jsou věčně dětmi, trochu pochlební a mají smysl pro trvalost. Létají. V každém z obou rájů byly vše kůry: Cherubové, Serafové, Trůny, Knížata, Síly, Panovníci, Mocnosti, Archandělé a jednoduší andílkové o hlavě a křídlech, kteří ve fylogenetické řadě platí za prvky andělské. Žili v radosti a poletovali mezi stromovím se zbožným úsměvem; někdy si zadováželi a tu metali kozelce nebo si hráli na slepou bábu a chytte ho, Vaňka. Ani modří ani růžoví andělé neměli roucha. Užívali však vhodně květin a pergamenů s nápisy „Gloria“, „Paradeisos“, „The paradise“.

Tehdy, když nejčistotnější andělé nakadeřili si vlasy a jiní nadřeli sborový zpěv a hesla byla znovu přepsána jasným zlatem, tur rajský přestal býti teletem a řval uprostřed obory. Nevěda proč, bil širokým čelem do stromu poznání a všecken ráj ho viděl a posedl se týmž neklidem.

„Macku,“ řekl hoch tygru, jenž později utekl do Bengálska, „proč máš tak veliké zuby?“

„Přestaň, vidím červeně, mluvíš-li o tom. Ta barva je teplá jako můj dech.“

Duše zvířat pohnula se jako křídla. Jeleni ržou, kozlům pučí rohy a levhart, lev a pardál zadávali po pěti andělech. V tu dobu přišlo první rajské jaro.

V ženském ráji ve stínu ležela lvice, a opírajíc hlavu o její hrud', spalo děvče. Navzdory mladosti bylo tu vše malátné a změtené. Psice nebyly ve smečkách, laně ve stádech, všechna

zvířata chodila sama a příhody nikdy nestaly se zkušeností. Sad vzdoroval jaru, byl unylý a bez pohnutí. Vlčice, přivírajíc oči, myslí na zápas. Dvě divá zvířata jsou zkrvavělá jako srdce. Laně si přejí dlouhého běhu. Sad vše očekává a nežere.

Uprostřed samičího ráje na nejvyšším místě rostl strom, sám a nesrozumitelný, jeho listy se chvěly v bezvětří a kolem pně ovinul se had. Počíná si poněkud dryáčnický a vyvolává: „Ptáci, ptáčata, žádná smrt, dobré sypaní!“ Svůdce mluví k zvěři a s ostatními slyší ho panna.

„Odvalu a vaše štěstí je hotovo! Každému druhu čerstvé samce! Pohlavní láska je božská!“

Vítr nepokoje a touhy letí rájem a zdvihá vlny. Kouzelný strom podobal se žebříku Jakubova snu a panna vystoupila do jeho koruny. Výše, vzhůru až do vrcholu. Je viděti širé vzdálenosti a všechny směry vybíhají z vyhlídky jako paprsky ze světelného zdroje. Nenadálé jezero modří se stkví a nová barva je podobna vlahému větru.

Kocouři a lišáci dobře vybarvení a samci s hřívou! Uvidíte hřebenaté kohouty a jiné a jiné!

Zvěř se srazila k útoku a padá a řve a valí se k oboře, jež je modrá. Ale sad je obehnán zdí, i dopadnou na ni jako pevnostní beran. Zeď padla.

Mimo zahradu a les je náš nebarevný svět a zvířata ztichla, neboť počínati si v něm prudce není přirozeno.

Nastala noc. Obloha jako hluboký cit září ztemnělou modří, šelesty proměnily se v znění a srdce po sobě prahnou. Panenská mysl proudí, není opatrná. Vstaň a vyjdi rozvalenou zdí! Otevřená krajina budí bázeň, ale panna se nevrátí, ó andělé!

Když zvířata a děvče vnikly do obory, objaly se ráje. Samci se prali a muž porazil strom na palivo. Andělé byli na holičkách.

Na znamení rájů a na paměť rajských barev jsou povijany pro chlapce modré a pro děvčata růžové.

Poslední medvěd na Šumavě

Celý les je mláděti ke hře. Před doupětem oba krotcí, jinde lezou si do kožichu. Směšný medvídek prochází lesem, mění směr a namátkou se učí. Došel k jasnému průseku, rozhlíží se: Cesty medvědího lesa nikam nevedou, pokud jich neznám. A zamyšlen dá se po hranici světla a stínu. Přirozeností obrácen k mudrosloví, lehává a drbe se nohou na všech suchých místech, nejraději v doupěti.

Vítr a slunce prostupují les, ticho zastřené ustavičným šelestem kmitá jako kyvadlo.

„Spi, Janku,“ řekla medvědice, hledíc naň zářivě.

Leč kolébavý poklid zvrtně se náhlým nebezpečím.

Medvědice navěřila lovce a vrhá se k mláděti. Vystoupil muž s ručnicí, stanul před medvědy, nepohnul se a tak míjí dlouhá vteřina. Člověk zdvihl kulovnici a lící. Těžká chvíle bezradné zoufalosti úží prostranství v past. Myslivec vystřelil a medvědice je zasažena. Vjem dvojnásobného zablýsknutí prodlužuje se zvířeti až do okamžiku, kdy okruh vědomí se táhne jako smyčka a smrtelná mdloba sklání nekonečný pohled.

Mládě slyší výstřel, jak padá a zní v mnohočetném chvění jako blanité křídlo.

Muž medvídku zdvihl a odnáší jej. Od chvíle k chvíli je myslivec pyšnější a radost má jej k zpěvu.

Myslivecké volání slyšely pradleny, vztyčují se nad valchami, a zahlédnuvše muže, kývají naň: Pojd'te k nám!

Myslivec zanesl medvěda k řece. Zvíře chvěje se novou hrůzou a jeho rozrytá mysl se neodpoutává od smrti. Krev, jejíhož proudu ustavičně ubývá, až od zasýchající rány se oddělují jen krůpěje v období delším a delším, pářící tratoliště –! Medvěd je vidí, znovu mu udeří osudná rána a posedá jej bolest jako zmámení.

Do měsíce Janek dotruchlil, a zapomenuv na karpatský prales a na divoké obyčeje, přijímal vískání s povděkem a bez mručení. Dobromyslný pochybovač, s představivostí působivější

nad skutečnost, neznaje rozdílu pomyslu a věcnosti, nevzdělal se ve smyslu užitečného umění. Planě moudrý, šlechtěn k nepochopení, spával na výsluní od výprasku do výprasku. – „V co doufáš,“ řekl mu cvičitel, „nejsi již divoké zvíře, nespolehej sám na sebe! Drž se mojí soustavy vzestupné jako schodiště. Chutě k cirkusu!

Prísluší ti roztomilá obratnost. Tvoje snění nemá tvaru.“ – „Proudí,“ vece medvěd a sveden řečí, těžce se zamyslí. „Tvaru nelze oddělit od pojaté myšlenky,“ dí po úvaze.

Prodán cikánovi, Janek tancuje v řetězech před medvědářským bubínkem, a stavě se šikmo na směr cesty, projde širým krajem až k Rýnu. Smutný, snad chorý, počítá na svízelné cestě milníky jako uplynulé dny předlouhého období. Medvědář s Jankem spává a dělí se s ním o každé sousto. „Chcípne spolu,“ dí k medvědu jedenáctého měsíce. Janek pronáší o zlé nouzi podmíněčné soudy.

Smavý Rýn plyne před poutníky a vinice každoročně se obnovující následují jako obšírná dějství.

Hrady se ježí na ostrozích, třebas zachovány, podobají se zříceninám. Jsou jako strašidla, jež prodlela kdesi příliš dlouho a o polednách před posměváčky se vracejí živou ulicí.

Medvědář a zvíře, došedše k Řeznu, hladoví a mdlí, neboť výdělky již třetí neděli nebyly zhola žádné, stihli cirkus. Byl špatný: Dva koně, medvědice, dřevěný tuleň, magot bezocasý, něco náradí a soupravy k němohrám. Nikdo nic neumí, nejméně medvědice. To je bída, soudil Janek, slyše lichý úder klusu před překážkou.

„Ať je to jakýkoliv podnik,“ řekl cikán, „najíme se!“ A prodává medvěda.

Celý stan čpí a mokvá jako jedovatá houba. Medvěd si stáhl důmyslně obojek, a našlapuje opatrně na špičky, nikoliv na celou plošku, projde stavbou. Noc je šerá a lze zevrubně seznati uložení všech věcí. Zkusiv nepevnost stanu, Janek je téměř na svobodě, leč neodchází.

Večer před představením vyvedou Janka na lešení před boudu. A jest mu rozhoupati zvonec. Šašek, nasadiv trubku, odvířská fanfáru a seč jest, má zevlující obecenstvo ke vstupu:

„Divoká zvířata, vzácní pánové, šprýmovný taškář, čtení myšlenek! Před koncem němohra o šesti obrazech!“

I počne se představení ryčné a křečovitě, na vrcholu sil lidí i zvířat; opřeno v jediném bodě zahrává s neštěstím. Rudá záclona se rozevlála koňským tryskem. Paňáca střílí, křik a práskání mate diváky. Zběsilá vlna stoupá ve spirále a utkví v okamžiku, kdy cirkusová umělkyně strne na visuté hrazdě v týlním závěsu. Skleněný náhrdelník svisle padá a v neklidném chvění odráží paprsky, jež dopadají v oko jako svazek šípů. Cirkus se zakýve, sleduje rozkmit. V ráz, skokem představení končí a ticho se rozbíjí jako vlna, jež dostihla břehu.

Jen divoká medvědice v kleci, neznajíc nijakého stupňování, řve a bije do mříží. Tu Janek, oděný jako paňáca v kazajce a v komolé čepici, vejde rozpačitě do kruhu, a zazvoniv, metá kozelce, šplhá a střílí. Napodobí rozpažení a vrátkou chůzi provazolezcovu, sestaví skluzavku a sjíždí po ní. Předstíraje nemotornost, rozesměje diváky. Říká se: Ten chlupáč je jako blázen. Dobytek, snad se neopil? Ty pse, kdes to všechno sebral!

Leč medvěď, ať slyší cokoliv, nevzhledne od svojí práce.

Řvaní medvědice otřásá cirkusem a budí temné zdání upoutané síly. „Přeháníš,“ dí Janek, ale medvědice nedbá.

V noci sedí před klecí, snášeje pohrdu jen proto, aby medvědici viděl. Srdce mu bije v porušeném sledu a zdvihá se jako příboj. I udeří Janek na klec a jme medvědici prudkým objetím. Medvědova tlama rudne a jeho dech je teplý jako ohnivý van.

Neumdlévej! Od medvědice odstupuje síla a jako déšť na Danae padá na ni malátnost.

Na druhý den, vidouc znovu Jankovu krotkost, medvědice se odvrací. Ten Janek je nenapravitelný. Tichý, shovívavý a zamyšlen. Medvědice je hotova rozsápat a zdrát jej jako ovd. Pro Janka není vyhnutí, je donucen předstírat divokost, jinak ji ztratí. Jme se řvátí, ohrožuje krasojezdkyni, vystupuje zbrocen králičí krví. Ta zvířata krade ve chlévech, nedává jich ani nezakusuje, leč s tváří odvrácenou po řeznicku je bije paličkou.

Janku, vzdychá medvědice plna strachu o medvěda, jenž za to leží ztlučen a svázán.

Leč vizte jej! Vyprostil se z provazů, vstává a vyvede medvědici z cirkusu.

Tri dny jsou na útěku. Janek je ostražitý a ve všem se vyzná. Již jsou v pohoří. Šumavo! Hvozdy, výšiny, dující povětrí! Účastna znovu svobody, obě zvířata jsou poněkud patetická.

Medvědův důmysl zaopatřoval příliš mnoho zvěře. Způsob lovu i medvěd sám byl v lese zcela neobyčejný. I zdála se Jankova vzdělanost divočejší dravosti a byl velmi obáván. „Surovce,“ dí mu žena, když mají plné hnízdo mláďat, „uteku ti, žel, proč jsem tě zachránila z cirkusu. Pamatuješ, jak jsem hrála před obecenstvem? Na všech stranách hořela oslnivá světla, ach, jaké je divadlo krásné!“

Houpačka

Lev krásně zobrazený nad obecní studni bez přestání štěká. Během let obstoupily jej novější domy a vytvořilo se náměstí podoby čtverce. Nejpapné stavby dřepí jako sudy na okraji pivovarského dvora. Jak si sedly, lev není k utišení. Rve: „Otlé město, nestav znamená síly do louže! Bud' hezčí, bud' novodobé!“ Město zvolna přežvykuje. Skleněnými pohledy jako opilci, kteří v řadě padli na zadek, sledují domy dým svých krbů, neboť vše, co hoří, posílají ke všem čertům do sladkého nebe. Měšťanstvo obchoduje a slouží. Ušlechtilá řemesla, všechna odvětví výroby a nádeničina jsou pomíjeny. Soudní obuvníci, tesaři, krejčí a novotářští dělníci pracují zneuznání. Jim straní lev. Obrátil se k dělnému bednáři:

„Nováku, nejsem hlídačem a znám mnoho klepů z tvého domu. Máš sličnou ženu!“

„Jsi závistník, pomlouvač a zčásti pes,“ myslí bednář o lvu.

„Drahý manželi,“ pravila paní Nováková, „vystav na zahradě houpačku, miluji pocit závratí a dlouhé cestování mezi nepohnutými trámy.“

Dobrá, bednář pracuje o houpačce. Tesá, kope, spojuje všechny tři části stroje. Již vztyčil houpačku a ze žebříku ji natírá fermežovou barvou.

„Díky,“ pravila bednářka, půvabně usedajíc na prkénko, jež je lodí. Novák se vrátil k osní stoličce a žena byla ráda. Za týden unavila se hrou. To vše je málo, jde o hybnou sílu a bednář, vysunuv brýle na čelo, velmi rozhoupal mladou ženu. Důkladně šťastný svojí výkonností, ač unaven, neustává.

„Ale Nováku, tys stár a tvoje rozkmity jsou členěny údery, není to pлавný pohyb. Neumíš nic z nauky lásky.“

Do bednářovy zahrady přišli hosté. Je celá změněná, přímé cesty, vedené ve směru kříže a úhlopříčen v obdélníku, byly zrušeny. Noví zahradníci založili kruhovitě záhony, tvoří bludiště, nedbajíce stromů, a kazí odlišnou původnost zahrady vkusem milostného století.

„Mistře,“ otázali se Novákoví hosté, „znáte Fragonarda? Vytvoříme prostředí pro houpačku.“

Fuj! Bednář má rád zahradu úrodnou.

Před houpačkou stojí skupina šviháků. Někteří mají hudební nástroje, všichni jsou dvorní a bednářka se usmívá. Hudebníci hrají skladbu napjatou jako přímka.

„Skryjte se,“ řekla bednářka. „Ať se line hudba z keřů, nástroje buďte neviditelní!“ Ostatní ženichy rozeslala po zahradě s poselstvími a její milenec sedí pod houpačkou. Je slyšeti horoucí hudbu a z domu rány kyjankou. Večer bednář již bez zástěry přišel k houpačce a chopil se jejího provazu. Frajer na vyhlídce obrací zřetel k panině lýtku a střevíčku na spadnutí.

Novákova žena je nevěrná. Manžel nic neví. Leč hlas na náměstí neumlká. Je to mínění širokých vrstev a zvyklá bednářovu důvěřivost. Mistr naslouchá, chodí tiše a objevuje se nenadále. Uvidí milence, jak se líbají.

Nabil bambitku Gasserovy soustavy a s hlasitým kašlem přišel k houpačce. – „Pozor, utržíte si úraz, jděte, mistře, raději za houpačku,“ radil mu milenec.

Bednář ustoupil pár kroků. Potom usednuv na zem, zjevně míří druhému muži na hlavu. V tmoucím čase kmit houpačky se zpožďuje a ustal. Padla rána a oba soupeři jsou na útěku.

Lev z náměstí, stvořený, aby byl výrazem volného ducha, krajně pokrokový a ochránce dobrých řádů, objevil se po bednářově boku. Štvou spolu milence. Leč ten se zastavuje a obořil se na bednáře. Lev je zmaten. Konečně nemůže neuznati stanoviska milencova. I žene se za manželem.

„Konec,“ pravila sličná paní, podávajíc oběma mužům ruce. „Žijme pospolitě. Bez výhrady a jediného milovala bych jen bednáře, který by byl i zábavným hýskem. Mám, pánové, dosti půvabu, abych odvedla lva.“

Nezábavná skutečnost

Vítava u Dobrohouště valí kameny a bije do mostu. Pod vsí čeření uléhá, řeka tichne a mezi skalami stojí nepohnutá jako v jezeru. Přítok padající roklí doplývá k druhému břehu v kruzích, jež se šíří. Plápolá měsíc červen, setba byla učiněna tělem, kvete pšenice a okaté ryby se hluboko potápějí. Na březích ječí nahatá radost a záření jejího hlasu v silokřivkách rozbíhá se po vodě. Póly jsou dva kameny čnící z vody, Komín a Pec, a na nich je plno dětí. V hromadě tam okovávají veselost a potom ji roznášejí po vsi. Večer, znaveny koupelí a hrou, jsou děti družné a vzrůstající soumrak nahání jim strach. Tuň se zelená jako kohoutí peří a hlubina je děsí. Snad jim kazí řeku netvorné zvíře, je to ďábel rybího ocasu. Naposled, již doma v polospánku, zří se na mělčině blýskavé jako měděná pánev. Rybičky blíží se až k ponořeným nohám. Tu nastává západ a věci se zahalují. Bázeň vztyčuje hadí hlavu. Příšeřa zaskuhrala na peci.

„Otevřeným oknem slýchávám vodníkův dětský pláč, jest nám stříd se úkladné vody,“ řekla matka.

Prostný slouha viděl prý zeleného mužíka požírati živé ryby; přiběhnuv bez dechu na náves, líčí děsné vidění.

Vypravování o příšeře se zaplétá, roste, věc stává se nepochybnou. Dračky přičinily podrobnosti o zařízení vodníkovu domu. Děti na pastvách a večerní vyprávěči nadali jej zásadním zlem. Epičtí starci zosnovali děj mnohonásobně pohnutý. Vodník byl učiněn celé

vsí patrným a známým. Byl stvořen. Pouhopouhá představa stala se skutečností. Vymyšlené vejde zvětšovalo se ryhováním. Netvořivá dobrohoušťská hlubina hýbe se teď bytostí.

Zamlada si vodník hrál s rybami, laskal žáby, býval čistý a zpola suchý z nezbednosti, jako děti, jež se mažou a máchají. Jsa jinochem, vyučil se obuvnictví. Dospěv, hotoví znamenité střevíce, nikoli již rudé. Nepracuje na třínožce, ale na Peci. Zpívá, spílaje měsíci. Je mrzout, kleje, rozbíjí hrnce, jichž má plno. Vnadidlo líčí nerad, honby na děti v lázni se straní, topí z přinucení, neboť vše, co páchne smyšlenkou, básní, nebo pověrou, je mu jazykem úředním. Donucen pracovati při své živnosti s hrnky, jal se obíratí keramikou, způsobem výroby, malbou a sběratelstvím. Klade důraz na účelnost výrobků a třídí zboží dle značek a posloupnosti. „Prokletá skutečnosti, nezábavný živote v tůni, bídné osvětlení a žabaření s dušemi v hrncích!“ – stěžuje si, opouštěje duchamornou práci vodnickou. Vykrajuje raději na kamení nové svršky.

Malé vodníčky straší lidmi. Někdy jim povídá krásné pohádky o městech, jež řinčí jako řetězy. Vidění je v nich ostré a bdělí dělníci jsou tam zaměstnáni užitečným dílem.

Při žabí hudbě, čeře vynořenou hrudí tůň, myslí říční strašidlo na ohnivá města. Dílny, nespokojené, v příboji ustavičného dění a na postupu, jak jste krásné!

Starosta a báby

Žije starosta, jeho břicho má dvě poschodí a všechno k němu přichází ústy. Hnusný měch visí mu mezi nohy jako vemenó a pase jej, obžiraje potravinářské krámy. Starosta, pokud jest, leží jako tenká žilka na svém drobu. Klade naň ruce, aby nepřemýšlel, a tehdy slyší ty, již k němu přišli ve věcech úředních. Co? Z celé řeči pohltí pár slov. Ó vlasti, ó demokracie! Sedm bab, jejichž mateřštinou je žebrota, kazí pokoj a vzhled města sedm dní v týdnu. Sedm žebraček na vztažených rukách, jichž lidé se dotýkají jako kropenek, nesou dobročinnost města. Jsou nosaté a milují kořalku, neboť je hřeje v uzlu vnitřností jako staré časy. Čtyři Marie, Anna, Alžběta a Kristýna. Jejich barvy jsou šed' a zsinálost. Ale někdy srdce přece krvavá vesele si dupnou, a protože jich je sedm, jsou slyšána. V té chvíli ženské nechytí starostu za krk, ale jedna za druhou mečí u jeho okna, dává před ním a vyklepe mošnu na jeho práh.

Jednou starosta se dopálil a zhloubi svého žaludku řekl, děláje kříž nad pastouškou: „Přispíváme na obecní chudé a dosti již ostudy na ulicích. Jen pátek budiž milosrdným dnem, jindy ať sedí žebrácky doma!“

U všech čertů, odpovídaly v pastoušce, co máme jíst po šest dní? „To je opatření,“ řekla třetí Marie, „které nás vrací kostelu.“ A na druhý den, tak jak byly všivé, šly do chrámu božího, a zdůrazňující svoje krky, zpívaly velmi vroucně. Sešlo se všeho všudy čtyřadvacet krejcarů. „Hlouposti,“ pravila první Marie, „řemeslo má zlaté dno.“ A jala se plést košíčky pro hodná dítká. Nic, neprodala ani jediného a dnes do nich schovává nakradené věci. Potom zkoušely prodávat žabinec, sirky a čarovaly. Desatero prostředků učinilo je chudší o desatero nadějí. Dobrá naděje je mys a kolem něho na tisíc trosečníků. Je to těžké doufat, když ti voda teče do bot a vězíš-li v bryndě až po krk. K obrazu tonoucího stvořil umělec naději s rukama vztyčenýma, jež čnice nad hladinu, když vody zavřely se nad hlavou, chytají se stébla. Ale nad žebráckou bídou fičel prázdný prostor a nebylo se čeho chytit. Tu báby rozbily svoji naději jako Mojžíš desky desatera, jal je hněv a hned byly mocnější. Posadily se kolem petrolejové lampy a černé stíny hýbaly se po zdech jako zlověstná křídla havraní. Z mohutnosti hněvu vzešel smích, jenž se třpytil celou nocí. Chrapot a výskání a dupot a cval kulhavých bab hřmí jako válečný vůz. – Starosto, hola hou, u tebe hoří! Babský obličej nadýmá se tím křikem, druhý rozškleben a třetí křivý jako podkova a všechny v tvém okně, občane pilný, jako svíce navečer před svátkem patronů země.

Požární trubač, když troubil na poplach, drbal se za ušima. Je to pro kočku, tahat stříkačku z kolny a hasiče z postelí, když špatně hoří kupa hnoje. Bouřil půl hodiny a celé město jej slyšelo. Napřed prudké leknutí udeřilo je k srdci. Vesměs v košilích vrhli se mužové k pokladnám a ženy k oknům. Kdo měl dobré prádlo, mazal k světlu. Zatím pět hasičů hodilo se do stejnokroje a dorazili k hnojišti právě za hodinu, aby utvořili sbor. Trámoví neprašťí, zdivo se nesesouvá a z trosek nevynesete doutnající dívky. Hoří kupka hnoje jako oběť Kainova a jako františek. Starosta lká a kvílí. „Dobrá,“ řekli si rozvážní lidé, „všechno je v pořádku, bavme se!“ Kolem starosty rozvíjí se košilatý zástup jako bílá růže a sedm bab rozkvetlo. První Marie chtěla ovázat starostovu hlavu vlastním kapesníkem, a když ji odehnali, řekla: „Pánbůh dal, pánbůh vzal, jen abyste, pane starosto, zase popel na hnůj nesypal!“ Hohoho, hehehe, báby nabírají hnojůvku a hasí, míříce na starostu. Již je mokrá jako myš. Dobrovolný sbor dojí stříkačku, jež nemajíc vody, podrážděně prská. A tu starosta rázným činem zjednal

nápravu. Vstal a šel, a uchopiv hadici, vnořil ji v hlubinu žumpy. Konec. Vyšlehl mocný proud a bylo po ohni. Protože se hasilo hnojůvkou, nezkazil se ani hnůj.

Tento malý žert nazývá se pomstou mariánskou a zbavil starostu možnosti vyhrát nové volby.

Slapská pošta

Slapskou silnicí jezdí denně vozová pošta. Pohybuje se stále po téže dráze jako jezdec na přezmenu sem a tam. Veselá jízda, spřežení je bujné a vozka si zpívá. Jeda polí troubí. – „Proč tak lomozíte?“ – „Je mi volno,“ odpovídá kočí. – „Vozataj Široký! Široký!“ křičí Tiňtěra za vozem. Ale rozjetá bryčka rachotí a bouří jako bitva. Široký neslyšel a usmívá se.

Když pošta zastaví ve vsi, hola! Psaní od děvčat, maminkám pozdravení a vám neutěšené zprávy sypou se z pošty jako kroupy z pytle. Koně nemají stání a hloupý opratník chřestí držákem. Stojíš! Někdy Široký přetáhne své koně přes zadek a jindy je chválí. Obstarav koně i vůz, padesátiletý vozka rozjede se dále. Cestou přemýšlí nezávazně o svatbách. Přemůj-milý rozmarýne!

V zimě vytáhl z kolny saně. Kraj je zavát, ale Široký jich přece neužívá. Zavírá kolo, podkládá šupku, pracuje vampulou; miluje vozbu všeho druhu, ne však sanice. Je to příliš nehlučná jízda. Za mrazu se Široký hřeje o koně. Jejich dech vozku halí jako oblak. Tak čeká. Ozývá se hvízdání železnice, trpělivý cestující pohlédne znovu na hodiny a toužený vlak stane na stanici, lomoze jako mlýn. Nádraží se pohne a zazní.

Jaro, praví podobenství, je okřídlené dítě. Širokému se blíží jako úzkostlivý letoun. Praví: „Valíš se nad cestou ve výši telegrafních drátů, mávaje opatrně modrým praporem. Mimo silnici je stará zima. Kdybych znázornil rok kružnicí, byla by jeho období čtvrtým zaznamenáním devadesáti stupňů. Kyvadlem těchto hodin je moje pošta. Obě čtvrti nemají vlastního výrazu. Miluji jen prudké léto a zimu.“ Za letního dne jede Široký podél krásné Vltavy a sní na kozlíku: Lásko, tvůj měsíc je červen. Tu milenci ruku v ruce chodí sadem a křižují les. – Vystavíme si dům, hovoří mezi polibky, a kolem domu založíme zelinářskou zahradu. Léto sálá a milenci se líbají. Lásko se nad nimi vznáší jako korouhev nad vojskem.

Je po létu. Široký se dosud neoženil, věkem moudří, roztoužený beze smutku. Dnes se pošta zpozdila. Prší a ve vsi je ticho jako na horách; v tu nepohnutost udeří výsknutí vlaku, pokud běží o píšťalu, nejsilnějšího. Vzhůru! Cizí muž přijel za milenkou a kleje na zpoždění. Široký nepojede proto rychleji. Jindy usedá do dostavníku mladé děvče. Je krásný den, slečna se zaclání červeným slunečníkem, a tu obrátky kol, rachocení vozu a koňský klus přiměje ji k zpěvu. Před velkými svátky jezdí maminky s dětmi, v polovině cesty Široký zastavuje koně a paní krmí své maličké. Radostné cestování – Široký je rád poštovním vozkou!

Rovnovážná poloha pošty je označena jedlí s obrázkem. Polovina cesty mezi dvěma výkyvy. Strom je osudný, před třiceti lety oběsil se na jeho větvi trudnomyslný muž, ale od těch dob se jeho koruna vznesla a nikdo ji nedosáhne oprátkou. Tehdy nepokojní koně sami zastavili u jedle. Široký zhlédl oběšence: dví na něho mrtvá tvář a oko obrácené k smrti. Zježen hrůzou, přerážl provaz a složil tělo pod strom. Bouře a les byly děsnou kulisou, koně se vzpínali a ržáli. Dlouho potom, když jezdil mimo, Široký slyšel hnusný pošklebek, tma zela jako díra. Té noční bázně! Vozka stojí na kozlíku a bije do koní. Jen rozvahu, volá strašidlo, ale kočí pošetile ujíždí.

V pátém roce odkládá přízrak trudnomyslnost, kyne poště, chechtá se a pro zábavu otáčí se na oprátce. Prolhaný vozka vypravuje, že si sousedsky přisedá na nápravu.

Denně nastává nová jízda. Široký, pamětliv nepřetržitosti výprav, vychovává si hříbata. Je-li dobré počasí, běží s poštovní klisnou statný roček. Široký s bičičtím v holínce jde podle vozu, kolébá se jako koráb a mluví s koňmi. Je pln milosti, jako je lucerna plná světla.

Nenadálá smrt

Mohutný les na hoře se mýtí a rány dopadají jako obří kroky. Podtětí se vyměří, a strom sviště, kácí se na povědomé místo. Oklestí se a svalí rovnou do smyku. Starý Myška nad svahem zahuláká a kmen padá spouští jako toporný plaz. Dole u řeky staví pltníci vor. V prodlení dvou let je vrch lysý, dříví svezeno k řece a počíná se s vorovou dopravou.

Je to utěšená plavba, tichá a bezpečná jako dům. Porostliny, les, skalní lom, strže, paseky sunou se podle voru jako v dětské obrázkové knize. Znenáhla budí se zvuky vesnice, znějí a

tichnou. Vor je nejlepší plavidlo a jeho výzbroj je jednoduchá. Vesla, sochory a háčky, hliněná ohniště a hrnečky zevně celé učerněné.

Vrátný na voru je opatrný Dudek. Plavci Matěj a Jan jsou bratři. Svázali by vor holýma rukama do kozelce a dobrodili by se až do Kamýka. Řeko, jsi tak malá, změní tvoje rychlosti a ovládnou tě jako děvče v tanci. Plaviti se široším mořem na bečce? Pokoušeti živel? „Nač?“ říká Dudek, „ručím za vor a plavba je zápas. Svedu plť všemi vrátky, znám řeku, úplavy, mělčiny i kameny v řečišti.“

Když se voda o pramen tříští, pění a stříká, Dudek si vyhrne nohavice a druzí dva jsou mokří. Nad jezem je řeka vystavena a Dudek a vor téměř stojí, ale plavci jej strkají, a opření o sochory, přejdou všech devět složení. Proud ve vrátkách plť zachytil a táhne ji. Dudek uchopil opačinu a po délce voru běží postupná vlna. Poznenáhlu se rychlost plavby zvolňuje, i počíná se hlučná rozprávka.

Matěj mlčí; je mu volně, láska činí jej účastna smyslu, jemuž kdekdo nerozumí, a povznáší jej. Z břehu zní kolovrátek, třesknou dvě střelné rány, potom vzklene se ticho jako mostní oblouk. Je to pravědní plavba, žádná příhoda ji doposud nevzrušila. Za této pokojné plavby utopil se Matěj, prvorozený z obou bratří. Smrt, znáte ji v podobě divokého jezdce, sekáče, bludného námořníka, zde je zahalena jako spící netopýr.

V polích vedle řeky kladou pltníci na známých místech oka. Zvěř bere, kdo ji nalezl. Líčí jeden pro druhého.

Matěj vystoupil na břeh a přehlíží oka. Všechna jsou prázdná a nezdrhnutá, jen jediná koroptvička se chytila, její žluté okrouhlé oko je vytřeštěno hrůzou.

Šeří se a Matěj s ptákem za řadry jde vesele k voru. Soudruzi mohou plť přistrčiti, ale je to obtížné, u přívozu skočí k nim z prámu. Vor se blíží. Již je Dudkovi rozumět: – chci tam jít se ženou a s chlapcem. Vor míjí prám na dosah ruky. „Matěji,“ křičí vrátný, „Matěji, hej hop!“ Voda mezi oběma plavidly se třpytí a vzdálenosti mezi nimi přibýlo. Matěj skočil, leč daleký skok se láme a pltník spadl do vody jako upuštěná hmota.

Na voru ohýbají se veselostí. Je jen tak v košili a kalhotách, praví Dudek s pocitem síly obou bratří. Tonoucí Matěj se vynořil, jeho obličej je již mrtvý, vidí a slyší, záchvat nemoci jej neochromuje, leč smrt. Jan, klidný jako vůl, přezdívá mu po milence, křičí naň: Ančičáku, vylez přece ven!

Všechny tvary se zkreslují jako v zahradnické kouli. Řeka se promítá na oblohu, vše se kymácí a blýská ze tmy a zmítá. Vltava hučí v uších tonoucího strašnou bouří. Kéž by si vzpomněl na něco spasitelného! Proč vidí neodvratnou smrt a konec všech věcí! Dvacítiletý Matěj, plavec nad plavce, utonul v hloubce dvou metrů.

„Bidlo!“ křičí Dudek, zouvaje boty. „Buďte bez starosti, strýčku,“ pravil Jan, leč vrátný utíká seč jest na konec pramene, tam, kde Matěj tone.

Ticho je roztrženo výkřiky a usedavým nářkem. Vrátný přivlékl Matějovu mrtvolu k voru. Je noc a volání vzlétá jako hejno vran. Prostovlasý zástup stojí nad mrtvým a někdo cizí uzavře vor.

Hudba na ulici

Širá pole, město, pohoří, jeví se z hory nově jako čarokruh. Svit padá na zemi podoben ohnivému dešti a ticho tetelivým zvukům andělských rohů. Ples a milostné usmívání tkví nad krajinou. Ale mírná radost se ztroskotá. Poledne blízké nadhlavníku jako blázen dá se do třeštění a na útěku rozpoutává nevázané veselí.

Halas a vytrubování pod horou ústí v píseň, jez roste přibližováním. Jsou to děti na výletě, které zpívají. Hlasy poletují jako ohňostroj.

Pohnutý diváku, nehleď jediným směrem, ale obračej se na vše světové strany. Dole leží země a továrna se ježí, komíny a vesnice jsou rozptýleny jako stádo. Město se otevřelo, mnoho lidí vyšlo na ulice a hemžení se podobá pobořenému šiku.

Jako van přeletěla chvíle vzruchu.

Zde, děti, rozbijte tábor a jezte. Chléb, kousek masa, slaninu a něco kávy z láhve. Potom do hry! Den rychle mine a v mnohých obměnách myslíte na horský výstup.

Sirá noc je prostor křížovaný představami jako blýskavicí. Jsme na Blaníku. Vojsko, obraz síly, s praporem na znamení sjednocení, za hluku a hlasného volání nasedá na kůň. Všechny horské strany jsou brány. Děti slyšely hlas, jenž zněl jako hlas boží ze Sinaje: Jsem Blaník. Útočný a shromaždiště sil. Jsem stavba obrácená k budoucnosti jako proroctví.

Načeradec je tichý jako zapomenutý hudební nástroj. Noc tlumí všechny zvuky, až úder věžních hodin rozkmitá hladinu ticha.

Náhle východní strana vzplanula září, jež zhasíná a znovu vybuchuje. V nedovolené blízkosti domů navršili stoh, jenž hoří. Pacholek procitl první a pobíhá nahý a zmámeny požárem jako můra. Volá příliš pozdě. Oheň, obrácený větrem, přeskakuje na stodoly plné sklizně a sahá až k chlévu. Hasičská trubka a zvony bijí na poplach. Koně vysoko bijící ve stáji šílí a řvaní dobytka jako děsné volání tonoucí lodi, v poryvech silné a tichnoucí, obchází město jako šelma. Slyšíce je, děti, poraženy strachem, odvážily se jen k oknům hostince, kde spaly. Obraz je poutá a hravá mysl, když obsáhla velikost požáru, rozdmychala jej v hrůzu válečného pole a náhle proměnila neštěstí v slavnost. – „Žhář,“ míní dítě, „byl hrubý a zavilý nepřítel, oheň nesl zjevně, a založiv jej, čekal, kradí se neohlížeje, až vzplane. Hrůza poplachu ho nerozechvěla a před neštěstím svrchovaným zůstal nepohnut.“

Pronásledujte ho a jměte jej!

Odhodlanost a neznámé poslání působí, že skryji žháře. Vari, nevydám toho muže! Jsme tu dva lité tábory.

Druhého dne spáleniště jen doutná. Siré, rozvrácené, podobá se zabitému draku. Děti snují plán nového budování a opouštějí je bez lítosti.

Navracejí se železnicí, jež protíná včerejší vyhlídku paprskovitou dráhou. Následnost úderů v střídání kolejnic udává rychlost, jež duje jako vichřice. Veselé vání unáší šátky na pozdrav.

Výhled z hory promítá se pásmem obrazů. Vesnice, stráně a louky mizí v přeletu a rozradostní zúčastněného diváka.

Mysl volná jako okřídlený jezdec vrhá se všemi směry. Děti znovu zří výstup na horu a širý kraj. Vidění do dálky neubývá. Země až k pohraničním horám a dále, kam jen ukazuje směrová růžice, i táž i odlišná leží pokojně a mírně. Děti již se neobírají hrdinským děním, ale slyší milostnou hudbu. Posléze slaví se svatba. Vozy závodí, ženich nevšímaje si svatebčanů příliš zveselených, obrací se k nevěstě s horoucí láskou. Polka tichne a svatba dojíždí ke vsi. Hle, představa vesnické chalupy utkvívá v okně železničního vozu jako hmotná. – „Sbohem, dnes se vdávám,“ myslí si dvanáctileté děvče.

Již lze zřítí lichoběžné boky a pestrá nároží předměstských domů a záhy město hřmící a oblačné dýmem jme výlet ulicí, jež proudí poledním přeskupením. Trojboký hranol uličního stínu, prolomený světelnými sloupy a záblesky skla, tmí se jako chodba. Sluneční strana se třpytí a obě prostoupeny lidmi jsou krásným divadlem. Tu pochodová hudba udeří, a zníc, duje. Spádná a dravá line se ulicí. Nutí k pochodu a všichni, kdo jsou v oblasti hudby, jsou jí strhováni jako řekou. Ulice jde s ní veselá a odhodlaná k daleké cestě. Na křižovatkách se hudba tříští, leč znovu se zvedá a u veselém vlání projde. Výlet je doma, děti, strženy proudem a zakoušejíce radosti toužení snad právě probuzeného, nevzpomínají. Okamžiky vjemů a počasnost představ shrne se ve výsledek pevný a nepomíjitelý jako při početním řešení.

Čižba

Krejčí sedí ve světnici jako v jámě a šije. Prostořeká žena mluví a mluví a mistrovi se to nelíbí. Když paní umkla, v dílně bylo ticho jako pod vývěvou. Z hodin sypou se hrotnaté vteřiny a sluneční svit se sune po zdi, znamená jiný svět. Bije do řemesla a zdvihl prach z nehotového díla. Šaty visí na zdi jako černé duše v pekle a kabát na mistrových kolenou pošíty stehy zlostí mává proti němu oběma rukávy. Mistr Teige překousl nit, zatkl jehlu a hledí oknem. Letěl pták a zpíval. Na jeřáb usedl rorýs a hejno vrabců se dalo do křiku. Mistr otevřel okno, ale žena řekla:

„Okno není divadlo.“

Krejčí znovu usedl, ale vášeň mu nedá dobře dělat. Nerad se pohádal se ženou a odešel na čihadlo.

Neohraničený pohled vždy znovu udivuje jako kouzelné brýle. Kol dokola leží prostor a krajina. Teige vystavěl si spád neúčelně a na kopci. Místo se nazývá Milník a líbí se mu. Do čížby je zamilován, není dobrým ptáčníkem. Kašle na čihařský řád a líčí jakkoliv.

Chycené ptáky nejčastěji pouští a peněz vydaných na čihadlo nelituje. Pletek nestrojí. Pomeč, tyk a sklopce jsou jeho nástroje. Sedě v boudě, vábí zpěvem volavých ptáků. Tu se dívá. Pěnkava skáče jako radost a chvěje křídly. Stehlík nachyluje hlavu, útlá sýkora pískne a rozestře křídla.

„Proč se bojíte?“ myslí si laskavý ptáčník.

Jako milost sestoupila naň pohoda. Věd jsou jiné, než jaké je vidáváme. Krejčovina je nejlepší řemeslo a do své ženy je zamilován. Milá holka, milá Josefino, kéž bys byla se mnou!

Leč paní se nemůže Teigeho dočkat a pošle pro něho malého Jeníka. Chlapec cestou utíká i otálí a na čihadle stane trochu unaven.

„Pojď se mnou!“ Otec vzal ho za ruku a oba dívají se u vytržení na rohatinu. Malátné ticho a čekání ovívá je jako teplo. Ptáci zdaleka křičí a dětský sen proměňuje tyk v kytici nebo ve strašidlo. Sedě bez hnutí, mistr chová trpělivě chlapce, jenž usnul, a nakonec již neopatrně donese ho v náručí domů.

Paní mistrová míní, že mužovo ptáčnictví je hloupost. Pravila: „Nestydíš se učit chlapce zahálce?“

Rozpačitý Teige, aby přesvědčil sebe i ženu, ztropil veliký hluk.

Druhý den jsou manželé již svorni. Je neděle a půjdou na procházku. Paní má nové šaty a rukavice. Mistr kouří a potěšen vidí svoji ženu sličnou i dobré mysli. Mimoděk Teigovi přišli až k čihadlu.

„Ukaž mi je!“ řekla mistrová a krejčí vše obšírně vykládá. Jist krásou čihadla, mluví přesvědčivě.

„To není tak hloupé,“ pravila žena, usmívajíc se.

Muž vítězí!

Manželé v tichém hovoru jako pošetilí milenci setrvali na čihadle až do tmy.

* * *

Rok po roce přináší nové věd. Čihadlo zaostává, neboť Teigemu bylo jít na vojnu. Zapomenul na vše, nemyslí na nic. Ale někdy ostré znepokojení pronikne vojákem jako rána. Představy letí: Nevěra, peníz, o nějž se chvěje, smrt. Neštěstí se hluboko zatíná a beznaděj prodlí do samého rána, až krátký sen vzklene se nad ním jako duha. Tu Teige spatří mírný svah starého vinohradu, čihadlo! Usměvavá Josefína hledí na sýkory léčí a nakonec běře do náruče velkého Jeníka, jenž přece nespí.

Sbohem!, Marie!

Šeredné ženy hledají milosti na svých mužích vši mocí. Nedej na nic! Je zlá a ježatá a zpěv z ní stoupá jako dým z komína.

Františkova žena si hledí málo svého. Vrazila do mužské pohody, její čenich se dmul, sukně udělaly severák a nohu, jež je nejhorší, položila mu na přátelskou řeč. Pravila: „Františku, ve džbáně je pivo, na naši lásku, zvrhni je!“

Hrome, na ten džbán jsme si dlouho skládali, já a on. Byl jen zpola plný, a kdykoliv jej jeden zvedal, bylo nám mysliti si: „Jen pij, dám ti ze svého.“ A teď baba polyká naše pivo, a pobízejíc, vyžere všechno sama. Rozkročila se, vpíchla nos do džbánu a leze s ním do výše. František zaklel a starý Procházka jde pryč. Utřel si hubu a řekl: „Na shledanou, a abys věděl, nejsem blázen, chceš-li hovořit, přijď do hospody.“

Venku rozmrzen s rukama v kapsách šel pod svítilnami. Blýskaly k němu, a když nezdvihl očí, bral se mělkou září. Od sloupu k sloupu vede cesta a ty otálíš jako dobrá zpráva, pomalu je spojuje souvislostí myšlení.

Bylo to pásmo obrazů dobře vzpomenutých, ale čert vzal jejich věcnou skutečnost. První se zjevila sadařská bouda, trochu indiánský stan a více nesmysl. Vypadá to jako pokušení, neboť je noc a naše děvče je blízko. František a já, soudruh Procházka, kašlem na sad, ať si to rozeberou! Řekl jsem to a ono, ale František mlčel, ten kluk žáril; ne, byl smutný, že milujeme jednu dva. Vykoukal jsem hvězdu, ale nespadla a milá holka nezůstala doma.

Pomíjejíc ten večer, jeho mysl byla tichá a kladla kroky jako míru.

Zatím město vyklidilo ulice a vzneslo se, aby spadlo na svoje tělo až příštího rána. Zbyly tu dráhy siné jako vyschlá řečiště a hradba domů ztuhlá a natažená. Ráno pekařský učedník, pískaje si nebo vzteklý bděním u pece, spáče rýpne do boku a brzy celé město vydá hlas: Hurá, je den!

Procitnuv, viděl František svou ženu již před zrcadlem. Zívla a její hlava se zkomolila v šišku s otvorem, jaký mívají střelecké terče. Inu, baba! Ale dříve než něco řekl, nalehla naň polibkem a přívětivostí. Můj milý Františku sem, můj milý Františku tam! Tu si vzpomněl, že je neplodná, že je jí padesát let, a obouval se, jako by ta bída s tím souvisela. Všem navzdory divá panička cválá po světlici jako kuň vítězného spřežení Mílkova. Bije do peřin, smeje se, leze do kamen, popadne hrnec, ztýrá psa.

„Ke všem čertům, neusadíš se?“ Když to řekl. Žena zdvihla vádu.

„A toho obejdu, toho lumpa Procházku vyleju ze sednice!“

„Dobrá, půjdu taky.“ Udeřiv dveřmi, vyšel a žena vzala chléb jako štít.

Svinská jest milost pohlavní a manželství, jež uzavřela, jsou podvodná. Tobě a tobě pouhé tělo, oč je to méně, když kamaráda měl rád a věrnost přátelství proklála je oba jako záře svátého na obraze.

Před třiceti lety byli snivými jinochy. Sniví! Byli nemocni touto snivostí a vyhlíželi proto poněkud blbě. Nad Františkem vlála obloha hvězd spravedlivých a na veliký nos Jiřího padal odlesk báje. Díval se na pět borovic a rostl mu les, Větvoví temně zelené a rudé třáslo se bouří; uprostřed té velikosti stál dům a vařila v něm panna. Plakávala, když krájela cibuli, a půvabně zpívala, drhnouc putnu. Udělal tu opici krásnou a její vřískot proměnil ve zvuk, jehož nikdy neslyšel.

A ty, ó Františku, snášel jsi pro ni modré z nebe a hrozinky z krámů, neboť jsi byl zedníkem a vydělával jsi slušný peníz. Děvče bralo vše, co bylo dobré, skrývajíce svou sprostotu za širokými zády jako metlu. Deset let byla mladá, deset let jenom čistotná a později stala se tuhou pannou, neboť ze všech prostředků vdáti se zbýval jí jenom tento zvrát. Rozhodovala se s pláčem a s lítostí, leč běda, ani František ani Jiří již ji nesváděli. Nevědomky, s blýskavicí pravd v temných hlavách šli mimo ctnost, jež visela na dosah ruky jako drzá háječka. Ho-hó, oběma chlapcům mnoho bylo jedno; sloupem pohledu v zahálce dotýkali se nebe. Jiří a František. Dosti. Stará Marie zajdiž čímkoli. Ovšem, ale způsobiti jí ostudu bylo těžko a tak František ve věku čtyřicíti pěti let vzal si ji za ženu a ve zlé vůli žili spolu až dodnes.

Byl rozvztekl a čtyři hodiny ho neuklidnily. Zlézal horu odporostí, a spadnuv, cítil: Jsem živ a zdrav. Tu uchopil hněv za rohy a vedl jej proti svému domu.

Bij do toho a každá vteřina ať bouchá v manželské světlici jako granát!

Zchlazen poněkud nutnou opatrností, neboť nechtěl již uviděti ženy, František vstoupil do síňky. Nikdo. – Klíč nebyl v zámku. Za několik minut měl všechny svršky. Měkká, pitomá postel položila se mu k nohám jako hrob a jako prosebník. Udeřil na ni, vypadl pěstmi, obrátil postel na ruby a plátno zařvalo.

U všech všudy, bílá barva působí smírně. František se očistil a vyšel z bouře peří a hněvu.

Bylo k poledni a kuchyně čpěly jako válečné ohně. Ulice čekala, plazíc jazyk, a na okraji dvanácté spouštěl kolovrátek. Nikde nehoří, nic se nehýbe. Celý prostor stojí jako kříže rovnoběžek a člověk, jenž odchází, je již sám uprostřed svých věcí.

Tehdy řekl František: „Jsem prase,“ a vrátil se bez veškeré opatrnosti domů. Staré předměty k němu lnuly starými zvyky, ale odlepoval se. Vzal jehlu a nit a sešival roztrženou cíchu. Opravil, co mohl, a dokončil dílo, nezamkl dveří. Potom usmířen i tichý odešel k Jiřímu a s ním nejspíše do Jižní Ameriky.

Vzpomeň si na něco veselého

Přístup k oknu a otevři je, noční prostor ať je skříní, v které minulost a tvoje skutky leží jako věci. To, co se třpytí, není zlato ani svatost, ale vtělení prostého a dětských myšlenek. Jasný anděl, jenž se ti zjevuje, podobá se nesmyslu stvořenému k obrazu sličné dívky. Význam milostných časů propůjčil té záři tvar nejušlechtilejší, leč nemyl se, tys chlap piják a rváč. Proč se přetvařuješ, úsměšek rozšklebil ti hubu a číň co číň, něžná jednání zkazíš.

Kdybys byl dítětem, dnešní noc, stavíc před tvoje okno romantický měsíc, by tě ponoukala k snění o loupežníku. Již pojďme, Jiří, vykrademe guvernérův palác, svedeme bitky na mostech a kéž bychom znenadání osvobodili pannu! Zbojnické řemeslo a dětské snění je nebezpečná hra. Kdo byl ošálen? Nůž ani divotvorný klobouk nic nepomáhají. Pravá míra skutečnosti je ta tam. Až do dnes naplnil jsem tisícero svých přání, leč proto jsou ty věci méně pravdivý. K čemu je mi peníz? Jsem přece chůd a moje ostrovy jsou ztraceny. Odvaha a dovednost sloužívá, avšak uvažování, jež tvoří, bláhovost a nejšťastnější láska jsou zneuznanými pány světa. Znával jsem řád, jenž pomyslné i hmotné věci převádí v počet pravdy. Teď číslo a nebe, kdysi známé, mne mate. Dvojí skupenství, tělo a duch, to nespravedlivé rozdělení zastírá mi pravou skutečnost. A přece rozmilé dítě a muž, jenž stojí u okna, jsou těž bytost. Kdyby všechny noci byly tiché, kdybych nebyl sám a tato pohoda byla naším stanem! Žháři, zločincové, nevěstky, kdyby se tak otevřely vaše brlohy a vy jste vyšli jako Lazar! Někdo by k vám mluvil a řekl by to i ono v podobenství. Neposloucháme, náš zástup, rozestoupiv se, hledí se zalíbením na pachole, jež si hraje se štěňátkem. A Mimi zdvihla plavého chlapce, víš, rádi neradí, dnes budeme spát s tebou. Ať se ulice šeří, zní harmonika a plné pokladny nechť jsou třeba dokořán. Zůstaňme na tomto místě. Zde je náš všechen chléb a pět lahví vína. Mimi chová chlapce, ale stydí se zpívat.

Kdyby přišlo dítě k tobě, co bys mu dala na památku?

K čertu, ať jde kam chce, dám mu svůj dukát.

Vzpomínám si na starou příhodu. Jezdil jsem s koňmi ve dvoře, psí služba, pane, kdopak to nezná, a přitom zima a léto se střídají jako nohy, když jdeš. Hned mi bylo šestnáct let. Tehdy, mysle na věci lásky, spravil jsem píсты a čtyřikrát dvanáctero špicí, že se třpytily. Oba páry zapřáhl jsem do čistého. Mladá dívka, na niž stále myslím, dnes odjede. Každému dává sbohem a mne si nevšímá. Dala mi uzel, abych jej vezl. Tahle moje bryčka je žlutá jako žárlivost. Byl bych tě svezl lépe a opatrněji než tvůj strýc. Pojedu blízko za vámi. Nehněvej se, že se na tebe dlouho dívám, buď aspoň trochu smutná pro naše loučení, kdybys mi zamávala šátkem, snad bych plakal. Z klobouku vlaje ti závoj, smykl se po naší obloze jako hvězda. Sbohem! Dým parostroje tě halí a vstupuješ na nebesa. V zlověstném křiku a klení jsem sám a rozhodná chvíle na mne míří!

Vida starého, co křičíš? Proboha, koše! Vynesli je v poledne na dvůr, byly tři a na ty jsem zapomněl! Tu pan Drozd, vstoupiv na můj vůz, pro ostudu zdvihne do výše uzlík hub, jež vezu. Nuže a nyní, když mi vlepil políček, se směje. Náš soused se z toho snad zblázní. Ať, válejte se smíchy, vypravujte až do smrti, jak jsem byl hloupý, jeda s pouhým ranečkem hodinu cesty.

Ted' je asi půlnoc. Uslyšev širé ticho pod hvězdami, neztratím míru. Přízraky, prchněte, jsme zlodějové a děvky čistého srdce. Narodí-li se dnes spasitel, my budeme pastýři. Všechno bych mu dal a nic si nepodržel. Snad najdu i křepeláka, jež jsem kdysi v prudké radosti vinul k sobě a miloval.

Tmi se, noci, tvoje hlubokost je jako očistec.

Samotný chlapec

Obrazy náhlého sledu promítají se v mysli dítěte, které usíná. Blahé snění seskupuje se v tvar a pohne obrazem mizícím jako koráb, jež přešel smyk majákového světla. Spi, opatrná maminko, a vy, táto ukrutníku, vždyť byste se báli, vidouce mne v Severní Americe na střeše mrakodrapu. Zavolám na vás a vy mne nepoznáte. Již se nedivte, nu ano, jsem to já.

Celý svět je chodba pro dětský zrak. Vy, kdož jste vážili daleké cesty, nezřeli jste Nového Yorku názorněji. Slunečná Indie, brazilské pralesy, prérie, utajily před vámi zpola více než

před chlapcem, jenž sní. Jděte mi s výpočty, obloha je širé tajemství, a abych se v ní vyznal, snuji báje a spojuji souhvězdí v obrazce. Divné silozpytné úkazy, lučba, což tě nemají, pochybovači, k smyšlenkám? Vstupme na ponornou loď, nebo v náboji převelikého hmoždíře spadněme na měsíc. A děj se cokoliv, zachráníme vás, kapitáne Grante! Nepravděpodobné volání z moře je asi skutečnost, neboť jednající síly, jež ji působí, jsou znamením našeho spolku s živoucím duchem a věcmi. To není úmluva, leč čiré přátelství.

Noc plyne a zatím chlapecká mysl otvírá nové sny, jako by procházela hradními komnatami.

Probůh, ty lenochu, již je půl šesté, mluví maminka, budíc hochu. Dříve než se kdo nadá, je Josef hotov s oblékáním a s prací; voda je nanošena, pes uvázan, tedy vzhůru na cestu do Okrouhlá. A opět pan Paganel, stateční kapitáni, učenci a nejmilejší dobrodruzi hovoří o rychlém střídání s Josefem. Co na tom, nemá-li jejich řeč určitého směru? Postihuje týž prostor jako chlapcova touha. Ale i toto myšlení opustí Josef pro klouzačku a za chvíli bude se rozhodovati pro tři přání: Jak bych je řekl?

„Josefe,“ vece otec, „jsi málem čtrnáctiletý, pojedeš do Prahy na řemeslo. Líbilo by se ti strojnictví?“ Nemluvě příliš, vezme darebáka za uši a snad trochu pláče.

Zanech zde všechno svoje nářadí, rozluč se se sousedy, nemysli již ani na divokou honbu ani na cestování. Znamé věci míjíš a tvoje očekávání je položeno mezi dvojí oblastí jako bod, v němž se stýkají hroty sutek.

Dým nad městem se stahuje v zlověstný mrak. Vkročiv v ně, chlapec svírá pevněji svůj uzlík, neboť všechny obličejy před ním jsou apačské. Úběžná ulice ukazuje svoje rozmanitosti a malý Josef podléhá tolikerému svodu. Již se nedrží strýcovy paže a nebojí se o raneček. Psí hafání jen letmo mu připomíná vesnická zvířata, dobytek a plavé koně.

„Přijeli jste o týden dříve,“ řekl jim tovární mistr.

Tak! Jsme na holičkách! Strýc dlouho rozvažoval a nakonec nechal hochu samotného a jede domů. „Neutrácej,“ pravil na rozloučenou a dal Josefovi něco peněz.

V továrně uviděl chlapec hrozné cloumání pístů, síla přenáší se hřídely a na nich naklínovaná kola sviští. Kruh opisovaný setrvačником je bdělé oko, ale chlapec nepostihuje řádu. Vnikání i výstup páry slyší jako děsivé zavytí a změť pohybů jej mate. Zbytek dne strávil Josef ve světnici a vyšel až druhého dne.

Na předměstí není nic, to, co vidím, je známá roboty; Vltava u Libně, blátivý břeh, smutné domečky a dělnici jdoucí do práce – není nová podívaná. Hledám neobvyklé věci a kéž bych je našel nikoliv sám, ale s ostatními chlapci! Pojďme k zářícímu městu a padněme v ně jako lišaj, noční motýl, v plamen.

Zlatníkova skříň! Jak je úžasná! Kdo staví tak vysoko a co vážou dráty, jež dělí oblohu v drobná pole! Jaká jsou asi ta neznámá jídla, ryby a sýr, cukrovinky a všechny ty podivnosti, jejichž ostrá chuť je cizí slovo tanoucí na jazyku. Je mi, jako bych se napil octa.

Lidi, jež potkává, zří hoch jen úryvkovitě.

Je to nemocná tvář, zlá ústa, žebrácká ruka, nylvé oči pod závojem, z někoho zbývá jen klobouk, noha zdvižená v chůzi, či jenom zavolání. Leč na trhu, kde se Josef záhy vyzná, tkví vlastnosti pevněji, vidění setrvává při celých věcech a postihuje i pohyb, jenž je poněkud proměňuje. Zatím co vše ostatní mizí, povaha a tvar nabývají váhy.

Pátého dne Josef, již osmělen, nakupuje vše, co se mu zezdá. Je to velmi snadné, míní, chřestě penězi. Hůlka je městská věc, opatřím si ji, zabiják a nějaký odznak. Poznav ulici, vešel i do hostince; není v rozpacích, ale přece, kdyby mu nelichotilo pomyšlení, kde pobývá, odešel by. V divadle je to lepší. Muž zmítající se před jevištěm, sbory hereček, pitvorných ženských, jež se sem ohlížejí, lidi, to je psina! Hlupáčkovi dostává se právě důkladného kopance, jakýsi šelma volá na starou paní: Markýzko! Na mou duši, je to velmi k smíchu a nelze mi býti zticha.

A nyní, když už nemám peněz, hle, bečku okurek!

Chlapec obešel krám, a dříve než se nadál, sáhl po okurce a dobře ji ukradl.

Již nastává večer a město podobno výhni vzplane; podivíš se znovu, Josefe. Domů jdi, kudy je ti libo, americkou ulicí či po mořském dnu. Potom na loži trochu vzpomínaje, pln nadějí, klada ruce podle těla, usneš.

Proud amazonský

Zločinec z kmene Sioux utíkal deset dní a jedenáctého padl na velikou vodu řeky Amazonky. Sirá a hluboká je Amazonka, a kdyby řvoucí proud umlkl a kdyby nehučel, hlas stáda nepřešel by z břehu na břeh.

Na rychlých koních sedá strach a oštěp hrůzy rozeklán je ve sto hrotů, jež pronikají až k mužům. Padna na zem, umři.

Nemocné nohy spí jako dvě antilopy a mysl v záři krve jde dál a dál.

Duch boží od počátku vynáší se nad vodami, elektrický mrak hřmí a ten, který umírá, obraceje tvář k velikému nebi, vidí nesmírnost světa a marnost dějů.

Sirá a hluboká je Amazonka. Divoký proud, po němž plynou ostrovy, je cestou blázna a hlas, který vládne, vyje smíchy.

Vystavíš mlýn na březích proudu a síla Amazonky bude otáčeti žernovem. Dvakrát do roka přijdou ženy s obilím a na tom místě vznikne osada, jež se bude nazývati tvým jménem.

Dvacet mil na východ kotví loď Spojených států, zmocníš se jí a budeš pánem řeky odtud až ku pramenům.

Noc a hvězdy vzešly nad prérií, buvolí stádo přišlo k řece a byl slyšán hlas nový:

Mír a mír.

Dva mužové z kmene Uhiů stíhali vraha, a nalezše jej, chtěli ho zabiti. Ale byl sláb a smířen. Jeden z obou přinesl vody a řekl: „Siouxi, pij!“ Druhý mlčel. Nebe bylo až dole u země, ale

nestal se zázrak, neboť tři nejsou zástup. Smír vzklenul se jako stan o třech stěnách nad mrtvým tělem. Položili dlaň na mrtvolu a teplota smrti a živých těl se mísily.

Bez zastavení plyne veliká Amazonka a potrvá do konce světa. Bůh toho proudu je bůh zástupů a bůh hojnosti; jen veliké věci vládnou. Tvůj zločin, siouxský Indiáne, tvoje smrt a přátelství, před koncem uzavřené, je unášeno bouří dějů jako vzdech. Všechny pevniny jsou nesličné a pusté pro tvoji osamělost. Svět není pro tebe a kdo ti jej vrátí?

Býti dělníkem

Neměřte světa prostorem, ani časem, ani váhou. Co víte o velikosti? Letící bouře, stmi se nad Greenwichem, padni na hvězdárnu a sval ji! Hrdopýšky, zpupné mudrce, zděs je, smrti, vytím! Houkej, houkej po sklepeních bank, v něž padá prška zlata, bij lakomce, když se plíží, aby vzal svoji kořist. Obnaž ho, ticho přicházející smrti, aby ho protknuly, aby ho protknuly paprsky nekonečného záření. Vstaňte na výsostech světa lidová vojska, stavte svůj dům! Milost z nebes otevřených dští blesky.

Jsi-li sám, co si počneš a kam by ses skryl. Vyjdi z mráкотné stepi, z hořícího města a pojd', poznej se s ostatními. Nechte hudlaření, podělkářství a robotnictví, srazte se v zástup!

Bud' sbohem, žaluplná země! Sedm parníků v řadě jako kulhavý týden vleče čas a podél vodní cesty staví se okamžiky v trvání, naděje v jistotu, lodi v most a horoucnost v báseň. Za třicet a tři léta, až bude utrpení skončeno a poplavíš se tudy, soudruhu, to vše se dotkne tvého klobouku jako pohádkový strom. Uzříš vystěhovalecký parník, který vysoko na moři kolísá a z jehož česen se line záření dobré vůle. Zklamané, neboť Společnost, majíc zápisy, co naslibovala, zapomene. Sto lidí prchne a bezpočet jich umře. Jednatel lhal, mluvě o nové osadě; není, budete vydáni bez pomoci vražednému podnebí.

Chromá, táhněte domů!

Lüneburčan Thomas, skoták, jenž ze strachu o výdělek skrýval svoje vředy, byl zůstaven v Brémách. Hladově čtyřicet dní, pln ran, jež mu způsobila dobytčí nákaza, vrátil se v noci do svojí poustky. Ani se neukázav domácím lidem, bdí v starostech až do rána. Bude se stydět postonávat a bez tří set marek, jež dluhuje, zemře soužením.

A pětkrát sto tisíců rozbije tábor na místě obludné práce. Tu žlutá zimnice, přijice, rány a mdloba padnou na zástup. Nemá ani chleba, ani rýže, ani kořalek, nuže, to vše jim dáte, tak abyste zbohatli za pětiletí. Zjímejte na tisíc chudých dívek a vržte je do nevěstinců! Herny, hašíš, ať hoří divé peklo!

Bud' proklet netvorný záměr příliš prospěšný. Šije, útlá jako stvol, jež v kalichu Sierry Madre a Yucatanu nese spanilou zemi, zryta a zběsilý výpočet zatíná se vždy hlouběji. Světská účelnost, pro niž začala stavba průplavu, je překonána poruchou světa. Dosti. Co bylo, není, velké je malé, prospěch stal se škodou a moc znamená tak málo.

Pokoj a zdar! Pokoj a zdar!

Osm let duje mnohohlasá práce. Beran ráz na ráz padá na kůl, zástup se vztyčuje a níží. Ať Panama padne! Kde byla hora, bud' důl!

V lomozu železa, jež tu duní, lidská řeč hyne jako zvuk houslí. – Nežvaň, obračej nos k nebi, mnoho nevyděláš. Vždyť zeješ nahoru jako sklenice! Na tu výtku Astley popadl kluka za kalhoty a vsadil mu jednu, směje se.

Jo, s nádobím, to je tanec! Až v poledne vezmeš misku do ruky, uvidíš, jak je lehoučká. Blázne, tebe to přejde, vynášet krumpáč výše než kartu! Řka to, chlapík utře si hubu a pohlíží bez zalíbení, nerad i s mrzutostí na čtyři strany a po páté k slunci. Chvála pánuobohu, již je vysoko. Kdo je na robotě, ví, jak je nebe zahálčivé. Trojice noci, poledne a sedmého dne nese jeho klenbu a já, když ležím hezky naznak, zatím co chlapi hovoří, rozeznávám nebeské lesy a stráně.

Lidé černí, žlutí a bílí se prou a za chvíli padnou si do náruče. Francouz, který poslední přišel na panamskou práci, zmatenému jazyku nerozumí a otázan, nahlas se směje. Zavolal na jednoho každého z dělníků a odpověděli mu. Všichni vešli v soudružství a stále v sobě zakoušejíce věrnosti, táhli k revoluci. Byli to dobráci, jichž jméno strašně nehučí; ale hledě na les, rosteš, a zevluje na ostatní, jsi bohatší na všem poznání.

Včera Astley a jeho přítel Zajíc, jenž pívá o tři doušky více a o tři vzdechy je méně snivý, vystoupili na horu, aby viděli širá more. Zlézajíce ji v milostné shodě, podával si ruku jeden druhému, a když cesta tím hůře šla před se, řekl každý z obou: „Ty, klacku, jsi budižkničemu!“ Nahoře mužové pocítili lehkou závrať, vrch se pohnul jako koráb a Astley co nejdříve se opřel o soudruha. Když tam sedíš, vida dvojí moře, nebe a ptactvo a prudkost povětří a velikost světa, Ameriky jsou malé jako pár kuřat, jež někdo svázal a přehodil přes moře. Panama jsou nohy. Kdybych se díval dolů, rozkývá se mi kolmý směr. Dejte pokoj, taková vyhlídka člověku dá co proto!

To byla neděle, lodi šly po moři jako zázrak a touha, rozpřáhnuvši se po nich, letěla kolem země.

Domysliv až sem, Astley rád by Zajíce zase viděl.

I najde ho. Závoj mu visí z klobouku a třepe se jako prapor nad prachárnou. Teď bude pít, zdvihne cour levičkou a nasadí si láhev jako roub. Proto má tak ušlechtilý nos. – „Chlasej víno nebo pálenku,“ řekl na přivítanou, „tohle je rakije, prut’ák a blázen, ta by tě roztrhala.“

Nemaje co říci, Astley rozdělí se o ždíbec tabáku a napije a zase půjde.

Jak se to tady mele! Moře navzdory rovnoběžkám je plné shonu a rána pevniny hýbe se lidmi jako nákazou. Je to dobré, dělati průchodnou panamskou skálu? Jen pro rychlost a bezpečí kupeckého zboží činíme křivé rovným a ostrostí cest protínáme zemi. Není již žhavá a čas kouti ji minul. Kdyby se ztroskotal, kdyby byl rozbit žalář tak snadno jako pohoří a lidé se spojovali jako okeán!

Hněv je rudý a láska je rudá. Ta řvoucí barva vzejde jako hvězda a jako lev. Přijď v noci a slyš pláč údolí. Hrozná nemocnice světélkuje jako fosfor. Neboj se hrobů a kostlivce, to jsou baráky a siný a temný jehlan byl stroj. Stůj u všech dveří a zvídej. Smradlavá smrt zeje na místech příbytků, mlčení a slabost. Vousatí chlapi umírají a zapomenutý vztek leží jim po boku jako meč. Proč se neblýská, proč nehoří, proč nebije!

Když byl čas, vytryskl nad prací sloup zvuku, jenž se sesul a pokryl nástroje tichem. Všichni mužové šli do osady a mezi ostatními Ali, smutný černocho. Odvrácen od světských věcí, je

sám, i v zástupu pouhé nic. Tam, kde stojí, otvírá se řada. – Jsem v botách a mám aspoň klobouk, ale on je dočista nahý a ručičky má jako ženská!

Večer, když se dělníci sešli v hromadu, divoké pověsti rvaly shromáždění jako bolest nemocné tělo. Jako se již třikrát stalo, znovu podle výpočtu mořská bouře strhne hráze a všichni, kdo jste uvnitř i vně osady, se utopíte. Panamská společnost potřebuje peněz a zmocní se jich! Všechna stavba a všechna práce je pojištěna. Nuže, zachráníte Společnost, která je v úpadku. Těla mrtvá a ještě živá mluví, a já je slyším. Mlčte, tato hodina je brána smrtelná a my jí procházíme v zástupech podle zaslíbení.

A čtvrtá strašná noc přišla. Bouře strhla hráz, jež byla slabá, zalila práci a rozbila ji. Dělníci viděli nebesa ohnivá a zmar slétal širě jako paprsek denní. Dva tisíce soudruhů leží v zátopě. Váš výpočet vpustil moře jako draka. To byl úklad a vražda. Budete měřiti rozvalenou práci, jež kryje mrtvé, přesně a to, co bylo sotva začato, označíte za hotové dílo. Dobré jsou krvavé peníze.

Bojte se! Na nebi se jeví naše znamení. Ať Panama padne, na krásné hoře stůj dům!

Astleyi, věrný příteli, hoříš u mrtvoly jako pohřební svíce. Neplač, vstaň a střílej!

Silný, silný, silný zástupe, rozpoutej svoji velikost, nalehni na ně, udeř! Tiší a mírní, vyrazte proti nepříteli divě a nejmocněji! Ať již přijde, ať již přijde obecný pokoj!

DLOUHÝ, ŠIROKÝ, BYSTROZRAKÝ

Cesta do světa

I.

Malý chlapec přišel k Vltavě a volal: „Přívoz! Přívoz!“ Ale neveliký hlas přikrylo ticho. Jezero prostoru mezi pohořími nezní leda bouří, ale poutníček byl sám; odpovídalo mu jen ticho.

Jehlance skal, kužel vrchu, ostroh a na východě stála obloučná země. Pět lomů po paterém zastavení vojska je vbito v skálu a ze zlomeného těla vytéká pramen. Silnice ležela na pěti mostech a u každého z nich byly uvázány nákladní lodi.

Hoch na druhém břehu vykřikl, ale jeho hlas spadl doprostřed řeky a potopil se.

Byla druhá neděle červnová a v lomech ani na lodích nikdo nepracoval. Chlapec zarazil konec holi do země a sedl si po žebrácku.

Třináct měsíců byl na cestě a doposud nespal v poli. Báł se. Chlévy plné much byly jeho hospodou a táhlé bučení dobytka rylo mu spánek. Ráno stával u krav a chtělo se mu mléka. Snad mu dal čeledín svůj krajíc a snad ho vyvlékl ze dvora. Pokulhávaje, dal se na cestu, aby kradl, žebral a navlékal dny na hůl.

Tulák příliš zelený neobstojí v obci tuláků a neobstojí ani před ženami, nemá-li viditelných ran a je-li bez příběhů. Kdybys šel se vztaženou rukou a kdybys plakal! Ale ty jsi téměř veselý před okny vesnice.

Na rozdíl od tohoto nováčka starý Štěpán pil kořalku a obědval špek; to však je muž, který se vyzná ve věcech svého řemesla, a jeho díkučinění jsou veřejná jako zvon.

Kdysi řekl vysloužilce malému žebrákovi: „Jdi do služby, kluku, malé ryby jsou také ryby, a co máš v kapsách, mohlo být moje.“ Když chvíle ticha opřela radu, hoch se hnul a bylo viděti,

jak se motá ve vojenských kalhotách a že je sláb a malý. Nehledal služby ani nyní ani kdy předtím, ale jítí znamená naději, i šel a došel, sedí na břehu. A křičí na přívoz.

Zatím země se obracela k pondělku a nebe plné stínů a ohně bylo nad ní. Někdo stejně ubohý jako tulák šel po silnici a vstoupil na loď, aby chytal ryby, ale dříve než nasadil prut a hodil vlasec, chlapec na druhém břehu znovu se ozval.

„Počkej chvíličku,“ odpověděl rybář, znamená, že dítě na druhém břehu řeky je přibližně jeho věku. Konečně se přepravil a malý Jeník mohl vstoupiti na loď. Plavili se mlčky, Ervín Weil neměl co říci a malý Jeník držel hubu. Snad byli poněkud zklamáni, neboť žádný z obou se nepodobal tomu, koho čekali. Ervín byl židovský student a ti, které miloval, žili po indiánsku na prériích jeho četby a snění. Žebravé dítě milovalo zemi a nejmladší dceru královskou a mudrce hovořící řečí zvířat.

Když přistáli, Ervín vzal opět rybářský prut, avšak žebrák neodcházel. Poplávek ležel na vodě a nit i dvojí pohled vázal jej na jedno místo. Ticho, jež je vozem a lodí objevitelskou, neslo oba hochy. Setkali se na hvězdě večerní a dali se spolu do řeči. Žid, který znal statečnost a nebezpečí, vzdal čest muži, jdoucímu světem.

„Nemáš nic než hůl,“ řekl student a Jan mu odpovídal, zardívaje se.

Nastávala již noc a chlapci doposud prodlévali na silnici.

Zatím starý Weil seděl před domkem s rukama zkříženýma jako kladiva na vývěsním štítě.

Ervín překročil hranici divokých snění a stanul před otcem se schýlenou hlavou. Znal Weila, který ve svých pásmech nedal růsti stromům do výše a velikost drobil na jednotky. Neměl řeči mimo sdělení, a když se ptal, nikdo nevystačil s pravdou.

Starý žid mlčel a Ervín na jeho mlčení odpovídal jen planě. Řekl: „Byli jsme v aleji.“

„Kdo?“

„Já sám,“ odpověděl Ervín.

Jeník se zadíval na židovy vyceněné brýle, a poznáv, že mu nic nedá, měl se k odchodu. Ale kupec ho zadržel a vešel do domu pro skývu chleba. Dával jen tuto almužnu a sám, aby viděl žebráka odcházeti od svých dveří. Měl dobrou vůli s tuláky, a pokud byli v obvodu vsi, myslil na ně.

„Vezmi,“ řekl, podávaje dítěti chléb, a Jeník, jenž se zmýlil v tomto muži, prosil jej o nocleh.

„Ne!“

Weil udeřil rozhodností jako obuškem.

A tak nezbyvalo, než aby se Jeník obrátil do vsi, pospíchal, ale noc šla před ním.

V souostroví světél zářila nejjasněji hospoda.

„Zájezdní hostinec,“ Jeník přečetl nápis a vešel.

Roj hlasů letěl šenkovnou, a když se otevřely dveře, ztichnul nad Jeníkem. Tu žebrák poprosil o nocleh a patnáct chrapounů potěžkalo prosbu jako porotci kladivo vražednickovo.

„Nic!“ řekl soud, ale dříve než padlo toto rozhodnutí, Jeník je znal.

Odulá tvář obrátila se k němu a sprost'ák ze všech nejposlednější ukázal mu dveře.

Šel. Hospoda zůstala za ním, vesnice na dně noci a Jeník sám.

Cesta, řeka a telegrafní dráty vedou do světa, les ukazuje k nebi. Zemdený a slabý hoch přestával býti tulákem. Sedl si a záhy ležel, hledě přes temnou hlavu sosny na oblohu.

„Jsem maličký jako špalíček, mám divotvorný prsten a můj kůň je zakleté kníže.“

Jasněji a lépe a jasněji než spravedlivý hněv a hvězda svítí pohádky.

Ó, noci! Ó, hvězdo jitřní! Nepomiň a nevzcházej, ať jeden z maličkých štěňátek země dlouho spí!

Minuly čtyři hodiny a již svítalo.

Hospoda splaskla. Lod' obtížená hnusem přistávala k pracujícímu dni. Poslední piják podíval se do jasného okna, vstal a táhl svoje hnáty podél stolů ke dveřím.

Ochrnuté nohy opilci již nesloužily, nicméně chlap dovrávorál až k Jeníkovi a zastavil se nad ním. Toulavé dítě a opilec rozmlouvali s jakousi shovívavostí nuzáků a pacholek nakonec Jana získal, aby ho následoval.

Šli po silničním náspu a vposled zahruli na dvorskou cestu.

Hlídač v kožiše, s holí na řemínku mlčel a smál se. Kohout již třikrát kokrhal, děvečky budou vstávat a čeledín zalézá do komory. Vem ho čert!

Zatím Jeník stál na rozpacích. Řad čtyřikrát lomený v pravém úhlu zavíral prostranství nyní mrtvé. Zdálo se mu, že toto jsou základy žalární krychle, veliké, aby vázala brannou moc královskou. Je tu hlídač, který má péči o bohatství, o jaké? Snad zde mají hnízdo vzácných husí, ohnivé koně a hromady bílé mouky.

Jan kradl kůrky a jednou vzal hrneček sádla. Nebylo mu volno před člověkem, který každou noc táhne proti zlodějům, a věděl, že ten, který hlídá, je zlý pes.

Ale nebyl; hlídačský kožich kryl starého zloděje jako kohoutí peří kapouna. Statek byl pánův a v noci jeho.

Již však rostl rachot rána. Pondělí je zlý den, ostrá příd' lodi o šesti palubách, jež ryje čas.

Nevyspalí dělníci šli do polí, vozkové pomalu zapřáhali a koně ještě bez udidel stáli u ojí. Veselost stáda rozděleného na dvojice mizela ze vrat a rázem šesté inženýr Weyr, správce dvora, zůstal sám. Chasník, který se včera opil, spal a jeho spřežení stálo. To byla Jeníkova chvíle. Dal koním obroku a napojil je.

Hlídač mluvil pro něho a správce mu věřil. Malý Jeník byl přijat do služby a setrval v ní tři měsíce.

II.

Ve vsi byli dva kupci, Michael Weil a Josef Jetel. Máš-li v hrsti peníze, nakoupíš dobře u druhého, má vše a v mnoha družích, avšak Weil prodává jen věci nejpotřebnější, mouku, sádlo, sůl a bílou kořalku. Hlad otáčí koly jeho mlýnů. V zimě nalehne silnou bouří, a když začne práce, vyje v koruně domu. Michael Weil zná poryvy proudu a měří a počítá. Od čísla k číslu vedou dny a na koná všech se třeptí zlatý poklad. Bude tvůj, Ervíne! Staneš se bohatým a nejbohatším skrze něj!

Kupec, který se zdál nemíti vášní, měl svého syna a nešťastná láska rvala všechny jeho radosti. Kupcova těžká mysl zůstávala nízko a vše, co bylo jeho, tisknul, aby držel. Syn neznal jeho počtu a bál se. Chladná zbesilost otcova nepodobala se lásce, nemluvil se synem ani se ženou, nepil ani nehrál. Tichý a přísný hleděl na syna a dlouhé chvíle padaly jako neštěstí na jeho dům.

„Pojď sem, proč se touláš!“ řekl toho večera, když Ervín se vrátil pozdě od řeky.

Ervín stál a podlaha kuchyně se vzdula pod jeho nohama jako moře.

„Jsi blbý? S kým jsi byl?“

Chlapec rychle Jeníka zradil a opět mlčel.

„Pamatuj, čím jsi,“ řekl starý, a hotov dokonati dobré dílo, vsadil mu plátenickým loktem sedm ran.

Venku již prostor stal se nocí a v ní spáči letěli a stáli jako tělesa nebeská. Ervín vznášel se nad Severní Amerikou, starý trčel na své střeše a paní Weilová opásána tukem zůstávala tam, kde byla, plujíc peřejí peřin.

Její manželství bylo slzavé údolí hluboké dvacet let. Bydlila v něm jako poustevník. Ani zlá ani laskavá, nemilovala nikoho a naučila se mlčet za rok. Celý den, celý den vykonávala mužovu vůli a to, co kázal, opakovala bez důrazu svému dítěti. Neplakala, ale mokvala slzami, a protože byla tichá, nikdo jí nelitoval.

Jednou řekla o ní děvečka, že je jako Marokánka. A paní Weilová, když druhý den slyšela srovnání, byla potěšená pro tuto podobu, neboť její tvář byla tváří nejmamější nicotnosti. Čas sněžící dvacet let nalepil se na ni, a byla bílá a měkká jako sněhulák.

Ráno Ervín jedl příliš dlouho svoji snídani a matka, jež se děsila všech nepravidelností, řekla mu:

„Co děláš! Je pozdě a tatínek se za chvíli vrátí!“

Hoch myslil na Jeníka a styděl se.

Přišel za mnou a otec ho vyhnal. Kde spal a co teď dělá?

Když dopil kávu, Ervín zobracel svoje kapsy a shledal třicet krejcarů; dvacet vzal matce z police, a proměniv všechny za korunu, šel hledat žebráka.

Vesnice byla prázdná a kolovrátkář hrál pánu bohu do oken. Dvě baby s nůšemi lezly z jednoho konce vesnice na druhý a před obecním domem se zastavily na čtvercích chodníku jako sedláci při hře v šachy. Děti řvaly, kovárna, jiskříc uvnitř, zevně podobala se pařezu a nade vším věž odpočítávala malátnou hodinu osmou v pondělí ráno.

Ale Jeník ve vsi nebyl.

Obešel ves, Ervín vracel se k mostu a tu potkal panský vůz plný uhlí. Vedle nákladu, lopatu maje na rameni, šel Jeník.

Oba chlupci se smáli a zastavili se. Koruna v Ervínově kapse spadla co nejhluběji a hoch se začervenál.

„Včera jsem dostal,“ řekl.

„Ty?“ odpověděl Jan téměř bez zájmu.

„Náš tatínek je divnej.“

Jeník nerozuměl a chtěl jít za svým povozem.

„Jsem v práci,“ řekl; ale Weil se loudal dál.

„Člověče, potřebuji boty a správce mi je za týden dá. Sbohem, teď se jde skládat!“ dořeknuv to, dal se Jeník do běhu, a teprve když dohonil vůz, zamával lopatou.

Ervínovi se zdálo, že je snadnější dátí Jeníkovi svítilnu než peníz. Rozhodl se, že mu ji dá ještě týž den.

Myslíl na Jeníka až do večera. Zůstane-li ve dvoře, řekl si, je hloupý. Kdybych byl sám, šel bych tam, kde jsou zlatá pole a naleziště drahých kamenů.

Snad bych se stal námořníkem.

III.

Pracující dny mají na rubu vyraženou svoji cenu a za šest dní bral Jeník šest korun. Mince s obrazem císaře a nejvyšší moci ležely v jeho dlani na znamení poddanství. Počítal je od soboty do úterka, ale v ten den rozbil džbán a bylo mu jej zaplatí ti. Ze šesti zbyly jen tři koruny a Jeníkova šetrnost se sesula do díry v rozpočtu. Koupil si ryby a sýr, a když snědl, šel za Ervínem.

Weilův syn chodil ve středu k rabínovi. Učil se čtvrtý rok německy a dávno špatně mluvil.

Po hodině jeho učitel zavřel německou čítanku. „Jsi pilný,“ řekl.

Ervín se díval na něho s radostí a nevstával. Potom spolu rozmlouvali.

Rabínovy řeči byly plané a on sám byl starý a podivínský.

Tré německých svobodných měst bylo divnou otázkou Ervínovou. „Jak to, jak je to?“ ptával se znovu a znovu. Stařec nikdy neřekl, že neví.

Tuto středu, když domluvili, rabín šel s Ervínem k Weilům a hoch, jist svým učitelem, utekl k řece. Měl prak a na deset kroků stihl jím cíl. Stavěl si za terč láhev, střílel, a dříve než ji rozbil, přišel Jeník.

Slunce zacházelo a nad krajinou stalo se opět ticho. Veliké moře dotknulo se ramenem řeky dětských myslí, jako les se dotýká větví okna samotářova domu. Myšlenka létajíc vzesla se ve velikost světa a odtud zdály se všechny věci snadné.

„Ervíne, mluvíš cizí řečí a rozumíš starému židovi jako starý. Máš prak a já mám svoji hůl,“ pravil Jeník.

„Co zde? Čechy jsou nedobrodružná země, prošel jsem třemi okresy a vím to.“

„V Kostarice je krásné jezero Nicaragua, malpy, druh opic nového světa, ožívují její pralesy a loviště jsou tam volná,“ odpověděl Ervín.

„Kde?“

„Ve Střední Americe, znám její zeměpisnou šířku a délku, počítaje od hlavního poledníku.“

„To je za mořem,“ pravil opět Jeník.

Chlapci umkli a do kruhu ticha vstoupil Indián.

Nepřisedl k nim, ale stál a jeho obraz rudnul a tměl se proti nebi.

„Náčelník, který vodí statečné muže, je mým přítelem,“ řekl Ervín.

Jeníkův zrak obcházel prázdnotu a ptal se: Kde je? Konečně se mu zdálo, že vidí lépe než zrakem. „Nemám na cestu,“ řekl po chvíli.

„Dám ti pět set korun a za rok tisíc!“

„Nech si je,“ odpověděl Jeník a hnul se z místa. Lež hrubě duní, když padá; chlapci vstali a styděli se.

„Ervíne,“ pravil Jeník na zpáteční cestě, „mohl bych v Kostarice sloužit.“

Ale Ervín nevěděl, jak by si pomohli z úzkých. „Přijdu k vám zítra večer,“ řekl a šel domů.

Za Jeníkem běželo osudné slovo jako kočka. Ohlédl se a spatřil, že vzrostlo v hrbaté stádo. Konečně však rozptýlil pochybnosti a šel před se jako ten, kdo nemluví naplano, řka: „Jsem hotov odejít zítra ráno do cizí země.“

Před dvorem potkal Františka Mesteka a ptal se, co je nového.

„Nic,“ odpověděl František, „koupal jsem se.“ Chasník měl mokré vlasy a leskl se jako ryba. Byl to dvorský čeledín, týž, který před desíti dny přivedl Jeníka do dvora. Dobrý dělník a zlý opilec, co vydělal, propil a nosil stále tytéž hadry. Dvacet tři léta složila se v něm jako výpravy v hrdinný zpěv, byl silný, dobří koně chodili před ním a jejich brázda bývala nejhlubší.

Jednou, dříve než hudebníci sáhli na své nástroje, přišel k muzice opilý. Holky stály na síni a před hospodou. Vynesl jim pivo, smál se a pily s ním, ale ta, která ho měla ráda, se rozhněvala.

Mestek byl hloupý, a protože byl i pyšný, vzal ji kolem pasu a dostal políček. Tu utekl do šenkovny a hryzl sklenici znovu plnou, až si zkrvavil hubu. Vedl si jako blázen, pořezal si ústa i tvář, a přece zůstal.

Dnes na dvoře seděl harmonikář, pohnul měchem, harmonika vydala vzdech jako čeledník, jenž se probouzí, a radost váhavými kroky přešla dvůr.

Plavovlasé děvče se smálo a jiné a opět jiné smálo se s ním. Nyní prudce vybuchla písnička:

Sloužila děvečka u polesného,
nechtěla jisti chleba černého.

Jeník s Františkem vstoupili do vrat a dál šli po písničce jako po mostě.

Ostrým výskotem a táhlým zvukem smutku chvěje se vzduch a padá do křídel Jeníkova snění.
František zpívá a Jeník hledí do výhně síly, jež srší.

Svět je tajemný, jeho pralesy jsou hluboké, na pláních stepí a pouští řvou dravá zvířata. Ale
kdybys ty šel s námi, Františku, nebál bych se!

Víc a víc rostlo Jeníkovo odhodlání a prostor stáje chvěl se zvukem naděje.

Když šel Mestek spat, zeptal se Jeníka, je-li vzhůru.

„Cekám na tebe,“ odpověděl, „Ervín Weil a já odjedeme do Kostariky, pojď s námi!“

Kůň hlasitě vydechl a Mestek mlčel.

„Pojď s námi!“

Ale František trval v zarytosti a nevěře. Třetí vybídnutí podobalo se pláči a velký čeledín,
slyše je, vstal.

„To víš, že půjdu, to víš, že jo!“ řekl chlapci.

Dvě barvy, modrá malého Jeníka a rudá barva Mestekova, se mísily a temněly zároveň s nocí.

IV.

Strmé topoly stojí nad krajskou silnicí, je časné ráno a vzpínají se jako sochy svobody. Výš a výš, dál a dál. Tenhle kout země není vesmír.

Po niti dojdeš a doptáš se klubka, vstaň, jdi silnicí, jdi přes sedm řek a sedm pohoří a snad dojdeš ke skleněné hoře, k chýši čarodějníkově a do soudružské země bez krále, bez peněz a bez zlodějů.

Bylo půl čtvrté ráno. Jeník maje uzlíček na loktí a hůl v ruce, čekal na rozcestí, avšak Ervín ani František nepřicházeli a rozhodnutí se kymácelo jako loď na kotvách.

Ano či ne?

Tu vyšel Ervín. Neotálel ze strachu, ani se neopozdil vlastní vinou. Nespal již od půlnoci. Světnice byla šerá, nábytek civěl na svých místech a hodiny se zdi zvolna jej počítaly. „Jdou dnem i nocí jako orloj světa,“ myslil si Ervín, „ale před otcem vlekly se po svých číslech a spěchaly, když zde nebyl.“

Jedna – dvě – tři – čtyři. První. Druhá hodina s půlnoci. Její hlas zastřel prázdnotu a starý Weil procítl.

Poslouchal a čas dotýkal se rozeklaným hrotem syna i otce.

Kupec vstal ze svého lože a šel ke dveřím.

Nikde nic není, nepohoda leží na tváři světnice, nic víc, nic nového, jen strnulý škleb Weilova domu.

Ervín se natáhl jako mrtvý.

Když starý žid zkoušel zámek, našel dveře otevřeny a zděsil se. Rozsvítil, prohledal všechno a znovu otočil klíčem na dva západy. Ale ani potom neusínal.

Bylo půl čtvrté a tehdy Ervín nemohl déle čekat. Snad spí, řekl si, snad mne chytne, ale nebojím se, nesmím se bát, neboť hledám nebezpečí v cizích zemích.

Potom vstal, oblékl se a otevřel dveře. Vyšel do síně, kde ležely jeho věci, ale nechal jich, nechal nic než padesát svých korun a Browningovu opakovači pistoli. Chtěl být chudý a chtěl být statečný.

Vyšel.

Vesnice seděla jako starci kolem ohně, ale očekávaný pocit lítosti ho nepřepadl.

Když se chlapci setkali, podali si ruce. Weil měl naspěch, ale Jeník ještě věřil, že přijde František.

Od východu na západ letí čas mimo vše, teď vstane Ervínova matka a Jeníkův šafář vejde do stáje. Budou vás hledat a padnou na vás, dříve než jste vyšli. Nuže rychle jděte a neohlížejte se nazpátek!

„František asi zaspal,“ řekl Jeník, „ale pojedete železnicí a najde nás v Praze. Již pojďme.“

Silnice vesele zněla a děti byly dobré mysli. V osm hodin rozlomili chléb a jedli.

Brzy nová krajina nalehla na jejich zrak. Minuli okresní město a úzké údolí bylo za nimi. Nyní širá pole se otvírala po obou březích.

Prostor hučel kolem nich. Kdo vejde s ním v zápas a kdo jej přemůže? Ervín nebyl tázán, avšak odpověděl:

„Nevím, co udělám.“

„Kdy?“

„Dnes v noci, Jeníku.“

„Dnes v noci a zítra se nezastavíme, protože František na nás čeká.“ šli a šli.

Automobil zařval za nimi a zjevil se černý, skrčený a rychlý jako ďábel. „Stroj je pánem světa,“ řekl Ervín, vzpomínaje na svoji knihu.

Cesty zvolna ubývalo; šli dál, šli osm hodin a zemdleli, avšak Jeník naléhal, aby spěchali.

„Musíme jít,“ opakoval a šel za soudruhem, jako by hnal osla na most.

Potkali řezníka a řezník se jich ptal, kam jdou.

Jeník chtěl říci, že cestují do Ameriky, ale Weil ho předešel, řka:

„Jdeme do Prahy.“

„Za patnáct hodin jste tam,“ řekl muž a brzy byl před oběma chlapci.

Následovali ho, činíce totéž co on; šel na pěšinu, i brali se za ním až ke vsi.

Co teď?

Horečka vešla do chlapců jako zlý duch a Ervín se neudržel v červeném sedle.

Zlé kouty našeho stavení, obklopte mne, jsem slabý a nikam nedojdu, myslil si, řka Janovi:

„Vraťme se!“

Pobýv jediný den na cestě, již se zdviháš pryč a rušíš smlouvy? Ervíne, kdo jsi?

Nevím, nemohu jít. Jsem malý Ervín, žák gymnasia a utekl jsem z domu.

Jan řekl:

„Můj Ervíne, sedni si a počkej malou chvíli na mne, přinesu ti kořalku.“

Nemocný chlapec zůstal sám a ježatá strašidla se mu smála:

Vidíš, ty kluku, vidíš, co to je cesta do světa!

Jeník, vrátiv se, dal mu pít. Když nemocný vyprázdnil láhev, nepovstal.

„Ervíne! Ervíne!“

Ale Ervín Weil se neozýval.

Pomysliv na smrt, Jeník jal se křičeti na pole i lesy.

A tehdy dva chlapi, kteří se loudali ke vsi, slyšeli jeho volání a přišli k nim.

„Vy jste utekli,“ řekl starší z obou mužů.

„Ano.“

„A tenhle chlapec je opilý!“

„Ano.“

„No počkej, to bude výprask!“

„To je vše!“ myslil si Jan, pomáhaje nésti bezvládné tělo. Jsem nešťastný a bídny člověk.

V.

Weil, tupý moula, jehož trávení je poněkud porušeno, vstává o šesté hodině ranní. Obuje střevíce na křivé nohy, leze ven a omakává prostřený stůl. Je den jako jiné dny; jez a nasycen jdi po svém. Weil zavřel nečistou hubu a chtěl vyjít.

„Kde je Ervín?“ ptal se.

„Neviděla jsem ho,“ odpověděla matka.

Weilova tvář se zkrivila hnutím divoké lásky jako dlaň, jež se zavírá.

„Ervíne! Ervíne!“

Ale chlapcovo lože bylo prázdné, nebyl v otcovském domě a v tu dobu již nebyl ani ve vsi.

Na stole, tam, kde nikdy nic nebylo mimo knihu v kožené vazbě, leží nyní plno věcí. Jsou to Ervínovy šaty, něco drobných peněz, řetízek k hodinkám, jež kdysi dostal od otce, a je tu bílý lístek přibitý nožem. Starý Weil jej vzal a četl:

Odcházím z domova o své vůli. Prosím vás, nehledejte mne, snad se někdy vrátím sám.
(dopis)

E. W.

Čtyři těžké stěny zůstaly stát, ale strop se vznesl vzhůru a z brlohu kupcova zjevně vedla cesta do širého světa. Na dně zřícené kobky, tuze sám, seděl starý Weil a plakal. Vřeštivá opičí bolest dmula mu zvrhlé srdce: Miloval jsem tě, Ervíne, jako sebe samého!

Praviš, že tvůj syn byl špatný, byl, neboť synovská láska, neboť rodina je podvod oslovských kazatelů.

Kdyby byl tvůj, podobal by se nestvůrnému zmetku, byl by křivý po způsobu horské kleči a lítý tvými chťiči a nesvobodný a sprostý. Jsi sám, ale Ervín má statisíce bratří. Svět je plný shody a ty o ničem nevíš!

V sedm hodin roleta na krámských dveřích byla stažena jako jazyk vypláznutý na svět. Weilovi bylo již všechno jedno a stará paní byla příliš polekána, než aby myslila na věci denní potřeby.

Ervín utekl z domu!

Nuže dobrá, přeji mu, aby se nevrátil!

Těmi slovy odpovídali lidé nešťastnému židovi, nikdo nepovažoval věc za velikou a mnozí se smáli, vidouce otce tak zmámena.

K desáté hodině správce Weyr posílal Jeníka na poštovní úřad, dnes místo něho šel František. Jda mimo Weilův dům, viděl krám doposud zavřený a zastavil se před ním. Dvě ženské mluvily o Ervínovi a Mestek se dověděl, že Ervín Weil utekl dnes v noci a starý žid že blázní.

Mestek viděl jen věci jasně ozářené a nedohadoval se nikdy ničeho. Včera Jeník nepřišel do stáje spat a dnes nebyl k nalezení, ale František se divil s ostatními, že tu není, nevzpomenuv na Jeníkovy řeči ani na svůj slib. Když uslyšel novinu o Ervínovi, vzešlo mu světlo v temné hlavě a pravda drala se na povrch jako kozlí rohy. Jal se tlouci na okenní rám a volal Weila.

„Pane,“ řekl bledé tváři, jež plynula v otevřeném okně, „pane, vím, že Ervín Weil odešel s naším Jeníkem do Ameriky!“

„Co?“ vydechl Weil.

„Vím to, protože jsem měl jít s nimi,“ pravil Mestek.

Weilův obličej se zastavil a oči za brýlemi se nabily starým pohledem, zatím co ústa žvýkala žvanec slov. Weil, ztracený a opět se nalezší v této chvíli, popadl Mesteka za kabát, a cloumaje jím, řval: „Co o něm víš, co o něm víš?“

František se chtěl bránit, ale jeho síla byla příliš veliká. Rána dopadla rychleji, než odpovídá ozvěna, hýkajíc zpět k tobě pozdravení, které voláš.

Kupec nevstával a paní Weilová, vidouc toho dne manžela dvakrát poražena, podsunula polštář pod jeho hlavu, dojata podstatně méně.

Ale venku jako světlo a jako světlo rychle letěla zvěst o Mestekově činu. Starý Weil již dávno seděl a psal na telegrafní blanket: „Zadržte na severním nádraží dva hochy,“ ale baby ryčnější

archandělských trub při posledním soudu obracely ve své řeči Weilovo tělo, hledající hnusná znamení, jako kdyby toto prase bylo již mrtvé.

Z poštovního úřadu Weil spěchal na četnickou stanicí, a zatím co nebyl doma, navštívil ho starý rabín. Paní Weilová ukázala rabínovi Ervínův lístek, pohlížejíc k němu jako krysa z vraku.

„Paní,“ pravil kněz, „když mi bylo pětadvacet let, utekl jsem jako Ervín. Víím, proč chlapeč odcházejí z domu, a nedivím se. Co chcete? Několik zděšenců nepřivodí zkázu světa. Ano, milá paní, naše králičí ctnosti smrdí od dob Velké revoluce francouzské; jsem věru rád, že Ervín vystrčil hlavu do větru.“

Kupcova žena nemohla nic odpověděti, nicméně jí křivolaký soud rabínův rozveselil.

„Muž je zoufalý,“ řekla, a vzpomínajíc Mestekovy rány, obšírně vypravovala celou příhodu.

Tu vešel Weil a žena po způsobu kejklířů obrátila na dlani, mluvíc dále o svých starostech.

„Weile,“ řekl rabín, „až se Ervín vrátí, netluc ho, ani ho netrestej!“

„Vím, co mám dělat,“ odpověděl kupec.

„Napomenu tě veřejně a učiním, co mohu, abys netýral vlastního syna.“

Až dodnes oba mužové uhýbali navzájem před sebou, jako činí zhola prospěchářští spojenci v zájmu užitečné nepravdy. Ale tento spor, jítře stará nepřátelství, hnál je proti sobě. Stáli tváří v tvář a mezi nimi v prostoru zdělí lokte tetelil se anděl pokoje, jenž klade bambulatý prst na ústa. Weilova sedmihranná boule přetekla kapičkou krevního séra a zhmožděný zápasník, opětně hotový k boji za práva otcovská, podobal se hrdinnému pluku, jenž kdysi bránil palác Assecurazioni generali.

„Michaeli! Rabíne!“ řekla paní Weilová, „sedněte si.“ Posadili se a po žerdi ticha vyšplhala se pitvorná směšnost, svítíc zadkem.

Kupcova vážnost byla ztracena.

Napřed František Mestek a za ním všichni lidé dobré vůle Weila ostouzeli.

Vítr smíchu a vítr hněvu vál po vsi, ale bylo příliš záhy odsouditi žida na lucernu, a bylo příliš pozdě utlouci lichváře v shluku lidu.

VI.

V noci ve snách byl Jeník čelem stroje, jenž se řítíl strašnou rychlostí; vrazili do krajiny a pralesy a širé stepi svištěly mimo ně. Daleko na obzoru zjevila se mu lysá hora a na jejím vrcholu stál strom.

Hej rup! Hej rup! Hej rup!

Stomílová kola bořila prostor a mlela výšinu a padala shůry dolů, zděsivši havrana, jenž vzletl krákaje.

Bylo časné jitro, v jilmu zpíval kos a západní vítr hnal mračna od mořského pobřeží nad českou zem. Začíná druhý den cesty, vstávejte, soudruzi, je čas jíti, již vyšlo slunce.

Ale deštivý den nepočíná se čepobitím, ani se neozývá hlásnicí, ani nehouká sirénou tovární. Je svatoušský a místo bystrého proudu mrholí svoje nic jako alkoholičtí tátové požehnání.

Prvý procitl opět Jeník a setřásl bystré sny jako poutník prach silnice. Poznal, že spali v hasičské kolně, že dveře jsou zavřeny, a rozpomenul se na starostu, jenž je sem vedl a zamkl. Vzbudil Ervína a Ervín vstal ze smrduté louže.

„Utecme znovu,“ řekl Jeník.

Avšak Weil byl nemocný a plakal. „Nemohu,“ pravil vzlykaje, „chci se vrátit.“

Nebylo nesnadno proléztí vikýřem a zevně uraziti zámek, věc byla brzy hotova a Jeník otevřel dveře dokořán. Šedivý den vstoupil do haluzny jako žalářník a Ervín se obrátil a plakal.

Po snídani opřel si poděluský starosta prašticí hřbet o pec a vypravoval ženě o chlapcích, které zavřel.

„Jeden je žid a je to syn kupce z Cholína, druhý je kluk z nalezince.“

„Tak?“

„Zajisté!“

Selka byla nesvá, a když první občan z Podělus vyjevil všechnu moudrost, řka: „Dal jsem tu věc četníkům!“ utřela si soucitnou slinu, kterou zpěnil chřtán plný vzdechů.

Řinče ouřadem jako skopec něžnou rolničkou, běžel starosta ze statku přes ves k hasičské kolně.

„Tak co?“ řekl, ale již viděl vrata dokořán otevřena a zámek ve dví. Udeřil Jeníka do tváře, a když se hoch nehýbal, udeřil znovu.

„Zloději!“ vzkřikl Jeník, nevěda, co říká. Starosta tasil hůl a Jeník utekl. Ale když chrapoun odtáhl, vrátil se k Ervínovi a čekal, až znovu usne.

Po starostovi přišel strážmistr. Dvojklaný chvost lezl mu z nosu a čemě řval, překřikuje vše, co v jeho tváři nebylo opičího. Vedle boulovité palice leskl se bodák a zpod vousů šplíchala slova jako sirné zřídlo:

„Telegrafoval jsem tvému otci.“

Ervín rozuměl jen stěží, ale bylo tomu tak.

Zatím co chlapci včera usínali, letěla četníková zpráva všemi stanicemi, volajíc rázy elektromagnetického kladívka: Cholín! Cholín!

Správce pošty v Ervínově vesnici vstal od večere, aby přijal telegram:

„Ervín Weil, žák gymnasia, příslušný do Cholína, a Jan Kylich byli zadrženi v Podělusích.“

Zpráva vylezla z přístroje a svinula se, budíc lítost. „Děti mají pravdu,“ myslil si starý pán, „dal bych osmou hodnostní třídu za dva roky prázdnin nebo za léto v chaloupce strýce Torna.“

Potom dvakrát přepsal znaky depeše, aby jednu poslal Weilovi a druhou podle úmluvy rabínu Löwymu.

Zvědév, oč jde, rabín zjednal povoz na zítřek ráno a šel ke kupci.

„Weile,“ řekl, „prý už víš, kde je váš syn.“

„Ano!“

„Nuže, pojeděš asi za ním a tu tě prosím, abych mohl jeti s tebou.“

Starý kupec byl srozuměn.

„Dobrá, vyjedeme zítra o čtvrté hodině ranní.“

Noc v Cholíně jakžtakž minula a oba mužové byli připraveni na cestu, vozka nikoliv.

Konečně o půl páté vyjeli.

Od východu na západ letěl čas a nepřemožitelný prostor fičel jim vstříc jako severák.

Minuli již Kozlice, Vodslavy a Suchý Dvůr.

Rabín se díval na ryzáka; když zavlála hřívá na jeho šíji, když se znavil, a klada opatrně nohy, bral se krokem, podivínský žid stával se laskavým jako pasák koní.

Weil hnětl slova, jež chtěl říci synovi, a kočí myslil na svoji ženu.

Již dojeli tam, kde cesta k Podělusům křížuje silnici, a vozík sjel dolů, zdvihaje prach.

V tu dobu rozkročený strážmistr vyslychal Jeníka. “Možná, že jo, možná, že ne!” odpovídal tulák náhle tvrdošíjný a hněv práva houstnul nad ním, hotov jati jej a přidělití mu řádného otce a matku a domovskou obec.

„Ervíne! Jeníčku!“ vzkřikl Löwy, dříve než slezl z vozu. Spěchal k nim, a cítě, že jsou smutni, smál se, aby je rozveselil.

Starý Weil vzal Ervína za rameno, a přemáhaje se seč byl, řekl mu:

„Vylez na vůz!“

Potom se obrátil k strážmistroví. Kupec chtěl odjeti co nejdříve, ale četník mínil, že je nutno vyhledati starostu a nahraditi rozbitý zámek.

„A dále, co se stane s Kylichem?“

„Neznám jeho příbuzných,“ odpověděl Weil, „a bude mi lhostejno, kde je, nezůstane-li v Cholíně.“

Věc rozhodl starosta, který radil, aby Jan Kylich byl poslán k okresnímu soudci, protože nemá stálého bydliště a protože nenavštěvuje povinného vyučování.

Rabín Löwy mlčky poslouchal a byl zděšen; chtěl říci osvobozující slovo, ale není ho v naší mateřštině.

Když se oslí hlavy poradily, řekl, zvýšiv hlas: „Vezmu si Jeníka, bude chodit do školy a ve svůj čas dám ho na řemeslo. Dosti. Kdo mi chce bránit v této věci?“

VII.

Minul rok a tři měsíce. Praha plná záře navečer vzala do náruče všechny malé studenty a učedníky, kteří poprvé se blížili velkému divadlu, zoologické zahradě a hřištím na Bílé hoře.

Nádherné skříně zhnuly a žebráci na kolenou jako trus společnosti poskvřňovali krásu hlavní třídy po celé její délce až k nábřeží.

Byla sobota a Ervín s malým Jeníkem sešli se dnes poprvé.

Již minul týden od té chvíle, kdy starý Löwy se rozloučil s Jeníkem a řekl mu, že na něho čeká Weil v Praze na nádraží. „Jdi, chovej se dobře a někdy mi piš,“ dodal, a políbiv ho, prohlížel si dál starý časopis z roku 1888.

Ani Jeník tehdy neplakal, ale po čertech málo byl vesel.

Praze, spatřiv Ervína, hnal se k němu, šťastný, že tento vzdělanec, který ve víru směrů a ve vánici hlasů pevně stojí, jest týž Ervín, jako byl.

PoPONÁŠELI vojenský kufřík, a stavíce jej, vypravovali si krásná poselství. Před hotelem Gent si umluvili schůzku a Jeník zmizel ve vratech jako myš v lapáku.

Celý týden se neviděli, až opět dnes.

„Jak se máš?“ ptal se Weil a učedník vypravoval:

„Když jsem přišel, vyptávali se mne chvíli co a jak. Víš, rabín poslal psaní paní Bondyové, a proto mne starý vzal do učení. Sekl jsem, že je to moje teta, a když byl šéf z toho blbej, odvedl mne do kuchyně ke kuchařům a povídá: ‚Ať mi neroztlučeš nádobí!‘ Potom mi dal kuchař prát zeleninu. Víc jsem nedělal. Ráno vstávám v pět hodin, umyji kuchyni, drhnu struhadla a měděné hrnce a tak se flákám. U nás je deset ženských, jedna nedělá nic, než že vaří kávu, dvě jsou mladé holky a jedna je hospodyně, ta pije víno a je pořád veselá.“

Město tu a tam vybuchovalo hlomozem a chvělo se silou zástupu jako paluba plující lodi. Jeník přestával v řeči, aby se díval, a jeho pohled proměňoval olezlá nároží v čiré a skvoucí hrany paláců, padělaná sloupová vznášela se vzhůru jako háj cedrů a lampy svítily krásněji než hvězdy.

Ervín věděl, že tímto řečištěm teče zlý proud, ale dnes zdálo se mu, že je milostný večer.

„Spím s druhým učedníkem a vedle nás v pokoji spí hospodyně.“

Zatím chlupci došli na most a zastavili se. Dole plynula řeka se všemi odrazy města, nahnuli se přes zábradlí a plivali dolů, sledující slinu, jež se třepala nad hlubinou jako dušička.

„Ervíne,“ řekl kuchař, „pamatuješ se, co říkal rabín, když nás vezli z Podělus?“

„Nemysli na to!“

Weil se styděl říci: Nemysli na cestu do světa/ neboť jakkoliv zmoudřel a poznal, že nic nelze dobytí láskou a všeho silou, přece nemohl setrvati bez naděje.

Tehdy, když se vraceli z první cesty, rabín je vzal za ruku a řekl jim: „Chlapci, chtěli jste jít do Kostariky. Ale kde máte česko-španělský slovník, abyste se domluvili? Co byste si počali bez stanu a bez kulovnice? Nevzali jste s sebou zhola nic; nemáte ani dalekohledu! Proč jste se nenaučili vrhati laso, oddělovati žirný kus od stáda, popojížděti proti divokému gnu a rýžovati zlato z nízkých vod?“

Vzpomínaje na to, Ervín, skloněn nad řekou, pravil Jeníkovi: „Myslím, že nikdy neuvidíme Ameriky ani širého moře.“

„Až se vyučím, půjdu na loď za kuchaře a budu jezdit po všech mořích,“ odpověděl Jeník.

„Já budu učitelem zeměpisu,“ pravil Weil a nesnadné plavby znovu zdály se mu možnými jako nad knihou velikého Vernea. „Budu na tvé lodi s výpravou a přistaneme spolu k ostrovům.“

Zlezli horu strmé víry a hleděli do otevřeného světa. Na okrajích moří svítla rudá města, na rozpoutaných vodách Mississippi zmítal se vrak trosečníků a ledová hora, průzračná jako křišťálový zámek, stála nad Amerikou; byl to Mount Everest, místo pokoje, nejvyšší konec světa.

Hle, vidíš buvola uhánět před strojem pacifické dráhy, již je mu v patách a nejkrásnější zvíře bude rozdrceno.

Vidíš v hlubinách moře hýbati se potápěče, lovce perel?

Vstaň a neotálej, přispěj jim všem!

Kdyby skutečnost odpovídala lidem, na mostě a ulici, kterou dvě děti se vracely domů, rostly by olivové palmy a chlebovníky by střásaly svoje plody do klína žebráků.

Ale věci jsou dány a všechna pravda plyne z nich a z pořádku věcí, jenž brzy bude jiný. Potom se zvrátí pravda, pruhovaná stíny jako tygřice, a vzejde nová.

Bylo osm hodin, čas, aby se Jeník vrátil pustnouchými ulicemi do Gentu a Ervín do Řeznické ulice k paní Hubáčkové.

Rozešli se málem šťastni. Ervín otevřel doma knihu a četl si cestopis tak řečený Mandevilla, zatím co učedník již převléknutý rozbíjel vejce o kraje hrnce, pečlivě odděluje bílek od žloutku.

Druhý den byla neděle a kuchařka vycházela.

Gentu měli kabaret a v neděli, stůj co stůj, stloukala se dvě představení. Odpolední kočičina byla o něco málo lacinější; přicházeli příručí a děvčata z obchodů a nikdo neobjednával jídla. Velká plotna v kuchyni byla studená, jen na plynových kamnech kypěl hrnec kávy. Mladší kuchař měl vařit, ale nestaral se o nic. Stál s myčkami v komoře a něco jim vypravoval. Jeník uvařil kávu sám, a byla dobrá.

Tehdy poprvé se mu naskytla příležitost jít mezi hrou za jeviště a vidět herce a co více, vidět otvorem, který někdo příliš chtivý vyřezal v oponě, kterak dvojice milenců a mladé holky pijí jeho kávu. Řekl si, že kuchařina je správné řemeslo.

Zajisté, již bílá čepice, kazajka a dlouhá zástěra těšily srdce. Často chodil po budově jen proto, aby lidem ukázal bělost svého řemesla a velikou radost nad vším světem. Malý Jeník byl šťasten.

Nohy zdrané tuláctvím odpočívaly u ohně, na rukou se zhojily rány nádeničiny, ale Jeníkova mysl, jakož byla, zůstávala i v tomto pelechu soudružská.

VIII.

Ve starých hospodách dají pocestnému jisti u svého stolu, domácí psi sednou si k jeho nohám a paní hostinská vyptá se na všechny podrobnosti cesty. Zaplativ svůj řád, pocestný se rozloučí se všemi a jde svojí cestou.

Jeník znal tyto dobré hospody a pak krčmy, kde se hýří a kde nedostaneš polévky ani za dvacet krejcarů. Srovnává je svým hotelem, řekl si, že Gent je veliká krčma.

Sedm poschodí stálo nad sklepy plnými vína a kořalek a proud alkoholu stoupal potrubím po celém domě. Z podzemí do bílého dne zněly housle, třesk a řezavý jekot. V jídelnách pobudové dávno nasycení žrali krvavá masa a muzika splachovala jim sousto uvíznuvší v hltanu. Gent končil svoje noci v tratolišti špíny, upadnuv na nečisté lože jako děvka.

To byl Jeníkův dům.

Dírou vytahovadla, plynoucího bez zastavení jako kyvadlo, šlehaly hudby z dolních síní a Jeník, klada do výtahu hotová jídla, slyšel je jako výkřik, dunící z noci až do dne. Jeho řemeslo nebylo tak bílé, jako se zdálo na počátku, a malý Jeník skrze povrch věcí pronikal k strašné skutečnosti a k ohydným tvarům hotelu Gent. Žebrácké chrchly na podlahách pastoušek, rvačky mrzáků a selská hrubost Jeníka nezhýčkaly, ale vida umrlčí tvář hotelu, bál se.

Probůh! Muž, který pět dnů hýřil v Gentu, zastřelil se včera, když před jeho dveřmi stála policejní stráž. Byl to zloděj a ukradl magdeburské organizaci lučebnické dvě stě tisíc.

Kdyby Jeník v šestnácti letech nebyl mužem, nikdy by byl névyšel z této stoky. Ale Jeník věděl, že není doma tam, kde spí. Byl žebrákem, slouhou a nyní učedníkem; dával pánovi, co bylo jeho, a nepřijal nic mimo jídla. „Dobrá,“ řekl si, „scípněte na svoji příjici; jsem zdrav a nechci se vyučit vašim neřestem; nebudu kuchařem, ale vyjdu z Gentu, jako jsem vyšel stokrát z hospod a jako jsme naposled vyšli z Cholína.“

Tehdy se Jeník učil třetí rok a Ervín chodil do oktávy. Milovali se. Weil dával učedníkovi knihy, ale ten četl jen málo. Psané příběhy se mu zdály potrhle i všední. Svět bez kouzla, bez statečnosti a bez prostoty nejmladšího syna, co jest? Řeč básníků je řečí světa a zrudnosti pohlaví, opilé stavy, strach vykloubené duše a svatba s děvčetem nic nejsou. Ve všech vypravováních rozlišoval jako v pohádkách dobré a zlé, ano a nikoliv a stál v úseku těchto dvou slov jako zápasník.

Třetího léta František Mestek byl povolán k svému pluku do Prahy na vojenské cvičení. Obléknuv stejnokroj a desátnickou hodnost, stal se rozpačitým. Vojenská služba podobala se spíše prčačině než dílu, a Mestek ležel ladem a v hospodách.

Když neměl peněz ani úvěru, vzpomněl si na Jeníka a šel za ním. Záhy byl v Hybernské ulici, a protože stál nad hotelem zlatý nápis, nezeptal se nikoho a vešel dovnitř.

Ale je to Gent, který vstoupí na Františka a poznamená ho morovým znamením!

„Jendo!“ vzkřikl na kuchaře. Jeník se obrátil od výhně, a poznav Františka, políbil ho. Rozpálený láskou a šťastný, zavedl vojáka do prádelny a sám se ztratil na chvíli, aby vzal v chladírně kus teletiny. Dříve než se František nadál, nesl mu řízek, smažený na vroucím loji.

„Je dobrý,“ řekl František, „ale ty jsi vyrostl sotva o dvě pěsti!“

Mestek nezůstal v Gentu dlouho; odcházeje požádal Jeníka o dva zlaté.

„Můžeš?“

„Mohu,“ odpověděl Jan.

Třetí den přinesl František svůj dluh a tehdy pobyl s Jeníkem až do večera. Šéf byl v lázních, první kuchař spal a tu Mestek mohl se rozložit u kamen a cpáti se a tlachati se ženskými. Dali Františkovi i vína a dívali se, jak je zhluboka pije.

„Půjdu ven,“ řekla myčka nádobí a voják vstal, aby šel za ní.

Na konci chodby svítily žárovky a Mestek viděl svoji holku, že stojí uprostřed a že se směje. Dvěma rázy vypínače jako dvěma slovy zaklení stalo se šero a noc.

„Kde jsi?“

Horký van a svist divosti letěl chodbou. Padl na ni, drásaje jí břicho a hněta její prsy. Vzal ji a nesl a udeřil s ní na srovnané pytle. Lámal holce hřbet a pronikl ji jako kyjem.

Když vstali, políbila ho, a rozsvítivši, řekla mu:

„Jdi a umyj se.“

Ale Mestek se smál.

„Proč? Voblíkni se a půjdem spolu ven.“

Za tři neděle František přišel k Jeníkovi a ukázal mu na pyji vřed. Jeník nedovedl poradit, šli tedy za Ervínem. „Jsou dva druhy vředů,“ pravil student, „syfilitické a měkké, ale já je nerozeznám, jdi k lékaři.“

Ervín měl tři zlaté a Jeník jeden zlatý. Dali mu je a čekali před lékařovým domem, až se vrátí. Mestek zlézal poschodí, a klada nohy na stupně schodiště, počítal: ano – ne, ano – ne, jsem nemocen nebo zdrav? Nebál se svého vředu, ale strašného jména nemoci.

V posledním období, řekl Ervín, syfilitikovo tělo se rozpadává a nakonec nemocný míjí se rozumem.

Když vstoupil do lékařovy světnice, muž s kouzelnickou tváří ptal se ho, jak se jmenuje.

Ale František odpověděl, že je nemocen. Klada důraz na otázky a prst na čelo a neposlouchaje odpovědí, tatrman, který se považoval za kněze Rádu Přibývajícího Zdraví, byl by rozmlouval za deset zlatých, ale František měl jen čtyři a včas ukázal svůj vřed.

„Je nutno vykonati krevní zkoušku Wassermannovu. Nezapývám se touto věcí, pane, ostatně jste voják a plukovní lékař vás může odkázati do nemocnice,“ odpověděl doktor, skončiv vyšetřování.

Dole František ukázal přátelům lístek k vojenskému lékaři. Ervín a Jeník četli jej znovu a znovu:

„Lues“?

Nerozuměli tomuto slovu a nazvali lékaře blbcem.

Neštěstí, jež se tolikrát rozpráhovalo, neudeřilo zprudka, ale sesypalo se. Druhý den Mestek ocitl se ve vojenské nemocnici a pohlavně nemocní, jimž se ironickou výsadou dostalo dobré mysli, vypravovali mu o „koleji“ a o syfilis. František poslouchal a s náhle procitnuvším zoufalstvím pohleděl na mřížová okna. „Uteku,“ myslil si. Ale tu strach smýkl jím dolů a v temné propasti zjevila se mu příjičtíá smrt: Vichřiče pohybovala cáry masa, jež odděleny od kostí padaly na zem. A tam, kde příšera měla pohlaví, děsná spirochaeta pallida jako drak o tisíci hlavách dštíla zkázu a zmar na město, v němž František poznal Gent.

Oslněn šílenstvím, tento muž, jehož hrou byly pračka, svár a zbojnictví, byl by se usmrtil, ale nová naděje přepadla ho ještě tehdy, když rameno lampy nad jeho hlavou se proměnilo ve tvar šibenice. Dočkal se čtvrtého dne a tu přišel lékař, aby napsal do statusu Františka Mesteka:

„W. R...“

Nemocnice podobala se vlaku, jenž uhání ke konci světa. Ale řečiště hrůzy nebylo přece tak hluboké.

V roztoku dní černá bolest padala ke dnu a František opět pil čiré víno. Vřed se zhojil a Mestekovo tělo bylo zase čisté. Navzdory lékařům? Nikoliv! Podle předpovědi. Ale Mestek neznaly jiné vědy než nauku síly. Vyšed ze špitálu, hýřil a jediná noc zasula rozšklebenou díru, jež příliš podobala se hrobu.

Druhý den vyhledal Ervína, a vesele mu vypravuje a směje se z plna hrdla, vešel s ním do Gentu.

IX.

Způsob mládí méně nestálý, než si myslí bytosti od narození staré, jest nenáviděti buržoy. Ó, býti spravedliví A hnáti je s obuškem v ruce!

Ale zatím profesorský sbor gymnasia radí se ve lhůtách přicházejících jako Korzakovova psychóza. Tu vchází úradek, jenž s vrněním padá mezi roztažené nohy sboru, je očištěn, obut v pantofle a od té chvíle bzikaje honí se po všech třídách. Když plod byl přiveden na svět a okován, ředitel, který se podobá živému hadru, přestříhl nit hovoru, jako se stříhá pupečník, a vstal. Bylo před letnicemi a tato porada byla poslední před zkouškami dospělosti. Mluvílo se o Ervínovi. Chodí s vojákem! A s kuchařem! A za holkama! Nuže vyměřili mu tříhodinový karcer a bude mu udělena ředitelská důtka.

Na druhý den profesor Tětek hnal se k Ervínovi, podoben strašnému hasiči, jenž stříká doušky disciplinárního řádu. Weil nebyl statečný a třásl se, kdykoliv slyšel tohoto chrobáka mluvit lidskou řečí, ale přece si dodal odvahy, aby se opřel tomuto divousovi. Rozhněvaný profesor zcela zblízka křičel Ervínovi do ucha jakési hanlivé a současně směšné slovo.

Tu Weil napřáhl ruku a odstrčil tlustého pána; více nemohl. Sofoklova tragédie spadla na zem a profesor zařval.

Potom sneslo se ticho a v něm znenadání vstal Ervín, složil svoje knihy a vyšel z gymnasia, zanechávaje za sebou díru podobnou otvoru ve Faustově domě, když studenta vzal čert.

Večer Ervín Weil vyhledal Jeníka a řekl mu: „Za tři měsíce budeš vyučen, měli jsme spolu jít do světa, ale nemohu na tebe čekat, Jeníku; strčil jsem do profesora a nevrátím se do školy. V pondělí ráno odjedu z Prahy do Vídně a potom půjdu pěšky, kam se mi dá.“

„Já pojedu s tebou,“ odpověděl Jeník, „čekám na tebe, až složíš zkoušky, a ne na výuční list. Nebudu kuchařem, to víš, že ne! To víš, že ne!“

Druhý den šli naposled do zoologické zahrady.

Z nebe padal letní den jako déšť štěstí, ale oba přátelé zůstávali v suchu. Naposled stáli před klecí divokého rysa, levharta a pumy. Bylo jim líto radosti i zármutku oddělených jen mříží. Na tisíc tváří zahrady obracelo se k nim, a žádná nejevila se býti poslední.

Gent a gymnasium, město zůstane, čím jest!

Jděte až na konec světa na místo, kde v ledových čepích se otáčí země, a vyhoďte ji největšími podkopy, zapalte všechna uhelná ložiska, ať pohoří chrlí oheň. Gent vstane vždy znovu a vždy stonásob obludnější.

Každý čin je marný, a cesty podobají se navlas útěku do Kostariky.

Přátelé odešli ze zahrady a loudali se Prahou. Jejich kroky zněly rozloučením jako zvonce dvou býčků zaběhlých od stáda.

Došli k hotelu Gent a Jeník vynesl svůj kufr.

„Pan Löwy,“ řekl šéfovi, „vzkázal mi, abych se vrátil.“

„Jakže,“ odpověděl starý pán, „musil by psátí mně, abych tě pustil, jen zůstaň, dokud nedojde psaní.“

Avšak Jeník se nechtěl raditi s rabínem o nové cestě, věda, že ani on, ani kdokoli jiný nemohl schváliti útek tři měsíce před vyučením; vzal svůj kufřík opět podloudně a dole řekl vrátnému, že se vrátí db tří dnů.

Když přišli do Ervínova bytu, chlapi složili svoje břemeno, ale nikoliv tíhu proradnosti, jež v tvrdém účtu vážila nejvíce.

Duch, stoupaje vzhůru, může býti poražen jasem jako slepotou; dnes, v tuto hodinu oba soudruzi jsou slabí a zahaleni stínem krutosti, jenž se věsí na paty všem, kdo počínají dílo.

Konečně se odplazila noc a bylo ráno.

Je čas, již je čas!

Vzali svoje zavazadlo a přešli pustou Prahu. Rada metařů přetrhovala ulici, opilý chlap vrávoral pod okapy bank a vzadu, podobny huti, věže nádraží trčely z uzlu směrů.

„Benešov – Tábor – Veselí – Cmunt – nastupovat!“ řval vrátný.

Našli svůj vlak a usadili se vzrušeni jako při krádeži. Padla poslední minuta a vyrazili.

Stroj skanduje všechny básně, které znáš. Poslouchej je.

Rychlost, jež věje, zbaví tě starostí a zítra ráno se probudíš v cizím městě, jsa sám sebou.

Básnické řeči a pásmo obrazů letí a zní teď pro tebe a mocná lokomotiva sděluje ti sílu, kterou vrhá v prostor a prostor.

Ráno, dříve než se mohli zbaviti kouzla, kterým je zmámil rychlovlak, octli se ve Vídni. Mnohohlasé nádraží zatroubilo jim do ucha a řinčelo, praštělo kostmi a syčelo a hučelo jako kovadliny těžkého průmyslu. Uprostřed tohoto hulákání Jeník před pěti lety byl by se stavěl mrtvým, nápodobě svoje zvířata. Tvar často se nadmul a jinde opět se svařtil, pahýl stal se mohutným stromem, dunajský přístav velkolepou rejdou a na věži svátého Štěpána vysoké 599 metrů vlál prapor Spojených států.

Večer došli do českého hostince v okrese za Dunajem. Najali si postel čpící potem a hmyzem, ale spali dobře.

V krásné zahradě otáčelo se kolo vysoké až do nebe a z košů smály se holky. Provazolezec na laně úzkém jako jediný okamžik klouzal a skákal a padal a stál.

„Ty zmetku!“ vykřikl na něho Jeník a všichni lidé volali s ním: „Výborně! Výborně!“ Potom přišlo kolozubé nádraží a věž s tepajícími hodinkami v ruce jako lékař.

„Jeníku, jsi nemocen,“ řekla, kladouc ruku na dětské srdce. Až k Vídni vystrkují Alpy svoje rohy. Horská velikost strmí jako šílenství stvořitelovo, na vrcholcích válí se křesťanské nebe a obyvatelstvo poněkud žlaznaté chválí hospodina v jazyce německém, pasouc stáda.

Mezi horami nahoru a dolů, sem a tam proplétají se dobře obutí turisté, majíce pozor, aby neděsili orlů ani kamzíků na místech zakázaných. Ve stěně Martinské jsou ostatky Maxmiliánovy, na hoře svátého Bernarda psí hrob.

Jeník s Ervínem šli semeringskou silnicí a divili se kráse Alp i na místech neoznačených. Měli málo peněz a bylo jim cestovati žebrácky, tak jako kdysi samotnému Jeníkovi. Vyhýbali se zdaleka četníkům a navečer, když došli k vesnici, dům od domu prosili o nocleh. Někdy spali s pasáky dobytka nebo v sýrárnách a někdy se stalo, že Jeník z horského hotelu a z bud, kde byl kuchař, přinesl kus masa a ještě korunu.

Opět jindy malý Jeník žebrol na turistech, nosil zavazadla a kradl, nemaje v ošklivosti tohoto prostředku.

Ervínovi byl cíl hrubě lhostejný, ale Jeník chtěl dojít do Itálie, vzpomínaje vypravování starého Štěpána, který byl v Lombardii s vojskem.

„Kdo chce,“ říkával, „dojít do nižší země na jižní straně vysokých hor, musí jít královstvím uherským nebo lézt přes pohoří dvanáct neděl, až přijde k řece Pádu, jež padá do moře a v něm dvanáct mil zachovává svůj běh a svoji chuť.“

„Jsme v Tyrolích,“ odpověděl Ervín, „ale do Itálie se nedostaneme podle řek. Nepůjdeme k jezerům, protože tam jsou celníci a zadrželi by nás.“

Posledně spali v horách v Tezze. Odtud se octli v italské rovině, jako by padli z nebe. Veliká a veselá průmyslová města podobala se navlas Praze a Vídni. Nezastavili se až v Bologni a dále v Pise, obklopené nejkrásnějšími lesy.

„Jak může být živ poděluský starosta!“ řekl Jan. „Žije jako můj otec,“ pravil Weil.

Ale nebylo tomu tak. Po Ervínově odjezdu zřekl se starý žid obchodu a hledal svého syna. Sedm dní vycházel v novinách jeho inzerát a všechna policejní komisařství byla zpravena o útěku; pátráno v dopravních kancelářích, v přistěhovaleckých úřadech amerických, a když počínání bylo marné, šel Weil k rabínovi a do Gentu a hrozil a plakal.

„Nevíme, kde jest; počkejte, snad se vrátí,“ odpovídali mu, ale kupec nemohl věřit a schnul od této rány. Jeho brýle osleply a desky desatera byly prázdné, když bylo vymazáno přikázání: Cti otce svého i matku svou, abys dlouho živ byl a dobře se ti vedlo na zemi.

Starý Weil hynul od srdce. Prodal nevýhodně obchod, ztratil na domě a nevymáhal již svých pohledávek. Vyzvedl z ústavů všechnu peněžní hotovost, a přece jeho pokladna byla dokořán.

Za šest měsíců zemřel slabostí srdeční při zápalu plic.

Paní Weilová dostala vdoví peníz, zatím co kupcův majetek zdědila náboženská obec židovská.

V tu dobu Ervín a Jeník byli v největší tísní; již osmý den nic nejedli mimo sousta makarónů a páchnoucích ryb. Chodili kolem městských krámů, hotoví krásti, a teď bylo na Ervínovi, aby se naučil tomuto řemeslu.

Ale Ervín vedl si špatně, zvoliv ovocnářský krám, jehož zbožím se stěží mohli nasytit, nejednal rychle ve chvíli, když prodavačka si myla ruce, ale okouněl a chodil celé hodiny kolem košů a beden plných melounů. Děvče, vidouc hezkého žida prodlévati před ošatkami tak příliš dlouho, bylo si jisto, že je zamilován, a smálo se na něj, ale Ervín toho nedbal.

Konečně, když zašla, vlezl do krámu a tu stála proti němu tváří v tvář jako přístupná bohyně, držíc svůj poklad v otevřené dlani.

Ervín zhloupl a neřekl nic.

Slečna znovu se ptala, co si přeje, a tu odpověděl, že je cizinec a že hledá jakoukoliv práci. Vitta zavolala svého otce; vyšel starý člověk a Ervín se zhrozil jeho podoby. Beztvárná, hadovitá tvář s nosem podobným uzlu klátila se na tenkém krčku. Vittin otec připomínal gymnasijského ředitele jako osel mula.

Vyslechnuv vše, řekl Ervínovi, že nemá žádné práce mimo nádeničinu ve skladišti. Ervín byl i s tím srozuměn, a tu se starý vyhnul určitému slibu, řka, aby přišel za tři dny.

Hlad je nestyda; jím opásán, vrátil se Ervín v ustanovený den, ale ani tehdy, setkav se s Vittou, neviděl děvčete.

Kupec byl vlídnější a najal Ervína na pět dní, aby psal adresy na zásilky a dopisy do Německa.

V tvrdém boji proti sobě stojí dvě třídy a ze škod chudého je hostina bohatých. Dělníci v Čechách, v Německu i v Itálii, všude jsou nazí a bídní a jejich národností je chudoba.

Jeník nosil těžké náklady zboží ovocnářova a Ervín psal pro něj dvanáct hodin denně v smradlavé díře. Každý den se vraceli domů, poraženi prací.

Pisa, Itálie a celý svět byla jen komora v Gen tu a strakatá klec Tětkovy spravedlnosti.

Vešli do světa širokou branou.

Nad Pisou stál měsíc a šlehaly k němu cypřiše rostoucí z kostnic jako ohně. Jan se díval do velikého nebe a mluvil:

„Všechno, co se nám líbilo, bylo nahoře, ale teď jsme staří jako všichni dělníci. Záře nad světem není jeho sláva, ale radost boje. Došli jsme až do Pisy; je krásná jako Cholín a ohybná jako Cholín. Ervíne, můj študente, ty umíš čtyři řeči, mluv za mne; vraťme se ze Světa do Itálie k svým lidem.“

Za týden Ervín zůstavil Vittu Torrini její lásce a podmíněně dobré bydlo ochotnějším ženichu.

Vyšli z Pisy, pracovali na vinicích, v přístavech, na stavbách silnic, drah a tunelů, demonstrovali, vedli stávky a v čas potřeby stříleli.

Za deset let vrátili se do Cholína. Tehdy František Mestek byl cholínským policajtem a ve třiceti osmi letech onemocněl nemocí tabes.

Dlouhý, Široký, Bystrozraký

Muž, který sloužil sedm roků ve vojště, dnes, kdy jeho řemeslo je na psí, chodí po městě s rukama v kapsách. Hlavu má tupou jako kladivo a ostrý nos. Je mlád, ale z třiceti pěti let sedm válečných táhne za sebou podoben chlapci, který vleče dřevěného koníka.

Mezi řekou a městem je úzká cesta zahalečů. Starý voják se prochází a nedotkne se soustruhu, aby dělal v továrně, ani naběráku, aby tahal písek z Vltavy jako kdysi, když býval hloupý. Zavřená pěst leží mu v kapse. „Jsem celej živej,“ praví před náplavkou, opakuje svoji řeč před továrními vraty a odchází, aby složil ruce na pult nálevny.

Potom sedí u Jedu a ploutve, v hospodě, jež leze z pořádku jako kaktus z buřiny soudcovy.

Jed a ploutev nazývá se jinak Věrná mřenka a je to hostinec starý jako Karlova universita. Před mnoha stoletími král honil prázdnou sklenici uprostřed lesů, jež stály tam, kde stojí nyní Pankrác. Tu síla třesoucí zemí vyrazila pramen podobný útlé vodárně, v němž tonula rybka. Král pil, a shledav, že pije vodu, opravil snaživou a přece nedokonalou přírodu, zřídív nad pramenem budějovickou pivnici Jed a ploutev.

Dnes voják, sedě u své sklenice v temnotách zástupu, když dvanáct hubených hodin nadmulo ho zlou vůlí, blýskal očima, počínaje příhodu bystrým pohledem. V končinách poledne pojídal svůj vztek, zatím co Praha jedla ze stříbra a z hliněných mís. V tu dobu nad městem kokrhá kohoutek, a měšťák, když vylil džber inkoustu a narobil židovského strachu, skládá ruce na zadnici, tak jako chudý klade je na líce. Leze ven a naráz z opuchlých nicek organizuje se žravé poledne.

Bije dvanáctá. Tvář věcí posledních se šklebí vně jako uvnitř a hospoda zatíná své čelisti.

Před Alexandrem seděli dva hráči; jeden byl dlouhý jako sedm drahých let a druhý podobal se pravidelnému muži. Hráli v karty a pět chlapíků hledělo do hry. Byli to šejdíři; jejich zkroucená srdce ozývala se temně, avšak v hloubi bytostí již počínal nový věk Jedu a ploutve, Podskalí a městských náplavek. Nesvornosti byly uváděny v dobrou jednotu přes to, že sklenice piva s pěnou u huby se vztekaly.

Mužové zanechali hry; San vešel vprostřed, pět chlapů srazilo se v klubko a v ně byla zatknuta paní hostinská.

„Dnes,“ řekl San, „je těžko býti živ, kdybys byl mořeplavcem a šněroval svět na velikém šífu, kdybys byl zpěvákem nebo koňářem, ponocným v Paříži nebo holkou, vrátil by ses zahálet do hospody. Na mou pravdu, těmi všemi kusy řemeslníci trhají poslední kus ctnosti.“

Hospoda se dala do křiku.

Ve tmách světnice, tam, kde by mělo zářiti osvětlovací těleso, zjevil se obraz zeměkoule. Nový York, Paříž, Tokio, Berlín a ostatní ohniska obchodního výboje odpovídala si hlasem, proud zlata protékal těmi místy a plápol válečné polnice stál nad nimi jako sup nad mrtvolou.

Na blažených ostrovech, v širých krajinách Asie, v pouštích a podél řek evropských zástup zahalečů hlásal svého boha. Marnost a vlny modrého snění valily se od poustevníka k pijákům a požívačům opia, k básníkům a k spáčům, k Sanovi a ke všem pannám, kastrátům a na kláštery.

Obraz hasnul a zdvihl se nový křik. „Ticho,“ řekl San, „mluvte tak, abychom slyšeli. Ty, ševče, a ty, Františku, co byste si přáli?“

Paní hostinská složila ruce na břicho. „Nejsem sličná,“ pravila, „dobrá, ale mám hospodu a nejsem ohyzdná; kdyby některý z vás vymýtil draka nebo potřel bradatého čaroděje, vdala bych se za něho a dostal by půl hospody a piva, co by vypil ve dne. Kdybych zatím otěhotněla, dám mu svou dceru, a kdybych otěhotněla víckrát, dám mu tu nejmladší.“

„Paní,“ řekl Dlouhý, „přála byste si, aby hrdina měl pěkný černý a lesklý knír?“

„Tím lépe,“ odpověděla, „mohl by to býti švec.“

„Vzhůru!“ vykřikl San, „Havraní Křídlo, vypravuj, co jsi vykonal a co vykonáš!“

Švec se zachmuřil, poklepal si pěstí na čelo, a rozepnul čarovný vous, jal se vyprávěti:

„Slyšel jsem, že byli ševd, již stali se králi; já, soudruzi a paní, jestliže se mi podaří práce a vykonám to, co si přeji, budu oslařem, zostudím dámu a ztýrám pekelníka, jenž kdysi mě shodil z mého oslátka a zavolal policejní hlídku.

Byl jsem tovaryšem, ze zadnice trčel mi verpánek a pravá noha vězela v potěhu až po koleno. Přimrazen robil jsem botky holkám k muzice a chlapcům boty do roboty. Ale dobré, hrome, a běda mi, jestliže lhu. Dílna byla černá a jasné oko bylo nahoře. Deset hodin daleko byla ulice a shora dolů visel dlouhý čas jako provaz zvoníkův o deseti uzlech. Lidí jsem viděl jen půl a měl jsem jich dost. Rozšklebené, zedrané a dřavé střevíce chodily mimo, a vida je, byl jsem velice ševcem, jako kněz je velice knězem, když slyší zpověď. Po osmé vstával jsem ze svého lože a býval vzat na nebesa v bio, honil jsem se v nich bos. Jednou vynesl jsem se od Ponrepa a před Zlatou štikou stálo oslátko. Mlčel jsem a jakoby nic klátím kostru Karlovou ulicí. Ale oslík šel za mnou. Zastavil jsem se a šněroval si botu, abych se vzpamatoval; stál rovněž, a když jsem se hnul, opět mě následoval. „Jedna, dvě, tři,* povídám, ,co dělat.1 Bylo mi naň vděkuplně usednouti a tak jsme se brali Prahou. Všichni psi a kočky vyšli z uzavřených dveří a hejna létajících ryb vznesla se z hokynářských sudů. Šli jsme Prahou a čarodějný hlas činil naši cestu přímou. Dotknul jsem se nohou dlažby a poznal jsem, že na těch místech je Florenc. Sršatá nádraží hasla, viadukt mekal a Karlín se válel u nohou oslátka. Cáry, podobné

bleskům, padaly shůry dolů. Invalidovna, to místo pohromy, octnula se kolem nás a v rovině pán bachratý jako džbán a dáma černá jako vrána stáli proti nám. Viděl jsem, že mužský hrozí pěstí a panička že se usmívá a mává na nás šátkem. Nuže, soudruzi a paní, ta coura, jež byla černá jako holinka, myslila, a věří tomu dodnes, že jsem vážil dalekou cestu, abych jí, staré běhně, o půlnoci dal svého osla. Ale dříve než jsem jí odpověděl, tlustý chlap srazil mě ze sedla, a cloumaje zvířetem, řval z plných plic: „To jste vy, který zcizujete můj dobytek? Zavolám strážníka, aby vás předvedl! Řka to, obkročil osla a ujel. Dáma plakala za ním, a poražen viděl jsem je odcházeti se svým oslíkem. Od těch dob, soudruzi a paní, hledám pána a dámu, a běda jim, až je naleznou!“

Švec dal klesnouti svému kníru na známá místa a pil. Všichni mluvili a s ostatními San; řekl: „Pán byl koňský řezník a výrobce salámů.“ „Ta fuchtle,“ vece paní hostinská, „byla animírka z hipodromu.“ „Pokud si mohu domyslit,“ řekl Bystrozraký, „zbláznil vás starý Ponrepo, který básnil při své živnosti a měl tak sladký hlas.“ Potom Bystrozraký sňal černé brýle a obnažil dvě krhavých očí.

Každý muž má na svém těle znaky práce: pekař křivé nohy, spasitel rány, buržoa břicho. Bystrozraký, zíraje do výhně světla, postonával zánětem spojivky oční. Byl malý a hubený. Před dvaceti lety přišel plačky do města na učení. Tehdy vařival vývojku, a stoje nad kahanem, přes hory a lesy a tratě hleděl na hrbatou chalupu v Jeřinkách. Přijav třiatřicet pohlavků a vrátiv třicátý čtvrtý, Josífek stal se mužem. Jeho schopnost vzrostla, a on obrácen k východu viděl valiti se sobotu již v pondělí ráno. Na západě horoucí tma hučela stíny, ale Bystrozraký nedíval se na tuto stranu.

„Já, Bystrozraký Josef,“ řekl hodný fotograf, „učiním vše, abych našel osla a vrátil ti ho.“ San, pochrochtávaje spokojeností, byl hotov činiti totéž. „Půjďme,“ řekli si, „a učiníme zadost právu, byť by i zatím z tvého oslátko stala se oslice papežova.“

„Co pravíte? Ani oslice ani nic jiného, co je papežovo, nenarodilo se z hlavy; ale poslyšte můj příběh, příběh Dlouhého Františka:

Žravá a tlamatá zima, zima, jež dělá kolem vás řídko, takže padáte na všechny strany stejně snadno, honila moji poštu. Práskal jsem si veselou písničku, ale jednoho mrazivého dne můj

bič se ztopořil a ztuhnul. Dýchal jsem naň a mával jím, avšak zůstával strnulý jako mrtvolný hnát. Byla veliká zima; můj čenich praskal ve svých spárech a viděl jsem ho odměšovati krystaly podobné „Hvězdě jihu“ a nikoliv čiré. Utekl jsem od své káry a hnal se k parnímu kotli; soudruzi a paní, dostavník, jenž se hýbe rychlostí 10 kilometrů za hodinu, byl mým dětstvím, ale když jsem se stal topičem na rychlovlaku, moje chlapecké kalhotky popraskaly mužným žárem a roztrhly se. Rychlost ožehla mne, takže jsem byl ryšavý a záhy lysý. Hip, hip, hip! hučela lokomotiva a cpal jsem ji uhlím, shrben jako jezdec. Mosty hřměly a kraj duněl; dělali jsme díry do horoucích skal a díry do světa. Ale jednou, když trup stroje se leskl nejlépe a cválal stokilometrovou rychlostí, bílý aeroplán zjevil se nad námi, zlehka pokašláváje. Již nám posolil vagóny letákem a hnal se dále k Pešti. Plazil jsem lopatu a stroj plamenný jazyk; garnitura řvala a strojvůdce skučel, avšak dojeli jsme do Zomboru, když pilot přistával v Pešti. Nechal jsem mlýnek mlýnkem, ať trouší po trati svou strusku i hvizd, a chytil jsem se letectví. Minulo pět let, než jsem dostal křídla. Lodi kráčely po okeánu a zobatí námořníci, ležíce naznak na palubách, dívali se na můj dlouhý let. Nad rovníkem plul jsem kolem světa a plul jsem od pólu k pólu. Víím, že západ a východ není na malé zemi. Viděl jsem shůry nesmyslné doupě a byla to Paříž; jenom hvězdy jsou krásné, okeán, poušť a hory.“

„Dobrá,“ řekl Havraní Křídlo, „co jest s oslicí papežovou?“

„Ta kráva,“ odpověděl, „narodila se v chlévech vatikánských za podpory katolických zemí. Je šedá, vemenatá, důmyslného kroku; viděl jsem ji, ana spásá petrský halíř.“

„Nesmysl často opakovaný stává se zákonem,“ řekl Havraní Křídlo. „Hurá, chystejme se na pouť za oslátkem, hurá na cestu!“

Paní hostinská zdvihla punčocho, a pletouc čtyři oka hladce a čtyři obrace, měnila svůj soud:

„Široký, Dlouhý a Bystrozraký! Dokud jste mluvili o tom, co bylo, o příhodách a o svých slavných činech, viděla jsem, že jste silni, a bála jsem se sama o sebe i o půl hospody i o pivo, jež vypijete, neplatíce. Ale teď, slyšíc vás hovořiti o tom, co bude, o výpravě a o hledání osla, vidím, že jste dnaví, podagrovití chlapi, již nic nesvedou. Bystrozraký, ty jsi krhavec a mžikač a hráč jedníka dosti nepoctivý a dosti hloupý, abys neprohrál, ani nevyhrál. Tu a tam jsou strašidla a doutnající vyznavači a zestárlí sirotci a zmlazené duchovenstvo, jimž po nějakou dobu jest věřiti ve tvoji bystrozrakost. Nejsi úplně lhářem, ani Pardálím Okem, ale tichou

obludou. Za brýlemi, za čočkou tvého přístroje vzniká obraz a tvoje hlava je napěchována viděním jako žalud dubem. A přece jakkoliv místo je neveliké, širé a daleké bláznovství je v něm. Přehršle prostoru a bojující tvar zmátly tvého ducha. Země a tělo a chléb jest. Ale osel, jenž utíká za sedměrou horou a jehož vidíš mizeti v temnu cizího chléva, snad není. Tvoje bystrozrakost sbydlila s okeánem a cizoloží s hvězdami, ale z tvých nesmyslných obrazů nevznikne nic, pokud nebudou měřeny relativní měrou metrickou. A toto jsem chtěla říci na počátku: „Jsi churavý a opuštěný dědeček; jsi chudinka a čtyři piva, která jsi vypil, naplnila tě tak, jako moře naplňuje vrak. Platit! $4 \times 1.60 = 8.20!$ “

Řkouc to, paní hostinská jala se vymáhati na svých hostech peníze. Havraní Křídlo si zul boty a Široký zdvihl obě ruce vzhůru tak, jako je zdvihá pocestný před lupičem. „Jsme nevinni,“ pravil tichým hlasem, a když hostinská cloumala Havraním Křídlem, svinsky se dotýkajíc jeho vousu, voják San Široký odul se hněvem a kolem a kolem povstával dav, jenž stal se hlasem Saňovým a pravící Saňovou.

„Nehýbej svými chlupy,“ pravili zástupové, vidouce, any vlasy hostinské vstaly leknutím. „To jsem já, Alexander Široký; můj úvěr buď neobmezený, jako je neobmezené ručení davu. Všichni za Sana, San za všechny!“

Opakující tato slova, Dlouhý, Široký a Bystrozraký vyšli s Havraním Křídlem z hospody u Jedu a ploutve, když San dříve dal zástupům se rozejiti a vtěsnil se v objem starého vojáka.

Byl večer. Havraní Křídlo obul si boty, které nenechal u Jedu a ploutve. Pankrác trčela vzhůru a s ní žalář a neštěstí vězňů. Bystrozraký protřel si oči a pravil: „Vidím dvě loupežných vrahů, již úpí na kolenách, vidím odsouzence, jenž zítra bude pověšen a dnes již visí. Soud drhne mu smyčku kolem krku a on ve strašné bázni a v strašné radosti pláče. Dým času, pětiletí a tisíciletí stoupají ze žaláře. Ale oslice žádné tu není.“

„Hurá!“ vykřikl Dlouhý; „dálka nabíhá na nás jako letící světlo. Sedlejme aeroplán či létající koberec, obkročte mě a připoutejte se mi k pasu, abych se s vámi vznesl nad obě Indie, nad střední Čínu a řeky kalifornské. Neboť oslice Havraního Křídla se pase na cizích březích a snad pije ze zlatonosných řek. Vzhůru, držte se pevně a vzletněme!“ – Mužstvo čtyř soudruhů vznášelo se nad okeánem, opírajíc se o křídla Františka Dlouhého. Nad 70. stupněm západní délky San byl jat potřebou močiti, avšak proto nestavili svého letu. Socha Svobody, oprašující

pochodní podobnou štětce návěštní štít americký, zdvihla k nim i druhou ruku, nutíc je přistáti před vystěhovaleckým úřadem. Nový York dštil svoje zápachy k nebi, ale hromádky mrakodrapů zůstávaly nízko u země. Několik zlatokopů a kovbojů a průmyslových králů hnětlo pevnou dásní žvýkáci gumu v americkém pospěchu. Chaplin smál se na Sana a krásný černocho žebal. Havraní Křídlo řekl: „Není naděje, že moje oslice by byla na těchto místech, pojďme tedy do krčmy.“

Světsky prostý František hnal se ke vchodu, ale San ho zadržel, řka: „Ve vlasti slavných detektivů počínejme si specificky; hledáme-li, hledejme jako Američané. Ty, Františku Dlouhý, snaž se vypadati jako menší obtloustlý muž. Bystrozrakému radím, aby dělal slepce, a tobě, Havraní Křídlo, nezbývá než zalepiti svůj vous a považovati sebe sama za plavého.“ Po těch slovech čtyři chudí vešli do krčmy podle obyčeje senátorského a sedli za stůl.

„Dobrý den,“ řekl San, „jak se máte?“ Starý černocho zvedl hranatou hlavu a odpověděl: „Piju éter, připevňuji hromosvody na střechách a zajisté dnes nebo zítra spadnu a budu mrtev.“

„Nám,“ pravil Havraní Křídlo, „zaběhla se oslice útlých kopyt a jemné srsti.“

Černocho se smál a temná Afrika zalehla jeho hlavu; řekl: „Znám ji.

Dva dny pochodu z osady Dumbe nad řekou Nuanetzi v Africe rovníkové, tam, kde bývala, jest posavad. Byla divoká, ale zkrotili ji, aby nosila náklady kaučuku na svém hřbetě, a opět zdivočela. Teď vzdaluje se od stanice, jdouc v hloubku pralesa, a černé dítě pobízí ji, řkouc: „Stoupej, stoupej!“ Již divý a divotvorný prales je obestírá, jsa kolem nich, jako je hluk a radost kolem tábora.“

„Je to táž, je to moje oslice z Invalidovny, jež slově Ponrepo!“ vykřikl Havraní křídlo. „Bystrozraký, zdali ji poznáváš?“

„Vidím,“ odpověděl Josef, „holou a pustou Ameriku, lidi v poschodích bydlící jako ptáky, požáry epidemií, Indiány v rezervacích, kvap, chvění antén, obchod na moři, na zemi, dole, v povětří i v tunelech, které jsou pod zemí. Vidím krvavý dolar, jenž se žene jako vůz smrti napříč celou zemí.“

Černoch sklonil hlavu, jako ji skládá muž, který se opil anebo pláče. „Odejďme,“ řekl San, „dříve než se vzbudí, aby zvracel a nadával oslu i nám.“

„Ano,“ odpověděli tři přátelé a lezli oknem ven z Nového Yorku do prémie.

Smečka Buffalo Billů tiše střílejíc hnala se k Divokému západu, železniční králové na omak mastní, barvy žluté, vrypu lesklého a kulovitého lomu, leželi od moře k moři. Králové železní, petrolejoví a novinářští, již všickni zajdou, až jim bude zařata žíla u pytlíka, tábořili v klubech a hnali se na strojích, tu v hloučcích, tu v párech, nezůstávajíce sami, leč tehdy, aby odmísili přebytek tekutin a potravu bohdá strávenou. Tu a tam skučel lovec pod svým širákem a zbylý kůň divoče spěchal z Rocky Mountains, aby vpravil svůj krk v laso mladé dámy, jež, díky bohu, je aspoň kinoherečkou. San zanotoval starou píseň: „V Americe, tam je blaze, chodějí tam holky po provaze.“ A čtyři chudí pocestní šli vesele vpřed. Tu kinooperatér, vida čtyry exoty počínati si tak divě, stfělil je, jako se v této zemi střílí zemětřesení a tonoucí loď.

Ale dříve než je skolil, František Dlouhý rozepjal křídla a uděšení přátelé letěli z Ameriky nad Atlantický okeán a dále nad pevninu africkou. Protínajíce kruh rovníkový, pili rum z láhve. „Hurá!“ vykřikl San a jeho zástupové opáčili volání.

Plavé děti a chlapci, jejichž štětinaté vlasy nad čelem zčista jasna se zdvihají v hrdinskou korunu, ševcovští učedníci s rukávy do polou loktů, kluci z primy, mládenci, jimž patří lampa Aladinova a ostrov Robinsonův, viděli, ani čtyři chasníci letí po obloze.

Moře bylo v hlubinách a v něm byly pralesy a dravé ryby a elektrické ryby a růže a kosti a koráby a vraky a perly.

Kdo jsi, kouzelníku, jenž to všechno činíš? Kdo jsi, jenž otvíráš komoru učedníkovu, aby se vznesl do povětří?

San odpovídal: „Ty jsi to sám, ty, který spíš, maje dlaň pod hlavou. Ty a já pak jsme jedno.“

A již Afrika, horká jako nově pečený chléb a černá jako chléb nádeníkův, zaduněla dole. Hnali se nad pralesem k řece Nuanetzi. „Tam jest Dumbe,“ řekl Bystrozraký, „sestupme v Afriku.“ A sestoupili.

Dlouhý složil svoji délku a opět ji zdvihl, řka znepokojeně: „Jestliže nechytíme oslice v letu, nechytíme ji.“

„Až ji uvidím,“ řekl Bystrozraký. Ale slunce udeřilo do nich, jako kovář bije v kovadlinu, a prales, na nějž slétá ohnivé nebe, hnul svým rostlinstvem. Vznik a zmar a strašné stvoření světa řvalo tropickou bouří. Na tisíce bytostí, na tisíce stínů a rostlinných těl vzpínalo se jako d'áblové v propastech.

„Vidím škleb a bláznovství staré země,“ řekl Bystrozraký, a Havraní Křídlo pravil: „Sever a jih je lysý, Evropa je snad prašivá, ale tento oheň a voda, vichry sil a bouře hojnosti nás zmámí. Vraťme se, zde není oslice, a kdyby byla, nepoznal bych ji.“

Bystrozraký řekl: „V pralese straší, všechno se hýbe, barevné květiny ozývají se jako rány, barevní ptáci a barevný hmyz létají. Jedy kanou do kalichů zázračných rostlin a dravec obloukem se vrhá po kořisti. Prales straší; v osadě Dumbe šílí anglický kapitán s pěti misionáři a černí lidé zranění pracují v okovech na plantáži, jen veliký slon samotář jde bez bázně a oblak ptáků poletuje nad ním.“

Ale tu oči Bystrozrakého zkrvavěly a neproniknutelný jas zastřel jeho pohled. „Jsem slepý,“ řekl. „Alexandře, Josefe Dlouhý a Havraní Křídlo, kde jste?“

„Zde,“ odpověděl San, „a moje zástupy jsou se mnou.“ Tak jako u Jedu a ploutve množství lidí zjevilo se po pravici Saňově, teď v koruně pralesa zahoukalo stádo opic. „Běda, jsi sám,“ řekl Dlouhý, „a já, který bych vás mohl vynést, stůnu a jsem sláb.“ Havraní Křídlo pak nic neuměl mimo bot a divil se příliš, než aby něco řekl.

Vzali se za ruce a lezli pralesem, vlekouce Františka.

Byla noc, den druhý, opět noc a den třetí. Tu přišlo černošské dítě a dalo jim mléka a vyvedlo je z temnot a světél, aniž toho pozorovali.

Byli v chatě; Bystrozraký prohlédl, Dlouhý se uzdravoval; San byl opětně starým Širokým a Havraní Křídlo, jenž nic neumí, díval se na dobré nářadí černochovo. Byl tam obušek, který

létá vpřed a vzhůru a opět se vrací, oštěp, sekera a štít a modla. Dítě vrhalo obuškem a otec se díval mlčky na hru.

„Františku Dlouhý,“ řekl Josef, „jsme sedm dní v pralese a oslice jsme nenalezli; vzlétni, abychom nezešíleli jako kapitán v Dumbe.“

A Dlouhý vzlétl před černochem, aniž se tento podivil.

A opět letěli nad obloučným mořem. Minuli Haidarabad, přelétli Indus a vznesli se nad pohoří Himalaja, kdež se div nenastydli, a spadli na poušť Gobi nebo Šamo, to jest písečné moře. Chodili po národech a zemích jako žebrák od domu k domu, až Bystrozraký řekl: „Kdo je tak moudrý jako poustevník, jenž opustil moc císařskou v Číně? Kdo jest starší než muž z planiny pamirské? Kdo se vyrovná poutníkovi chodícímu po hřebenech hor? Nikdo nezná tvého zvířete. Dosti, Havraní Křídlo, sláva Asie se vrací a není zde místa pro osloviny. Chci jít domů.“

„Letme!“ řekli přátelé.

Pátého dne seděli u Jedu a ploutve a nový manžel paní hostinské dal jim piva. „Strýce,“ řekl Dlouhému, „proč jste tak spěchal; náš prezent neporodí dříve než po půlnoci.“ „Ta věc se týká Havraního Křídla,“ odpověděli přátelé. Hle, soudruhův vous se čeřil jako síť a chtěl něci říci. „Nuže, co jest?“ ptal se Bystrozraký. „Nevzpomínám si,“ odpověděl; avšak tu Bystrozraký zhlédl, že kapsa tovaryšova vzdouvá se rostoucí knihou, a přihlédnu blíž, poznával uprostřed ní obraz oslátka.

„Přisámbůh, Havraní Křídlo, tvůj osel je v knize!“ Chasník se rděl, ale vzali mu knížku a vyskočilo z ní oslátko, jež rostouc a hýkajíc, vyrazilo z hospody rovnou do vnitřní Prahy.

„Vzpomněl jsem si,“ řekl Havraní Křídlo, „že jsem kdysi napsal básničku o oslici. Pitomé ženské ji kdákaly, jako by byla pro ně, a tlustý spisovatel mi ji ukradl. Tu básničku jsem napsal na památku jednoho správného filmu u Ponrepa. Nebylo to zvíře trefené a nebylo jako živé?“

F. C. Ball

Dělníci roztřali uzel Židovského Města, a tam, kde opilý muž řval noční píseň, vyje pláč Klubu Za starou Prahu. Civilizující svět a Evropa vnikla v tato místa, sledující padesátou druhou rovnoběžku a čtrnáctý stupeň severní šířky. Kornout padl, Zelená šiška byla stržena, vetešníci, pokud obchodují potravinami, byli přinuceni mýti se každý týden v pátek večer a městský fyzik sestoupil do záchodů. Již hřmí a šumí hlas patentních splachovačů v domech, elektrické vozy brázdí ulice a stráž bezpečnosti, vlekouc strašný obušek, proniká hlouběji a hlouběji, až jedné noci čtyři mužové, jdoucí ze čtyř světových stran, stanou proti sobě tváří v tvář.

Doby mohutného mládí, čase pastýřský! Zde neohrožený praotec Emanuel vodil svoje dívky, zde stával a líhal, obrácen k vysokým hvězdám a hotov napravití hlavu všem špinavcům a obejdům, kteří neplatili.

Jezero povahy plesa šplíchá nad starým Josefovem a Františkem, neboť vzdechy památkového úřadu nemají odtoku.

Zatím převratný stavitel města dravě a lítě se obořil na starou židovinu. Opraviv gotiku a barok, pokud byly moderní, zosnoval podivuhodný styl. Veliký kovář uchopil přežilé a mrtvé slohy všechny vejpuřl a máčel je, louhoval, pral, přebíral, roztřepával, sušil, česal a pletl. Když byl hotov, po způsobu mistrů školy technické rozestřel zmožené tvary po povrchu chutných staveb. V houšti věnců, říms, mlků a krajkoví žijí divoké kočky a před šelmovstvím dobře je skryt kur domácí a holub doupňák. Evropa plynoucí Mikulášskou třídou jich neděsí, avšak čas od času v okně zadumaný obchodník bývá pokálen a ostře křičí. Tu holubi vzlétnou a kočky šplhají do vyšších pater. Byl sestrojen druh domácí pušky holubí, ale mimo ženskou inteligenci nikdo jí neužívá. Neboť je mír. Obecní zastupitelstvo jde s chválou tvůrce a z poschodí měšťák mává velikou dýmku nad propastí ulice“.

Ale v táboře milenců staroby je pláč; nejstarší šedobradý konzervátor tvrdí muziku jako basa a na druhém pólu mohutného protestu vydává táhlý a vysoký kvik Kotelka Biliárová.

Barvou bědy a uznání je natřena korouhev reformátorská. „Ať žije stavitel! Ať žije velký mistr!“ a „Mažte ho, mažte ho, sraabáka!“ toto dvojí volání zní patnáct let zprava i zleva a stavitel slyší na obě uši.

Na východním nároží ulice Platněřské a Kaprové stál hostinec U dvou litrů. Roku 1914 učitel stavitelství Belšánek, jda mimo, trnul nad jeho ohyzdností, neboť stavba byla nahá tak, jak ji stvořila vladislavská gotika před sty let. Věhlasný učitel stisknul tajné péro na své holi a tato důmyslná architektura zobrazující Prodanou nevěstu se změnila v krumpáč, který mistr zatnul jako třiatřicátý zub na topůrku do hnusné stavby. Trhl a s výkřikem padl na zem, zatím co podivuhodná hůl, ležíc těžším koncem na krvavé bouli, tiše zpívala Věrné milování. Muž si očistil brýle, vstal a sáhl do nejzazší kapsy pro velikolepou tabatěrku se čtyřmi obrazy Laudonovými. (I. Laudonek v mateřské školce. II. Laudon u sv. biřmování. III. Generál před císařem. IV. Invalida v lázni.) A tiskna šperk na hrot bolesti, bral se v sezení komise stavebních znalců, aby zničil Dva litry.

„Pivo!“ vykřikl mladý malíř, vida oknem nepřítelů mávati holí, z níž lezly dva ostré konce.

Pan Vrejt, hostinský u Dvou litrů, byl hluchý a před deseti lety slyšel naposled houkat automobil a vystřelit poledne. Hladil si králická po zádech a zatím co bubny s revolvery mu mazaly a třískaly do uší, udělal si malou mýtinu v pralese ticha, vesele si zatroubiv nosem.

Náhle, teď, při stavitelově útoku zvuk vjel do domu a do podlahy pod pana Vrejta, udeřil ho do podešví a stoupal vzhůru jako blesk po vodiči. Hostinský slyšel. „Hrome,“ řekl malíři v okně, „už jsem dočepoval, pane, už máme po zábavě. Pane Petrlák, to bylo znamení a já jsem hotovej.“

Potom odešel do kuchyně a čekal na smrt devět let, aby zemřel na úplavici cukrovou.

Za měsíc a za den přišli dělníci a polír Drbohlav. Vrejt prodal poslední sklenici piva. Potom snesli střechu a rozdrobili Dva litry jako housku. Avšak na dně zbořeniště sedal den co den od čtyř do šesti malíř Petrlák, vzdoruje zkáze. Když bylo spojení mezi sudy a nálevním stolem přerušeno, Dva litry podobaly se vřaku a malíř statečnému plavci. Drbohlav líčil na mistra láhev kmínky, ale Petrlák, vida před okenním otvorem již bez rámu státi kořalku na zednické koze, označil opilství za neřest a činil pohyby, jako by zavíral okno. Potom se shlukl kolem svojí vášně a nevstal, až ho útrpní zedníci vynesli z prašticího domu. Tehdy padly Dva litry a malá hromádka rumu a loužička radosti zbyly z hostince a gotiky.

Téhož dne byl malíři doručen diplom Klubu Za starou Prahu, zhotovený na oslí kůži, a dav nadšeného spolku zpíval pod jeho oknem „Bud' dlouho zdrav!“ . Staříčkový jednatel, oděný jako družička, podal mu kytici pažitky a jemného býlí z Maiselova hřbitova a řekl:

„Vážený čestný člene!“

„Pane,“ přerušil ho postižený, „jsem prostý muž a nemohu platit příspěvku; jděte po svých a nechte si svoje ohavnosti!“

Jednatel podal malíři ruku a pozdravil ho. Venku rozvášněný klub zazpíval Na starých zámeckých schodech a Petrlák se vrhl k oknu.

„Klube,“ řekl, „Dva litry měly dvanáct oken v průčelí, všechny míry na nich byly dokonale dělitelný dvěma, a přece krásná pravidelnost plynula rytmem svobody a v prostorách stavby se nemohl zahnízditi nežli hostinec. A protože pivo bylo dobré a již není, nekřičte. Nemohu za to, a táhněte do separací. Ať žije nové umění!“

Tato pře a pozdní uznání gotického stavitele pohnuly Petrlákovým místem v umění, i letěl z hory Měsíčníku na nížiny Díla a Zlaté Prahy; byl zmítán a tu se naň zavěsil kritik mocného drobu mohutným článkem a lítal s ním, ale nevydržel a spadl. Petrlák nepřijal sedm dní výživného jídla a v úzkostech se rozpomínal na boha a čítanky. Zul si střevíce, a rozpárav punčochu, soukal tenkou nitku, aby ji pustil dolů. Kritik Vech navázal na nit svůj tenký provázek, a když muž v povětrí jej měl v rukou, navázal naň provaz, na provaz šňůru a na šňůru lano, a potom táhl zmítaného mistra směrem tíže. Petrlák se octnul dole a zaměřil opět vzhůru do Uměleckého měsíčníku.

„Kdo jsi?“ řekl mu redaktor.

„Jsem váš malíř,“ odpověděl.

Ale redaktorovy brýle zavěšené jako turecké sedlo na koni pohnuly se divým záparem, když skočil in medias res:

„Odejdi, ztracený synu, odejdi do Jednoty!“

Tak se stalo, že příhoda s Dvěma litry a učený soud Š. Š. Vechův vyměřily Petrlákovi nové místo ve středu umělecké fronty. Na východ od něho rozkládali se staří pánové a na západě Skupina výtvarných umělců týčila se jako divošský oštěp v orbě Přemysla knížete.

Ale blížil se 26. červenec a čas, kdy Evropané táhli na velikou vojnu. V tu dobu narazila se bečka bolesti a lidé ji pili na náměstích i v poli. Voják a smrt s nahými hnáty, kupec a nevěstka pustili se všude do veselého tance a duha říšské hymny a Marseillaisy a hymna Rusů a Srbů a Angličanů a Němců visely z nebe nad své země jako nečisté prádlo národních svátých. Volání vlastí ozývalo se ve všech jazycích, lajtnanti lezli na kůň a Druhá internacionála, zdůrazňujíc svoji šedobradost, vytrhla do zázemí sloužiti zatím beze zbraně. Národní politika hlasem potlačovaného bolu psala o smrti dobrého vévody, jitříc bojechtivost svých abonentů, a členové její správní rady po řadě pohaněli a pokáleli srbský prapor, jenž o sokolském sletu podvodně vylezl na nejloajálnější žerd', aby již tehdy zrádně krákal. Obchod, tisk a průmysl spravedlivě bažily po nepřátelské krvi, a jenom podlci kleli na císaře pána. Malíř Fr. Petrlák, čta mobilizační vyhlášku, zapomněl na Dva litry, zželelo se mu mrtvého Ferdinanda, a chtěje zemři ti, vpálil si kulku do levé dlaně.

„Halt!“ vzkřikl Petrlákův domácí, slyše střelnou ránu valiti se ze záchodu, „už se střílí! Bratr Rus! Bratr Rus!“ a drkotaje zuby rychle oblékl čamaru, skryl obvazkem císařské licousy a jal se křičeti z plna hrdla: „Já jsem pravoslavnej!“

Policejní stráž vystoupila z kruhu světla obloukovky. „Stůj,“ zařvala, kladouc služební revolvery na prsa muži, jenž přicházel proti ní. Neznámý občan leknutím spolkl svůj doutník a ztratil vědomí. Tu otevřelo se okno v prvním poschodí a jasný hlas označil pravého viníka. Oba policisté se přesvědčili, že spolknutý doutník vězí v hrdle zajatce výhodně a přirozeně jako roubík, pro jistotu jej doomráčili lehkou ranou, aby neunikl, a obsadili nepokojný dům. Tehdy byl zatčen udavač, domácí pán a konečně František Petrlák. Polapená byli dopraveni na strážnici a zjištěno, že neznámý chodec je inspektorem civilní stráže, a v jeho kalhotách našli legitimaci a řádný odznak.

Od počátku nebylo pochyby o zločinné povaze Petrlákova zranění, byl léčen na státní útraty a s chromou levicí zařazen do pochodové setniny svého pluku.

„Po válce,“ řekl mu hejtman Petr Žilka, „budeš souzenej, my ti dáme mrzačit společný vojsko!“

Záhy vítězství cválalo z redakce do redakce, až v tiskových stanech byly zřízeny vítězné ústředny, loajalita otrásla státy a zvířené nadšení sedalo na každou snítku vojenských těles. Petrlák namaloval devatenáct podobizen šikovatelských dam, načež se uchýlil do záložní nemocnice č. 4, vydávaje se za raněného kulí nepřátelskou. Zatím komár z rodu Anopheles jako holubice Noemova, anděl a jasný aeroplán vzlétl nad armády a snášel se a bodal vojska, vkládaje do každé rány malárii. Za soumraku vojáci nastavovali zadnice a komáří párek stál tři chleby. Vojáci, kteří si malárii opatřili, dobrořečili statnému mocnáři, jenž se modlí v prosté postýlce, a mazali si to do severních Tyrol nebo jižních Uher na tři měsíce, a potom na dovolenou. O, du mein Österreich! Ó, republiko francouzská! Dříve než jste mohly zcela zvítězit, Rusko stalo se RSFSR, špatný příklad byl dán, zlý Bedřich střílel, vstal Liebknecht a namísto Clemenceaua četl se Barbusse. Fronty na chleba třásly prázdnyými sýpkami a fronta na smrt praskla a sypala se domů. Petrlák otrásl se jako ten, na koho sáhla smrt, pak chutě vstal a rouhaje se vojenské disciplíně, vsedl na vůz s lékařskými nástroji, aby s celým krámem ujel do Čech. Z podzemí lezli vojáci jako krysy a zástupové hýbali se z jihu na sever, podobni černému spáleništi. Honvédi, dajčmajstři a šestatřicátý pluk se přehnali přes Petrlákův vůz a rozdupali jej; vozataj spadl, ale za čepicí mu zůstalo očkovací kopíčko.

„Zemru chud,“ řekl si, vleka vymknutou levici k nádraží, „Dva litry zůstanou v sutinách a vzorný hostinec se nestane skutkem.“

Leč druhý den našel František soucitného topiče, jenž ho vytáhl na tendr. Jeli do Českých Budějovic a vlna mohutného přívalu se nížila, dosahujíc na zemských hranicích do výše dospělého muže. Čechy duněly nadšením, neboť byl třicátý říjen roku 1918. Dělník a dělnice, kteří po činu se stali nezvěstnými, drželi za ruce P. Isidora Zahradníka a volali hlasem naposled zjasněným: „Ať žije republika československá!“

„Sláva!“ řval František v zátiší revoluce, ale tu velkoobchodník příliš nadšený, vida iniciály císařovy na Františkově čepici, nalil mu ji až po uši a přitom si jeho ukořistěným kopíčkem zranil dlaň. Tekla krev! „Sláva!“ opakoval Petrlák, zmocniv se obratně svojí lancety a pánova cylindru. Mimo tyto dvě věd zachránil jen holý život. Druhý den jel do Prahy.

Kdyby Dva litry dosud stály, byl by Petrlák zasedl k svému stolu a záhy by byl mluvil řečí města. Ale dobrý hostinec byl zrušen a ve světnid, tam, kde osm let bydlil, zbudovala paní Obrmajerová velkosýrárnu, vyrábějíc ve velkém homolky jménem Triglav a Vesna.

Malíř byl sám, padal večer a romantická luna třpytila se v louži na místě, kde stávaly Dva litry.

František sňal cylindr z hlavy a mával kopíčkem, řka: „Měsíci blázne, dorůstající bochníku, z něhož ujídá čas.“

„Jéje, Franci!“ vykřikla sličná dívka, vrhající se na prsa snícímu muži.

Radost ze shledání, brzy hlučná a brzy tichá, rostla ve stínu a poklesala v záři svítlen, Božena vedla Františka do domu svého otce, vzorného učitele Václava Kořínka. Válečná lítice hnala se přes hlavu tohoto dobráka jako stádo splašených větrů korunou slovanské lípy. Kýval se, ale stál. Roku 1914 z učitelských úspor koupil si malou chaloupku v Malé Chuchli a po obtížné práci pedagogické spěchal pod její krov. Opřen o kmen desítileté hruše, díval se za svým rojem a dále k podolské cementárně a zpátky k jihozápadu, kudy Horymír Neumětelský pražil k Radotínu. Pan učitel vystavěl včelín a osadil ho, aby pracovitost, společenské a královské zřízení tohoto hmyzu nám lidem bylo vzorem v ušlechtilém zápolení prací a v lásce k císaři pánu.

Ale již roku 1916 med stál hromadu peněz a pan Kořínek prodával, stal se překupníkem, zbohatl, kupoval domy a konečně si zařídil továrnu na medové máslo a starou slovanskou medovinu.

Tohoto dobrodružného večera vězel otec Kořínek v krumplovaných trepkách a radoval se ze svého osvobození. Když vešel Petrlák, žvanec nadšení mu uvízl v hrdle. Oba se vyjevili, ale záhy shoda obletovala láhev dobrého vína.

„Vy jste větroplach, pane,“ řekl otec, ale malíř a dívka si vedli cílevědomě, a za šest let na místě Dvou litrů stál Petrlákův dům, zbudovaný z prostředků věnných a za státní pomoci. Dnes na malíře přišla bída, obchod medem vynáší už méně a různé stopy válečného tažení jsou patrné na tvářích dívek.

Avšak manželé Petrlákovi podle předurčení čepují a vyvážejí v novém hostinci U dvou litrů.

* * *

Noc trapně dusila obecní osvětlení a kočičí stezkou přes zídky, žlaby, střechy a přes komíny bral se divý kocour, ježe hřbet. Novostavba nořila se svým hrotem v oblak kouřových plynů a v těchto sirých polohách na vrcholu velkoměsta Prahy vlál kocouří chvost.

Obrácen k zlověstnému nebi, František Petrlák pil, a dopiv řekl:

„Běda!“

Nálevna nového hostince zachřestila svojí prázdnotou a hlas, vyraziv z hrdla, hledal díru, až vlezl do kamen a stoupal, aby se vznesl v širý prostor.

„Běda!“ vybuchlo nad Prahou a střepiny slova sypaly se dolů. Bylo deset hodin a čas, aby všichni kněží spali, a přece šel po Františku veliký kněz, mysle na věci tohoto světa.

„Jsem lichý z mnoha důvodů,“ řekl si. Ale dříve než uvedl prvý ze sta, byl zasažen křikem Dvou litrů. Zavřel oči, šel po hlasu a dříve než uplynula hodina, vstoupil do šenkovny Františka Petrláka.

„Přicházíte příliš pozdě, pane,“ řekl mu František, ale kněz odpověděl, že jeho místo není na počátku.

„Jestliže se nemýlíte, zmýlil jste se,“ pravil Petrlák, „Dva litry vás prvého nabraly.“

„Nuže,“ odpověděl kněz, „tato moje domněnka, jsouc potvrzena tak záhy výminkou, ukazuje se správnou. Jsem farář Felix Hoch a moje vzdělání jest poněkud středověké.“

Řka to, usadil se mezi dva sloupy tak, aby stěna kryla mu záda, a pil a ptal se a byl tichý, aby vypátral záhadu volajícího hostince.

Hodiny byly dvanáctou, a tu znovu se otevřely dveře a do hostince vešli dva bratři jako spřežení býků.

„Křmáři,“ řekl první z nich, „nehledíme na stravu ani na nápoje, ale zacházejte s námi vlídně. Jsme unaveni, pane; byli jsme v pěti místnostech a v šestém hostinci nás odmítli!“

„Jsme bez přístřeší,“ kvílel druhý.

Pijácká zvuče, jež od dob zrušení staré hospody přezimovala na místě Dvou litrů a teď čekala ve svém koutku na dobrou ránu, aby vylezla, zamnula si zkřehlé ručky, hopkujíc kolem dvou bratří.

„Sedni,“ řekl farář, ale bratr Ben vzal ohavu na kolena a zazpíval z plna hrdla: „Ještě včera kafe vařila Hubáčková.“

Přeřval dvacatero veršů a řekl: „Jestliže dílna nehučí, mistr zajde; stydím se vězet v tom tichu. Vzhůru, pane faráři, pane děkane, zpívejme, veselme se!“

„Já jsem farář Felix Hoch,“ odpověděl kněz, „a ve všední dny zpívám leda o samotě. Jednou v Dobré na děkanství při večeři otázali se bohoslovci přímo a bez ostychu d'áblů, lze-li jejich jsoucnost pokládati za prokázanou. D'áblové odpověděli: ‚Ano,‘ ale ačkoliv se domnívali, že odpovídají v dobře laděném sboru, ztropili takový hluk, že pokazili slušný průběh té dobré hostinky.“

„Jak!“ ptal se bratr Karel, „vy chcete říci, že zpěv je d'ábelského původu?“

„Pánové,“ řekl Petrlák, „mám jakousi naději, že není d'áblů.“

„Tak!“ zvolal kněz, „budete usazen! O strašné události v Dobré mladý jáhen vyhotovil záznam. Ale nenaleznuv na děkanství tabulky ani papíru, pera ani dřívka, psal oharkem na rukáv košile. Jáhen přijal vyšší svěcení, stal se farářem a zápis, ačkoliv se kněží drží v čistotě, ustavičným užíváním košile se trochu setřel, nicméně navštivte ho.“

„Nepřičiňuje k Písmu osobního výkladu?“ ptal se Ben.

„Někdy,“ odpověděl kněz. „Avšak, neslyšeli jste dnes o desáté výkřik, pánové, nepřišli jste ke Dvěma litrům, vedeni hlasem?“

„Ne,“ řekl Ben. „Jda v tu dobu po Václavském náměstí, viděl jsem koňskou šlápotu plnou vody. Nenapil jsem se, neboť, chválabohu, znám několik dobrosrdečných chlapíků, kteří si způsobili trvalé pálení žáhy, napivše se z domnělé koňské šlápoty, jež vždy je stopou hrozného ďábla. V naší vsi se tak roznemohl hudebník Štípek. Jsem hotov, říká, na dotvrzení té pravdy rozbiti svůj nástroj, výtečný štěbenec.“

„Zdá se mi,“ řekl kněz, „že vy, ač jste pil méně, jste moudřejší svého bratra.“

Tehdy otevřely se do třetice létací dveře a vešli dva jinoši. Prvý byl strašně ježatý a jeho vlasy a neholené strnisko po způsobu zoufalého zástupu trnuly na něm zřejmě neznalé svojí mohutností. Druhý muž vlnil se na temeni vlasatou bouří. Byli to básníci a přátelé Františkovi.

„Vítejte!“ vykřikl Petrlák, otáčeje vypínačem, takže povstala tma a chaos a opět světlo jako prvního dne na počátku světa.

Kněz, jsa znepokojen posupným lesem na básnické hlavě, přisedl na bobek a neproněs slova. Ale básník vmetl do jeho kouta rázně křesťanský pozdrav, a farář, chytiv jej, uvěřil v lidství obou příchozích.

František přinesl pivo a všichni hosté se posadili k jednomu stolu. Pili a z mohutných mozků unikaly myšlenky, syčíce jako pára, jež letí z kotle. Mozkové závity, v nichž sídlí veselost, vzduly lebeční kosti pěti nových přátel a ostnatému básníku na tom místě týčil se zveselený chochol.

Druhý den Petrlák vstal o deváté; jeho světnice podobala se hornické kleci, jež z Martina dolu stoupá do bílého dne. Za hodinu probral se z mrákot opilosti a mohl obstojně říci: „Milá ženo, včera byl dobrý obchod.“

Ale ústa paní Petr lákové zůstala prázdná; vzhlédl k ní a strnul. Panina sličnost byla přetržena dvěma jizvami zlosti a na jejích bedrech ležel manželský kříž, který táhla, podobna opatu Božetěchovi.

„Byl jsem podveden!“ vykřikl František, „toto nemehlo není ta, s kterou jsem se žení.“

Paní propukla v pláč. Ale její matka, stará Kořínková, nalezši dceru v tratolišti slz, osušila ji a řekla: „Neřvi, pánové z naší společenské třídy musí se zpít jednou v témdni nebo jednou do roka; přijde na povahu, je-li suchá nebo mokrá. Ale ty neřvi, ó dítě, jsi vlhká jako ropucha a vyvrátíš si nos! V prvním roce manželství neplač, neboť tento prostředek je houf nice příliš hrubá. Když ti František sprostě nadává, buď nejpůvabnější a vytáhni malý kapesníček jen tehdy, když za tebou leze.“

Paní stavila proud svých slz a matka podivovala se Petrlákově statečností: „Von je energickej,“ řekla na rozloučenou.

Zatím František byl již ve výčepu.

Praha motala se před skleněnými dveřmi, dvě malá dítka pronásledovala kominíka, auto hýkajíc smrdělo z neústrojných vnitřností a vlčák se tetelil nad svojí čistotou, zatím co paní, kazíc jeho mravy, táhla ho za obojek.

V tu dobu Benjamin Bolom ležel ve své ordinaci na pohovce a poslední jeho pacient lezl ze schodů s temnou nadávkou v ústech. Bolomův stůl byl pokryt dvěma desítikorunami, a přece bezpočet nemocných přišlo dnes usmáti se na Bena a promluvíti s ním o počasí.

„Já,“ řekl velikolepý stařec, jenž se radoval, že patnáct lékařů nezdolalo jeho zlatou žílu, „já, pane doktore, zase krvácel!“

„Operovat!“ pravil Ben, ale starý pán byl klidný.

„Užívám čtrnáctery prášky, třikrát denně se koupám, profesor mi dal čípky, a přece krvácím!“

„Já myslím,“ pravila zlatá žíla, „že moje zdraví je pevné.“

Zatím Ben si zaváděl umělé dýchání a zachoval se při životě.

„Já ti dám nůž, já ti dám operovat!“ hučel mohutný stařec na chodbě hroze pěstí. Ale byl poslední a hodiny za ním odbily jedenáctou.

Ben vystavěl svůj stánek v ulici Generálské. Řeka bolesti vtékala a vytékala jeho dveřmi, zůstávajíc v plivátkách souchotinářské chrchle a v kbelíku špinavé obvazky. Mladý může, starý musí! Tento nápis stkvěl se na stěně jeho čekárny a nemocní četli jej jako cestovatelé jízdni řád.

Benův bratr byl rovněž lékařem; jeho dvaatřicet let rozkládalo se jako omšelá hra v karty před očima pražských nevěst. Smečka dívek dnem i nocí mířila mu k srdci, ale hodný Karel zůstával sám a v samotách kliniky nemocí vnitřních s vášní kreslil hranice útrob na lidské povrchy.

„Nech toho,“ řekl bratrovi kdysi Ben. Ale tehdy obří stín profesora, jenž seznal a učeně popsal případ s platinoiridiovým hřebem, jenž vražen do čtvrté komory mozkové způsobil vylučování cukru močí a jistou smrt, titánský stín ležící po veškeré klinice s praskotem se zlomil nad Benem a vykázal ho ze dveří. Od té doby mimo věmě kliniky Benjamin Bolom sál vědu z všelijakých knížek, ordinoval a oženil se.

Karel stal se asistentem a snil, že i on nalezne kteréhosi dne nové jméno staroznamé nemoci, stane se docentem, a jestliže se dobře ožení a jestliže bude správně politicky orientován, snad usedne někdy na stolicí profesorskou, aby konal zkoušky s protézou mandlí a přívěsku červovitého na slepém střevě.

Ted' mezi oběma lékaři ležely ulice nabitě tisíckrát mocnějším bratrstvím, neboť bral se jimi zástup demonstrujících dělníků.

Když přešli, slétlo poledne a z úřadů a z obchodů a ze škol vyrazili lidé, jimž mezi dvojí robotou zbývá štěrbina svobody.

Bolomové, oba básníci a František Petrlák seděli nad svými mísami a jedli, a tu farář Felix Hoch opět je shromáždil kolem včerejší pitky.

„Náš kněz asi spí,“ myslil si Petrlák, ale Bolomové věřili, že vrhne nebo obědvá. Jen básníci viděli faráře se usmívati; byl v dobré míře, a roztřepav červený a modrý kapesník, mával jím z hradčanských výšin.

„Náš kapoun,“ řekl ostnatý básník Uhel, „sedí v suchu; jsem si jist, že ho nebolí hlava a že si zpívá, neboť dnes je pátek.“

„Zdá se mi něco jiného,“ řekl druhý. Snídal v posteli, vstal a koupal se. Potom vymydlen četl ve Věstníku duchovenstva, napsal text postního kázání a přitom s jednoduchými pocity vypil lahvičku tokaje.

Zatím básníci snědli slanečka a deset housek.

Vzpomínka na Dva litry tála, a když šeré, ospalé a těžké odpoledne převalilo se přes ni, nezbylo nic z její velikosti než patero míst v dobré hospodě. Vrátili se do ní a pili a poznávali se a konečně hořeli jako keř Mojžíšův plamenem přátelství.

Minulo šest dnů a shoda přerostla výšku nálevny.

„Vyjděme si,“ navrhl Hoch.

„Ve dne nemohu!“ odpovědělo patero úst.

„Vy, kněže, jste tak volný?“ řekl Ben.

„Vězím v duchovním rouchu,“ odpověděl a přátelský stůl pozbyv rovnováhy, zakýval se.

Bylo ticho a každý z pijáků měřil je svojí nespokojeností. Vyzařovalo škvírami dveří jako paprsek zlodějské lampy.

„Dosti,“ řekl Ben, „vaše místnost, mistře, je příliš veliká; v hospodě nemá býti místa pro úvahy.“

Alé dříve než promluvil, venku Jiří Baar, sběratel a obchodník starožitnostmi, hledaje tichý výčep, chytil se na pomlčku Dvou litrů a byl vtažen dovnitř jako ryba, jež chňapla vnařidlo na udici.

„Sedmý!“ vykřikl básník Hart, „sedmý a sedmého dne! Tento hostinec je tvořen jako svět; vím, pane, kdo jste, nicméně představte se!“

„Je s podivem,“ pravil kněz, „že příchod jednoho každého z nás je provázen přírodními úkazy.“

Ben a jeho bratr vzali nového muže do středu a za dvě hodiny starožitník Jiří v obecném řevu dýmal nejmohutnějším basem. Každý večer Dva litry se naplnily hlučnou radostí a sedm přátel honilo se v ní jako rybičky. Tento stav trval až do patnáctého dne, kdy tři noví mužové, Vala, Holý a Bernard, byli vrženi přicházející zimou na výspu Františkova vzorného hostince.

Vešli zkřehlí a hejlové hnízдили na jejich nosech. Ben vyšel jim vstříc a příchozí, který se podobal ptáku, poklonil se až po pás.

„Jsem Bernard, drogist, herec a spisovatel amatér.“ Řka to, měnil se před očima společnosti.

Byly tři vidy, v nichž se tento muž vyskytoval. Vid ptačí, vojenský a vid železný, zvaný „kleště“.

Student Vala skryl svoji tvář do ohromného skřipce, jsa zřejmě na rozpacích.

„Bernard,“ pravil, „má trojí tvář a trojí úvěr.“

„Nevadí,“ odpověděl Uhel, „ať pije všemi svými ústy.“

Pánové si sedli a Vala shodil skřipek jako jelen na podzim parohy a obnažil dvě svých očí. Dva litry seznamovaly se s jejich velikostí s údivem a bez poznámky.

Kněz, Ben, Karel, Vala, Holý, Uhel, Baar, Hart, Bernard a Petr lák ráz naráz stavěli svoje prázdné sklenice na stůl a kolemdokola cválal zvuk, napodobuje hru mlatců a slavné čtyřverší: Čtvermonohým dupotem ujetou tepe podkova půdu.

Druhého dne řekl František svojí ženě a otci Kořínkovi: „Bez pomocníka nemohu učiniti zadost svým povinnostem. Kdybych byl sám, moje nedostatečnost zmrhala by slávu Dvou litrů. Chci číšníka, dejte mi číšníka! Bez něho vzorný hostinec zvrtně se v zmetka a jméno zakladatelů v niveč.“

Starý Kořínek mnul si uši a nespěchal s odpovědí, avšak jednoho dne přišel ke Dvěma litrům, veda za ruku jinocha jménem Pavla.

Večer deset přátel vzalo sličného číšníka z Petrlákových rukou a shledali, že je opilý.

Byl přijat v spolek. Byl adoptován. Oslaven. Ale tu, když se sčetli, přátelé prohlásili počet za uzavřený, neboť Ben a kněz se báli nešťastné třináctky a nechtěli s ní sousediti.

* * *

Básník Uhel zůstával mimo Dva litry stejně ježatý, jako když seděl mezi desíti přáteli; podoben vzbouřenci, nesl hlavu pokrytou ostny jako sudlici. Ale kštica Hartova jenom od případu k případu se vzdula vlnami. Tehdy, když jeho básnická mysl se nejítřila tvůrčí činností a neposedly ji ani Dva litry, básníkův vlas ležel jako opičí srst. Uhel hledě na proměnlivý vrcholek lyrikův byl nespokojen s pohodou, jež se rozkládala mezi jeho ušima.

Řekl: „Jsi míšenec, neboť čisté plemeno básnické hvízdá a ječí a hřmí širými verši po všechny dny. Velikost světa je obsažena ve slovech. Mluv a piš!“

Hart slezl ze židle a zíval.

„Kdybych měl srovnati nás oba, shledal bych, že jsem podoben plachetní lodi a ty parníku. Moje plavba je vázána na dobrý vítr.“

Uhel neodpověděl a plnou parou sjížděl svůj článek. Jeho kalamář se podobal sopce. Psal o výstavě Tvrдых synů, již z vykopaných kostí jako stvořitel ze žebra Adamova dělali nové umění. Psal: Zástup Tvrдых synů skládá se ze šesti řádných členů a ze řady anonymů, rozptýlených po ostrovech Okeánie, obrazárnách, revuích a barech pařížských. Uhel hnal svůj bystrý soud mimo těchto šest Synů, jako když farář Felix Hoch na Karlově mostě mívá šest svátých. Dopsav svůj úkol, odešel s Hartem ke Dvěma litrům a hostinec polkl je jako ryba Jonáše.

V kouři a alkoholické rose na plošných výšinách stolu válela se oblaka řeči, válela se a stoupala vzhůru v pomalém letu a tání.

Starožitník Baar snil mezi ostatními, nezapomínaje pít. Pročpak v blankytných prostorách opilého nebe by si nehrál? Zde líbezná nemožnost lezla do šlachovitých řádů fyzikálních, hostinec mluvil a kněz chlastal. Nuže, Baar dupnuv nohou obdanou kamaší, ocitl se v oblasti opojeného radování a kroužil v něm. Brzy vězel v hodinách a brzy v klavíru, vyzváněl na strunách dokonalým hrotem střevíce. Za chvíli rozptýlil se a byl obsažen ve vakuu osvětlovacího tělesa a procházel se po obrubě Valova skřipce, utíraje mu sladké oči. Houštinami veselí dral se i Bernard, ač jeho hrdinský plášť bral úhonu a pouštěl chlup. Půllitr vzpínal k němu ucho. Bernard se napil, polkl a dávka bratrství vrhla ho na Baarova prsa. Byla prázdná. Bernard řekl: „Seber se a opět se ustanov ve starožitníka!“ Když věc byla hotová, Bernard mluvil dále: „Baare, tato hospoda je středem našeho světa. Nemyslím na Vecha ani na příhodu s gotikou, ale malíř František Petrlák, šenkuje a vyvábí zde, je ve středu. Levý Uhel a pravý Hart tvoří dvě křídla. Nuže, stůj na pravé straně vedle Petrláka a já po jeho levici; jest věcí amatéra a věcí obchodníka uměleckými předměty, aby pobývali mezi umělci. Vzhůru, spojme je, již je spojme!“

Patero mužů postavilo se v řad, zbujní jako ústavní sirotci na mši, s ústy otevřenými a posmrkávající, zatím co ostatních šest na ně zevlovalo. Prozřetelnost shlédla na statnou skupinu okem, jež se podobá objektivu. Tvůrce všehomíra viděl státi ve Dvou litrech forvard budoucího fotbalového klubu Ball, ale jen on sám znal budoucnost, jež je skryta lidem.

Oko, zavěšené v hloubi prostoru, zamrkalo libostí. Kněz povstal mezi dvěma sloupy, dva bratří, již se podobali dvěma býkům, byli před ním a mezi nimi a mezi Petrlákem, dvěma spojky a dvěma básníky, hemžili se Holý, Vala a číšník, postupující a vracející se zpět.

Ejhle, jedenáct fotbalových hráčů, již stojí v základním postavení nejdokonalější hry a nikterak nevědí, čím jsou!

Potom, když ticho nadmulo tuto prorockou chvíli až k prasknutí, na výšinách zahřmělo: „Staň se!“ a letělo do Dvou litrů k nohám Petrlákovým. František si založil ruce a položil na to nohu.

Onoho večera a noci před svátkem blahoslaveného Matěje nebe zároveň s pohledem, jenž všechno proniká, chrlilo lijavec, aby řval ve žlabech, rachotil na oknech a skřípěl vývěsním štítem. Veliký svátek snášel se na Prahu jako lomozná hodina představení Dědrasboru. Kněz znepokojen tímto d'ábelstvím nad hlavy všech zdvihl plnou sklenici a poslouchal.

Mezitím prorocká sestava se rušila a jasnozření se kalilo a sleplo.

Pavel přinesl rybu z čeledi štědrovečerních.

„Darebniče,“ řekl Karel k faráři, „ty se postíš v neustavené dny!“

„Jednou postil jsem se po celý čas velikonoční, jenž trval sedm neděl,“ odvětil kněz.

Ben pravil: „Postní jídla!? Ty, otče, chceš žalostiti tímto způsobem?“

„Ne, tímto způsobem chci býti ctnostný, a věz, kdo svůj život v ctnosti tráví, ten si plete věnec slávy! Jednou vyšel z Opočna malý a prostý kapucín jménem Odera. Vedl oslici. Kapucín se modlil, zvíře hýkalo, ale subskripční listina v kněžském zápisníku byla čistá a dva koše na milodary zely prázdnotou a skákaly na hřbetě osličím. ‚Letos,‘ řekl si Odera, ‚bylo krásné léto a byla převýtečná úroda. Jest mi obejiti všechny sedláky v kraji a stůj co stůj vyraziti z každého desátého hrudku másla, pecen nebo dvacetikorunu. Probůh, vím, že mi ti všiváci nadávají, ale nedám se.‘ Odera pracoval a byl živ o pivě a mase až do pátku, ale v ten den nechtěl přijímati ani jaternic ani tlačanky a žádal si ryb.

‚Co‘ – odpověděl mu otrlý chalupník, hroze topůrkem – ‚to chceš jikrnáče nebo mlíčňáka?‘

Kapucínek se zarděl při tomto výčtu pohlavnosti, ale chtěl mlíčňáka.

„Prase“ – zařval drobný zemědělec – „co chceš provádět s mlíčem?!“ A nečekaje již na knězovu odpověď, mazal ho topůrkem, až ubožáku navršil na temeně věžovitou bouli, vysokou jako byla jeho kápě.“

„Vida,“ vece Petrlák, „co jest vám snášeti, ale vsázím se, že prostý kapucínek se pomstil a štípl rolníka do stehna.“

Tři, Holý, Vala a číšník, již byli předurčení hrát v záloze a proslaviti se nejhutněji, teď netušíce blízké velikosti, zpívali, sedíce na svých stolech s nohama v povětrí. Nohy, tyto nástroje velikého sportu, jež do šesti měsíců chopí se míčů a zahrnou mrzkého nepřítele smrtícími shooty, visely jako bláhová a mírná hovádka. Leč přece v předtuše příštího zbujení svaly ve skupinách ohybačů tahaly za kostičky a mírný pohyb byl předobrazem příštích ran. Pocit svědění lezl jim od konečku prstů vzhůru, hromadě se v kloubech a vystřeluje k mozku. Byl to pocit podobný onomu, jež zakouší panenství před svým povalením.

Ty zpíváš na Tajteniku,
jenž hoří na širém moři,
a držíš harmoniku –

ta tklivá píseň místo míče létala z nohy na nohu. Stehno, jež prostřednictvím svalu krejčovského je účastno stehů mistrových, již nepokojně vězelo v občanských kalhotách a zasténalo.

„Tiše,“ řekl Holý, „copak se neovládám?“ A zpíval dále:

Tajtenik, Tajtenik,
Jendo, sedni na parník!

Tento inteligent ze všech jedenácti byl nejhodnější. Jeho rudé srdce podle přirozenosti bylo na levé straně, ale protože deset let vězel ve vlasteneckém deníku, přioděl se ještě barvou modrou a bílou. Na nose a za ušima vinuly se mu brýle a za nimi stála milost a láska. Jeho citové mohutnosti byly amorfni, ale nepřehratelné. Nemyslíl na sebe, mařil vlastní úspěchy

přemírou dobráctví, koncipoval pro jiné, hrál pro jiné, předával svoje míče a nestřílel na gól. Byl halfbekem a zůstane jím i v F. C. Ballu. Lidé ho mají rádi, a kdo s ním mluví, popadá ho za kousek dobroty, až mu zůstane v hrsti podstatný kus Jana Holého.

Číšník byl pachole z rodu obratných, trochu záškodník a trochu tichošlápek. Přičiňoval se anonymně, ale kdykoliv stál v útoku před činem, pokrčil ramena i nohy.

A Vala těkal, nemohl jítí vpřed, aby se úprkem nevracel.

Taková byla záloha.

Druhý den farář Felix Hoch, vida oknem step nedělního odpoledne, rozhodl se seděti doma. Ale hrot neklidu vylezl z lenošky a píchl ho, až zasténal, a knězovy žlázy a knězova čtyřicítka zadupaly. Nuže, Felix nasadil si roztomile cylindr a vyšel. Bral se hradem a kněžské a nepřemožené tělo chvělo se hlasem stesku: Co jsem se natěšilo, až budu farářem! Zatím již zástupové obklopili Hocha a pod nohama všech zmizela rovina svátečního času. Klobouky zelené jako mládí kývaly na cylindr; dav brodil se jarem.

Před hřištěm Slavia farář Hoch se zastavil.

S. K. SLAVIA versus A. C. VIENNA

Toto návěští velikosti žraloka vznášelo se nad zástupy a pohnutý farář je očichával. Dívky vcházely do ohrady a mizíce, usmívaly se na faráře, ale Felix Hoch se odpoutal a kráčel dále. Před Spartou pokušení hnalo na něho novým útokem. ‚Vstup! Vstup!‘ řvala šestnáctá hodina před branami hřiště. Dav ukolébal kněze v nicotu a nesl ho na dvou pannách a na zádech školníka z Budovcovy školy. Felix octl se na tribuně, a vklíněn mezi rozvášněné diváky, posedal se tímže citem. Tu vešla obě mužstva a rozestavovala se před svými brankami:

Golman

*

bekové

* *

záloha

* * *

útok

* * * * *

Golman je nejposlednější nadějí. Bekové připomínají dva býky, blížence z hospody u Dvou litrů. Běhavá záloha a útok důrazný ve středu, prudký a rychlý na křídlech, i spojky, trochu zbrklé, vizte je, vizte, zda to nejsou přátelé, již včera právě tak rozestavili se u Dvou litrů před nálevním stolem!

Jedenáct přátel na hřišti Sparty! Tato skutečnost zjevila se knězi a kněz se bál. Maje při svém řemesle co činiti se zázraky, nevěřil, že za bílého dne na hřišti bude mu zírati na nepřístojnou podívanou toho druhu. Ale nebylo již pochyb, on sám stál v brance a před ním Bolomové, záloha a útok. Poznával Petrláka, jenž si zakládá ruce a klade nohu na míč.

Když ručej údivu odplynula, farář pocítil na svém méně skutečném boku dámu nebezpečného stáří a poznal, že všechny věd mohou být neobvyklé, mimo umouněnou všednost námluv.

Toho dne byl na Spartě dobrý sport, ale když se ozvala soudcovská píšťalka, oznamující halftime, kněz odešel, aby oznámil vidění svým přátelům. Shromáždív je v rodinné jizbě Dvou litrů, řekl:

„Přátelé, volky nevolky, jsme fotbalovým klubem! Já, čtyřicetiletý farář, stál jsem v brance a vy jste byli přede mnou!“

Zatím co kněz mluvil, mužstvo se opětně sestavilo. „Je to tak dobře?“ zeptal se Bolom.

„Zcela,“ odpověděl Felix, „ty jsi kapitán.“

„Nuže, shledávám věc přirozenou. Jestliže se bojíš cynického kostelníka, jenž se ti bude posmívat pro tvoje vidění, chci tě léčit.“

„A zvítězili jsme včera?“ ptal se číšník.

„Ještě ne,“ odpověděl kněz.

A již deset ostatních zařvalo: „Hurá, my zvítězíme!“ A golman Hoch žehnal, nemoha jinak, svému klubu.

* * *

Bernardův krám byl v Ostruhové ulici. Již je tomu dávno, co vraní koně arcibiskupovi, pobíhající sami a sami, když arcibiskup seděl doma, spásali bujné rostlinstvo této ulice. Dnes pilná ministerstva přetékaají proudem a zástupové řítí se divoce shora dolů a opět ztékají hradčanský vršek. Tajemnické oko z vnitra plane státním tajemstvím a v knedlikatém obličejí podobá se díře, jež vede k pokladu státnické moudrosti. Zdatní generálové, sedíce obkročmo na svých koníčcích, šinou a smýkají se v automobilech, ani tvrdost podušek, ani kolísání, ani rychlost vražedných kol jich neděsí. Vous napjat, zub obnažen a pravici zdviženu, aby vyťala políček nepříteli – jedou neohroženi a silni.

Sprostota zpustla. Tentam Je rozcáplý Pepík, jenž chodil po rvačkách, teď bezvadný a bezúhonný Serafin nerousá svých kalhot následováním starého Josefa. Jeho příjice je dědičná, protože mluví francouzský, jeho důchod zajištěn a tak Serafin nemá, o co by bojoval.

Bernard za sklem jako milostné Jezule díval se na plápol opravené slávy svého pahrbku.

„Pane magistře!“ oslovil ho jeho příručí a Bernard mu odpovídal, obut ve vid železný.

Hrozné nic, které ve dvou obširných jednáních po týdny, měsíce a leta dělo se v Bernardově krámě, přece zůstavovalo v zásuvce dosti peněz, aby večer co večer snaživý šéf zvedl hlavu a

pil. Ale příručí scházel; před čtyřmi lety vstoupil na palubu drogerie a přijal mrav i učení magistrovo. „Hej, hoši, hej! táhněte ráhna výš!“ po způsobu námořníků, již zvedajíce plachtu, pěním této písně se povzbuzují k práci, sluha, příručí a autor zpívali verše.

Když vešlo do krámu děvče a žádalo si s uzarděním hořké vody, Bernard, jenž, chválabohu, nikdy neměl střevních obtíží a opovrhoval tímto zákaznictvem, nesáhl do zlověstné láhve. I bylo příručímú lézti na pyramidu schodů a veršům dal spustiti se jako lijavci. Ale ježto dívka z písemnictví neznala než K. Hašlera, jenž se jí jevil bohem písemných prací veršovaných, právě tak jako kterýsi venkovský zbůjník a práč, jenž za mistra chirurgie pokládal ponocného, když mu jednou ranou rozbil čelist a dvě stoliček, tato dívka, slyšíc verše podstatně lepší, nebyla na pochybách, že příručí, básní-li, chce říci oplzlosti, ale nemaje dosti vzletu ani génia, porouchal kuplet a jasné dvojsmysly. Odešla uražena, aby večer čekala na tohoto hezkého hochu, až půjde domů.

Když drogerie dorazila k šesté a přistála, Bernard vzal hůl a vypravil se k důstojnému faráři. Stihl ho, jak cvičí ráz! dva! v dřep! vstaň! Knězova tvář dštěla slanou vodu jako mračno a srdce uprostřed prsou rozhánělo se jako cep.

„Hochu,“ řekl mu Bernard, „jdu si pro útěchu.“ A spustil smutnou hlavu přes válec límce až k levé bradavce prsní.

„Nuže, mluv!“ odpověděl kněz, neustávaje ve cvičení; „nestyd’ se, jsem zpovědník.“

Bernard mlčky obnažil svoje lýtko a všechna bída této nevyběhané tlapy zasvítila pokojem jako poledne. Byla dlouhá, hubená a huňatá; podobala se obrvenému dřívku, housence a stvolu, jenž na svém konci nese důkladný květ krajiny tříselní.

Kněz vydechl chuchvalec hrůzy. „Probůh!“ vykřikl, „tato noha snad může zvolna posunovati klubko nití, ale jestliže klopýtne a až se jí dotkneš míče, zlomí se jako třtina.“

Bernard se zahalil a mužové přemýšleli.

„Kdybych měl po ruce seznam všech svátých, snad bych našel aspoň blahoslaveného, jenž pomáhá věřícím od hubenosti. Jsem si jist, že světec tohoto druhu byl stvořen a že těká nebem bez práce.“

„Hlouposti,“ odpověděl Bernard, „jsem pokrokový obchodník, umělec amatér a poslouchal jsem Velenovského. Snesl bych zařikávání, ale nepropůjčím se k modlitbám a k poutím.“

„Dobře,“ vece kněz. „Zbývají nám ještě přírodní prostředky, jež nejsou v rozporu s náboženstvím.“ Potom přinesl láhev žitné kořalky a pomlaskáváje, jal se třítí zprahlé dolní končetiny Bernardovy.

Zatím Petrlák se svým číšníkem myl sklenice. Nádoby se kupily v shluku jako smečka pražských psů a každá z nich měla jméno.

Bukefalos Veliký byl kůň Alexandrův, bělostná kobylna, jménem Rosinanta, na svém hřbetě nosila Quijota. Zeppelinova vzducholod' slula Gretchen, druhu dobrého piva říkají prazdroj a sklenice, tento nástroj radosti, neměl by vedle názviska jména vlastního? U dvou litrů se takto nekřivdilo. „Rek“, sklenice-duplák, byla nádobou kněžovou, Bolom pil z „Grizzly“, sklenice litru, „Dobrá míra“, „Zatmění“, „Briga“, „Fretka“, „Stájový pinč“, „Uštěpačná zdvořilost“ a „Hašteřilka“ – byla ostatní jména těchto živoucích věcí. Petrlák vzdával jim patřičnou úctu, avšak Pavel, pokud byly prázdné, je tupil.

„Hleďme,“ řekl František, omýváje si zamazané ruce, „siena pálená nepustí pivem ani vodou.“

„Barva?“ ptal se číšník. „Měl bys, Františku, již zanechatí svých omylů. K čemu slouží všechny ty věci, barvy a štětce a kysna? Pan Kořínek to vše odsuzuje se mnou. Včera se rýpal ve tvou malířskou krabici a stál před stojanem. Petrláku, Petrláku, pravil, hroze učitelským prstem, maloval jsi „Vejce na tvrdo“ a „Vejce na měkko“, „Dámu se stříkačkou“ a „Psa s kompasem“, ale do dne a do roka nevydělal jsi dvacetikoruny a trubky taky nepucuješ!“

Ale Františka toto ostré napomenutí nezhroutilo. Řekl: „Byl jsem malířem dříve než hostinským, ale teď, milý příteli záložníku, ty i já jsme sportovci; lán slávy leží před námi, nový život – vita nuova!“ A jal se hopsati po nálevně.

„Na Karlově náměstí,“ vypravoval číšník a dal se v důrazný poskok, „žije divoce preclíkář Alfréd; jeho tyč na pečivo měří metr dvacet a navlečeny na ni zrají preclíky. Ten muž byl chromý, ale školní dítko a radové ve výslužbě, vidouce ho plaziti se holí, rozhodli se pocvičiti zanedbance ve skoku. Kdykoliv Alfréd vyskočil, dostal dvouhalěr a dnes, po dvaceti letech, jakkoliv zůstal chudákem, skáče do výše svojí holi a je vážen.“

„Já myslím,“ řekl František, „že dobrá vůle všechno zmůže. Alfréd je šťasten, neboť kdyby byl potkal místo laskavých učitelů rasa méně dobročinného, mohl skončiti v chudobinci.“

V tu dobu, kdy Hoch a Bernard, Petrák a Pavel se cvičili, Benjamin Bolom jedl se ženou vepřovou kýtu. Snědl a vstal. Paní Bolomová obklopovala manžela jako harém. „Bene,“ pravila, rozvazujíc si zástěru, „chtěla bych s tebou jít do divadla.“ Prostotou, s níž provázela záludné zástoje, paní Bolomová někdy vítězila.

„Co?“ Ben bránil se hloupými otázkami, ale ústa paní Bolomové otevřela se jako zřídlo a sloup touhy, počestnosti a naděje vyšlehl ke stropu. Ben mlčel a tu proud řeči měnil barvu, až jako vdoví závoj nad prostřeným stolem vlálo heslo: „Žena je rovna muži!“

„Dobře,“ odpověděl Ben, „ale nepůjdu do divadla. Znam to, čtyři tlustí tenoristé stojí ve čtyřech koutech panoramatické scény, zvedají obílené čenichy a volaté hlasy, až zástup pašeráků zaplaví výstavnou krajinu řevem. Vím, že tito čtyři tenoristé jsou bdělí akcizáci, jimž jest neslyšeti ohlušující výstražky prohnaných slídlů, a vím, že na konci každého jednání otlá princezna, vždy panenská, padává z cimbuří.“

„Bene!“ řekla mladá paní.

„Zpívám stejně hlasitě národní písně,“ odpověděl. „Já,“ pravil, „od neděle jsem fotbalovým hráčem „Celtic“ a možná, že se stanu profesionálem. Potom sbohem, ubohá prťáčino s porodnickými kleštěmi a vy, páchnoucí zkoušky močové!“

Tu ozvala se mocná rána, již Ben zasadil do klavíru, paní byla blízka mdlobám, a v tu chvíli, nezván, vstoupil Karel Bolom.

Zastihnuv paní již mlčící a Bena mávati nohou, Karel shodil svůj asistentský zimníček, vykasal si rukávy a nesměle a přece dosti hlučně jal se ožírati bratra o podušku, cviče jej i sebe před těžkými zápasy, jež očekávaly jejich klub.

Toho dne Holý navštívil Valu a spolu vydali se k Jiřímu Baarovi. Uprostřed trosek století XVIII. seděl starožitník, čta slavné „Na ruby“. „Obrat' se,“ řekl Holý a vzal mu zapovězenou knihu.

„Zapovězenou? Nikoli pro starožitníky,“ vece Baar, „v této dobré knize je všechno padělané, to jest můj obor a tato kniha jest biblí našeho cechu.“

„Možná,“ řekl Vala, „ale slib svému klubu, že den co den pětkrát zvedneš do výše lokte tento sekretář a pětsetkrát oběhneš svoji soupravu z doby Ludvíka Šestnáctého.“

„Jak?“ pronesl užaslý Jiří.

„Takhle!“ Tu Holý a Vala vzali Jiřího na andělíčka a tryskem opisovali s ním vytčenou dráhu.

Jen dva básníci, Uhel a Hart, na úkor tělesné zdatnosti štváli ducha na výšinách moderní poezie. Uhel kouřil, Hart pil vodu a psali. Když lyrik postavil hrníček, Uhel po něm sáhl a odložil dýmku – tu vzal Hart. Teď krátká chvíle vycenila se na oba přátele a padla první rána. Zápolili volně a s uhlazeností, jež přísluší lidem jejich stavu. Když farář, obešed všechny, navštívil básníky, pochválil je, řka: „Křídla, v tuto hodinu všechno mužstvo našeho klubu pilně cvičí, ale vy vedli jste si nejlépe.“

Avšak Uhel měl natržené ucho a jeho jemný nosík byl zkomolen.

* * *

Mokrý a urousaný duben dštil shůry básnické nadšení a tato prška, slétnuvši na zem na nejnižších místech, tvořila loužičky páchnoucí po violkách a pohlaví. Redakce vlhly a Miroslava Sladká přetekla pramínkem, jenž se valil přes břehy jejího deníčku na luhy a háje netendenční poesie.

Libý a milostný hlas Hašlerův s novou silou duněl z trub gramofonů, svištěl nad hlavami dělníků a padal v důmyslné stroje kolovrátků, aby hnal tyto mlýny božské radosti.

Jaro se rozkročilo a z jeho pozastřené tváře line se vlahý ručej.

„Již dosti dlouho hranatá a krystalická zima štvála národy divokou závějí!“ řval politik, hotový ke vzpouře prvního jarního dne. Vedle něho Armáda spásy ronila dobrou hudbu a Zikmund Stránský mával plakátem opět lacinějším.

Touto jarní ulicí zbrocenou city jedenáct přátel hnalo míč na dopravního strážníka. Petrlák zdvihl levici, ukazuje na jižní stranu, a strážník je propustil s úsměvem, jenž se houpal na žerdích vojenského vousu.

Národní třídou na nábřeží a přes Palackého most hřměla statná jedenáctka, míč bystře se valil a žádná nehoda se nepostavila v cestu. Městské motorové vozy blýskají ulicemi rudou čarou, pokryty prachem rozdrčených dálek. Bim-bam zní řidičova rolnička a zvukové vlny jako záře komety se plouhají za nejrychlejším dopravním prostředkem. Před výběřčí budkou první chroust toho jara lezl přes koleje elektrické dráhy právě tehdy, když vůz rychlé šestky se hnál ze smíchovské strany. Vozidlo letělo na něžného brouka a byl by zahynul dříve, než Národní politika oznámila v denních zprávách jeho zrození.

Avšak Bernard vztáhl hroznou a obří nohu proti divému vozu, a ledva znatelně se usmívaje, držel stroj na hrotě kopačky, dokud jarní chroustek nepřelezí.

„Bernarde,“ řekl dojatý kněz, „úsměv, který odul tvoje rty, způsobil, že se podobáš světcí Františkovi, ale tvůj hnát je jako kyj!“

„Kdysi,“ odpověděl Bernard, „býval jsem útlý. Ó té výtečné kořalky, jež vše napraví!“

Tvrdý kapitán Bolom si utřel orosené oko a smečka se brala dále/Švětlo nebes jarní a rusé prostupovalo Smíchov. Váleli to přes výmoly plné jarních vod, mezi starobylými vetnými domky, jež stará ušlechtilost stavěla pěkně šejdrem, mezi ohradami popsányi obrazy milosti, mimo slavný pivovar a nejtulnější nádraží vzhůru ke Zlíchovu. Minuli skálu Barrandovu a nápis vyleštěný dubnovou neděli a zůstavili za sebou Malou i Velkou Chuchli,

aniž se Petrlákovi přihodilo něco zlého. Teď ležela před nimi rovina, již průvody kvítí, zpěvných ptáků, slunce a automobilů dodávaly půvabu. Tam, kde romantická krása zhoustla ve skalisko, stojí dům nejbohatšího muže v zemi. Sdělán na skále a obklopen širými sady, byt krále překupníků podobá se nádoru dosti úhlednému. Tré mostů pne se přes umělé jezírko založené u paty skály a hbitý pátemoster lítá nahoru a dolů.

Jedenáct přátel zastavilo se před touto budovou. „Hrome,“ řekl Ben, „tato cukrářská architektura je sousto příliš sladké pro náš klub.“

Hart, Petrlák a Uhel odvrátili se s úsměvem, avšak kněz Felix Hoch, ruce nad hlavou, klusal k dobrému bydlu.

„Za mnou!“ velel, neobraceje se.

Když dorazil ke vratům a našel je zavřena, zmocnil se míče zpod nohy Františkovy, a rozehnav se seč byl, vmetl jej do výše a vpřed. Klub pomalu šel za Hochem. Uhel vzpurně, Vala se zvědavostí a Holý bodře. Zatím se míč vznášel nad zahradou a padal, až sletěl před René Mayera, právě když stál nad sazenicí brukve.

„Můj čin,“ řekl kněz, obraceje se k zástupu, „zdá se vám podivný? Není! Souvislost dějů čas od času vázána je zázrakem, aby sled všednosti byl sveden v řečiště řádu a pravdy.“

„Kněže,“ napomenul ho kapitán, „mluv prostě!“

„Nezapomínejte, že je neděle,“ vece farář, odkašlal a mluvil dále. „Všechny věci samy o sobě jsou obludné jako ďábel, avšak jestliže jediný satánek je nejsvinštější zrůda, celé peklo je pouze poťouchlé. Nuže, kdybychom zůstali před těmito vraty a nevešli k René Mayerovi, my všichni zůstali bychom bláznovskými zlomky. Petrláku, Holý, Bolome, sešli jsme se podivně a zajdeme nepřirozeným způsobem, jestliže někdo neopře náš podnik penězi a obchodním důmyslem.“

Tu veliký překupník, vleka míč a zlomenou sazenicí, blížil se k jedenáctce. Kráčel, jako kráčejí všichni překupníci. Podobni Čičikovu, pohrávají nožkami, kráčejí s hlavou zvrácenou (neboť oni nesou válečnou korunu) a s napěchovaným střevem. Pohekával, trouse hněv.

„Ať žije René Mayer!“ zařval Felix. Tu se pozastavil, vnímaje pozdravení dosti inteligentně.

„Hrome!“ řekl, „přeju si, abyste odešli. Tato zahrada je moje soukromá zahrada; ovšem že přispívám na obecní chudé.“

„Jste dobrák,“ pravil F. C. Balí, a nedopouštěje rušení sudby, vnikl do zahrady. Útok podkovitým šikem, záloha klínem, obrana v rovné linii a golman s rukama vzhůru jako voják, jenž se vzdává.

„Hrome!“ pronesl René, znamená, že neví, co to znamená.

„My, ó překupníku,“ řekl mu golman Hoch, „jsme vyvolené a nejspanilejší fotbalové mužstvo.“

„Vskutku,“ řekl Mayer, „již vás poznávám, vy jste S. K. Slavie!“

„Nikoliv,“ odpověděl Ball.

„Nuže, poznávám vás opět, jste A. C. Sparta!“ Nový zápor udeřil Renéa tam, odkud roku 1918 porodil první vlastenecký výkřik, neboť vzcházelo mu nové poznání, že toto mužstvo, probůh! je D. F. C.!

Tu farář Felix Hoch povystoupil na místo vyvýšené a rozptýlil děsnou ošklivost Mayerovu. „Dobrá,“ řekl, když překupník byl kliden, a přece nic nechápal, „dejme tomu, že jsme nejlepší mužstvo světa a že budeme zápasit před padesáti tisíci diváků. Lístky po 5 Kč, pane, znásobil jste to?“

„Po 5 Kč,“ odvětil Mayer, „to je po čertech málo!“

„Vstupné bude vaší věcí,“ řekl Hoch.

Potom F. C. Ball předvedl krásné ukázky hry. Míč lítal 15 minut, aniž se dotknul země, a Mayer viděl klasickou hru hlavou a zadkem, hru kostí klíční, hru obratlovými tmy, hru

bulbem očním a opět ledvinami, měchýřem močovým, klouby, patičkou a všemi svaly příčně pruhovanými. Viděl strašné rány končiti vždy v rukách golmanových a dohlédal až k pokladnám na budoucím hřišti, jež se plnily až k prasknutí.

„Jaké jsou vaše výsledky?“ otázal se.

„Výsledky?“ vece kněz, „máme dluhy, pane.“

„Slyšíme,“ odpověděl, hotov snížit nabídku, neboť již se rozhodl koupiti tento klub. Potom jal se smlouvat s Hochem a ujednali věc zatím na zkoušku.

„Mám předkupní právo a vy jste vázáni,“ řekl, „po prvním zápase a po úsudku znalců podpíšeme smlouvu.“

Dne 25. dubna F. C. Ball hrál s mistrovským klubem Wellrybaa. Toho dne strašné telegramy pronikaly civilizovaný svět: Nedokončený zápas ve stavu 19: 0 pro F. C. Ball. V 21. min. prvního poločasu Wellrybaa opouští hřiště. Jen 30.000 diváků – sbor soudců prohlašuje, že F. C. Ballu nelze odporovat!

Po zápase René Mayer odvezl svoje přeborníky k notáři a dal ukovati smlouvu co nejpevnější a tak, aby Ball ošidil.

„Promiňte,“ řekl kněz golman, slušně se usmívaje, „že nesouhlasím. Jsme povinni svobodou svým nesmrtelným duším a úctou mateřským odborům, jež z nás udělaly brankáře, beky, křídla a tak dále. Nekladu důrazu na chudobu, neboť vezte, Mayere René, že chci zbohatnouti.“

„Dobrá,“ odpověděl překupník, „avšak mohu vás ujistiti, že probijete svůj výdělek v hampejzích a oslabíte se kořalkami.“

„Jak!“ vykřikl Bernard, „oslabiti se kořalkami? Tyto zbujelé nohy, tito tygři, jak je nazval odborný tisk anglických referentů, hrozí vás rozdupati, jestliže neodvoláte.“

„Ven!“ houkl Uhel, jenž zachovával sprostý tón od začátku až do konce.

Když jedenáctka seděla ve Dvou litrech, Karel Bolom, mysle na překažený záměr Mayerův, pravil: „Felixi, dříve než se opiješ, řekni nám, odkud tak dokonale znáš svět?“

Ale farář neodpovídal, neboť tato otázka byla položena již pozdě.

Nyní sláva F. C. Ballu vstoupila na fotbalové nebe, záříc jako hvězda první velikosti. Jinoši, dívky i starci s hnutím probuzeného hráčství viděli ji, ona se třpytí. Bolomové poplvali svoji vědu, Bernard a Baar zneuctili své obchodní místnosti a básníci zlomili ohlodaná péra.

Newcastle Utd., West Bronwich Albion, Chetsca, Burney, Middlesborough, Hamburg, Celtic, Petrohrad, všechny tyto kluby odnesly na svých zádech těžké porážky a nikdo doposud neviděl míče v síti za zády Felixe Hocha.

Těžiště světa leží ve věcech kulturních, a proto když F. C. Ball tak nesmyslně vítězil, evropská rovnováha se zvrtila.

Peněžní ústavy pojaly nedůvěru k anglické měně, hotovy vydělávati na fotbalu jako na válkách. Kč stoupala a ministr financí, dovídaje se o tom vždy včas, lezl výš a výš jako rosnička, jež věští dobrý den.

Konečně kombinované mužstvo světa postavilo se proti Ballu.

Dolů s tím nadmutým zázrakem! Hanba! Pryč s Bolomem! Pryč s F. C. Ballem! Ať zhyne páter Hoch!

Zástup oděný v řev tohoto obsahu v předvečer zápasu Svět-Ball procházel Prahou. Ale nejlepší mužstvo sedělo ve Dvou litrech ryčně zpívajíc a nevědělo, co se děje venku.

Druhý den Sandberg pokrýl se diváky jako ponocný kožichem. Dvakrát stotisíc lidí ježilo se před Uhlem, jenž vyšel první na hřiště. Kinooperatéri, které poslal René Mayer, smýšleje zradu, spustili svoje stroje.

Tu začal match.

V 1. min. volný kop pro S. Z něho dobrý útok, avšak kryt obranou. Útok B. zaražen hromadným napadením levé spojky. V 6. min. roh pro B. V 10. min. Petrlák střílí, golman S. kryje, avšak míč příliš prudký strhl ho do sítě. Ve 12. min. útok S. zmařen zálohou. Ve 14. min. Uhel shootuje a míč prochází podruhé brankou. V 17. min. gól Hartův. V 19. min. roh pro B. Ve 23. min. Bernard vstřeluje svůj míč těsně pod tyč. Ve 24. min. volný kop pro S. Útok levého křídla S. proniká obranou a střílí. Hoch chytá těžkou ránu. Ve 26. min. opět branka Petrláková. Ve 28. min. Baarova. Minuty 30., 32., 34., 40., 41., 42., 43., 44. znamenají další úspěchy F. C. Ballu.

Stotisíc diváků řičelo nevolí a druhých stotisíc nadšením.

„Hanbáá! Mažte jéé! Sláváá!“ hřmělo dlouhými samohláskami jako písanka žáka první třídy školy obecné.

Avšak zástupové zaplavili hřiště, došlo k řeži a druhý den psali sportovní referenti, že slavný team Ball byl srovozen ze světa, rozsápán a potřen beze zbytku.

Ale nebylo tomu tak. Sportovní lůza strhala z jedenáctky emblémy klubu, ale jinak hráči vyvázli bez pohromy a vesele pili ve Dvou litrech. Kněz koupil si noviny a nasytiv se, jal se čistit.

„U sta hromů!“ zasténal, vida v jezeře referátů vlastní smrt. „Jsme ztraceni,“ řekl smějícím se přátelům. „Nikdo neuvěří, že já jsem mrtvý Felix Hoch a náš klub pochovaným Ballem.“

Zatím Praha strojila pohřeb na své útraty a svět tonul v lítosti nad skolem slavného klubu. V držení spolkového hřiště uvázala se státní Sportovní akademie a jedenáct přátel bylo odehnáno od ohrady.

„U nás,“ řekl Hoch, „pokud vím, platí právní stav,“ a dokládal jsoucnost klubu úředními listinami jako kdysi d'ábel v Dobré. Avšak přesto F. C. Ball byl mrtev a na této pravdě nezměnila nic skutečnost, že hrál hry mnohem krásnější s S. K. Lhotka a S. K. Záběhlíce.

„Zde,“ křičel René Mayer, poklepáváje rákoskou na promítací plátno ve svém biografu, „zde vidíte poslední a nejkrásnější zápas F. C. Ballu, jež jsem založil. Zde nebožtíci: hbitý Uhel, statný Petrlák a velebný golman Hoch!“

„Sláva,“ řvaly posedlé řady diváků, zatím co vyhublý klub tetelil se v parketu 2.

Dnes živý a přece mrtvý team chodí o holi, René Mayer ještě nezaplatil najatým rváčům, již zkazili zápas Ball-Svět, a vítězný snímek letí světem, vyděláváje těžké peníze. Neboť jest prý krásnější to, co již není, a biograf jest novou skutečností.